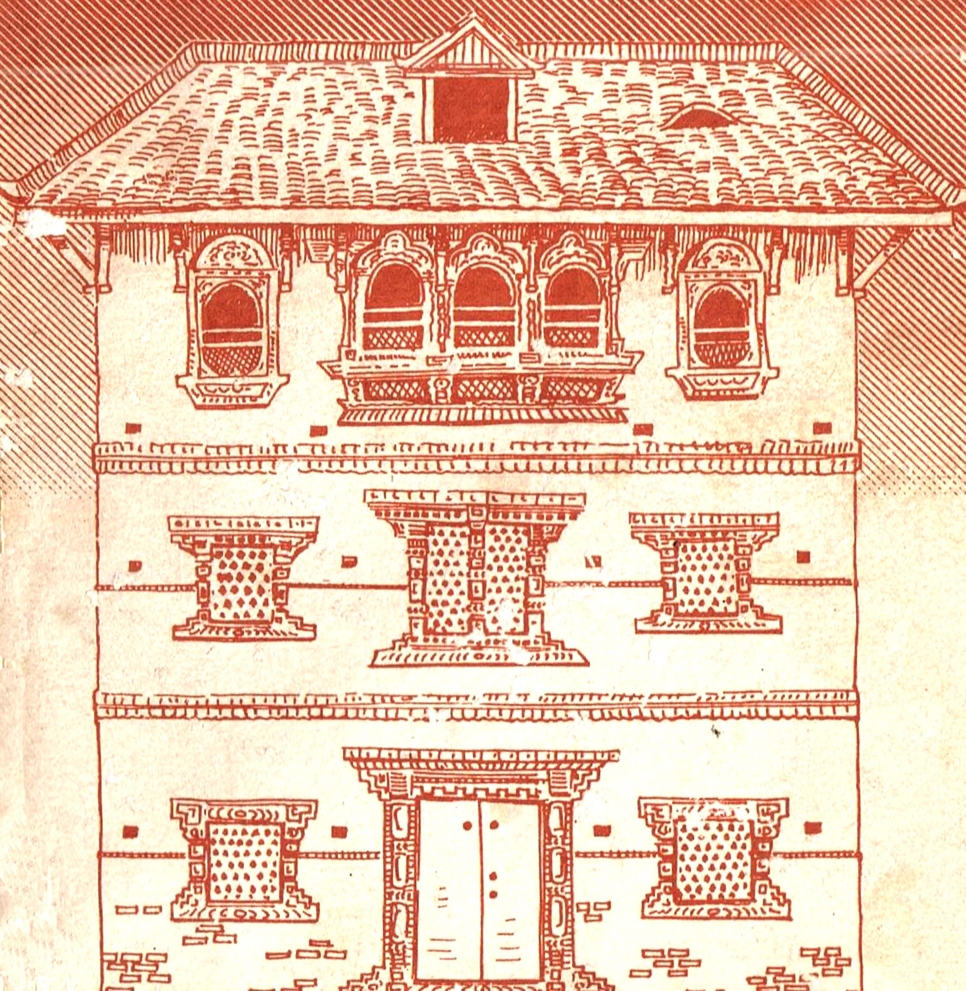
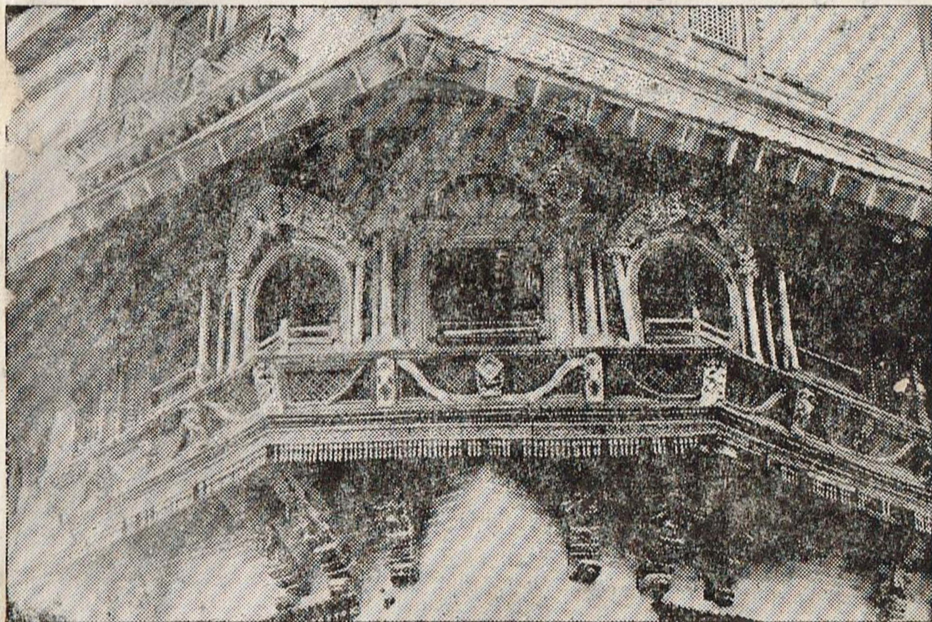
नवा: ह्वँ

रविन्द्र वज्राचार्य

नेवाः छेँ

(Newar Cultural House)

च्वमिः

सुरेन्द्र मान श्रेष्ठ

Author

Surendra Man Shrestha

Maru, Pyaphal Tole

Kathmandu, Nepal.

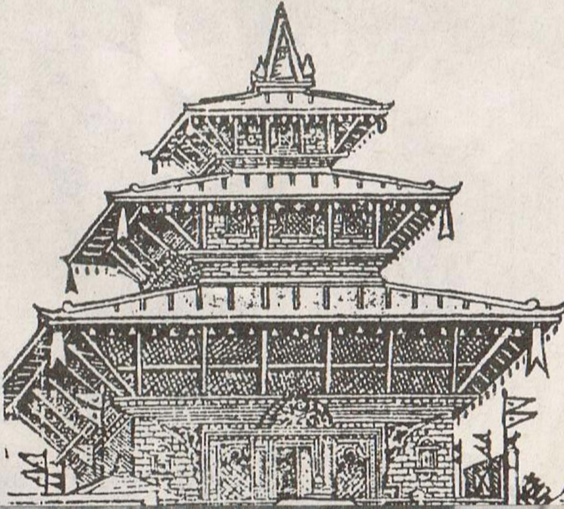
पिकाक– रामभक्त भोमि

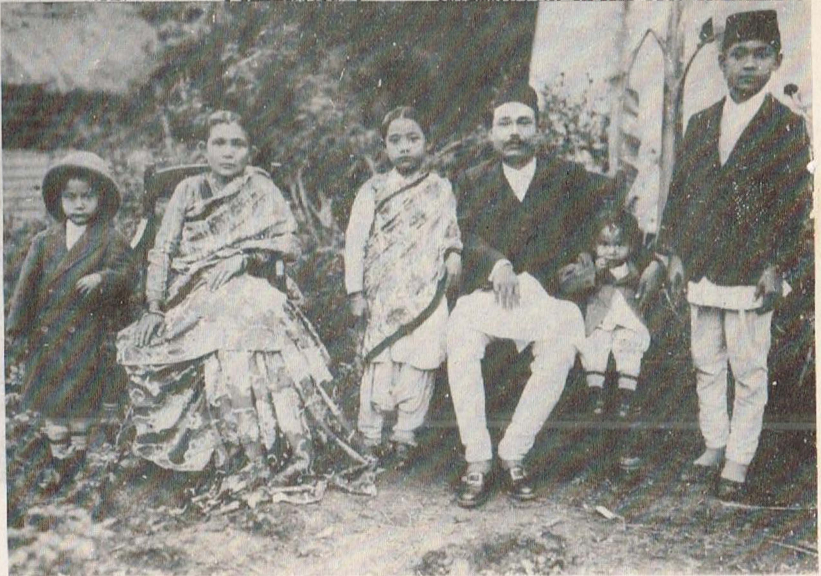
छापागु पिथना– ११००

नेपाल संवत् १११८, चौंलागा:

थाकू– लक्ष्मी छापाखाना, यट्खा त्वा: ।

नेवाः छें

पंचमहाभूतया शरीर त्वःताः थःगु छेँ स्वर्गय बास याना च्वंपिं पुर्खात लिसे च्वना दिउपिं ब्वा राम श्रेष्ठ, मां बाल सुन्दरी श्रेष्ठ व तता पद्मसुन्दरी श्रेष्ठ नापं फुक्क सितं लुमंकाः आः दनिपिं जिमिसं पारिवारिक जीवन हना च्वना ।

च्वमि

8 The Kwabahal Kumari is dressed for a puja in all her ceremonial jewellery

धलः पौ

शुद्धिकरण:-

पौः-	श्राखः ञ्वः	जुयाच्वंगुः-	जुइमाःगुः-
२	६	द्यः थाय्यागु चा	द्यः थायेगु चा
४	२३	चुकुतइ	चुकुतइ चायेकी
८	२४	द्यः मालय्	घः मालय्
१०	२	उइवइ	इउवइ
१३	१७	भिन्न	अभिन्न
१५	२२	सित	सिहत
१६	१६	व धलिम	बः धलिम
२३	२४	कुंपाःया सिंह	गरुड मुख याह्म कुंपाःया सिंह
३४	१२	मिखा कंकाः व्वयाः	मिखा कंकाः च्वया
३६	२४	मित्याः बुट्टा	मिच्या बुट्टा
३७	७	नित्वाः भुतु	निप्वाः भुतु
३७	६	न्हय्पा	न्हय्पाँ
३६	१५	सिंकः मितयनं	सिंकःमि नायःनं
४६	४	ह्म ह्म	ह्म छह्म
४८	६	न्यांपाः ञ्या बैगलय्	न्यापाः ञ्याःया बैगलय्
४८	२४	खज्ग च्वःया	खड्ग च्वःया
५१	२०	द्यःया मूर्ति पूज्याये	द्यःया मूर्ति स्वनाः पूज्याये
५६	१२	आगंद्यः यूज्याना- मोहनि वलय् हि खूह्म	आगंद्यः पूज्याना हि खूह्म
६०	२२	छंगु	धयागु
६०	२३	वंगुदु	च्वंगुदु
६१	१५	आगं द्यःया लक्ष्मी अजिमा	आगंद्यःयात मां लक्ष्मी अजिमा
६६	१६	आंपाय् भूमन्त	आंपाष् भूसीमन्त

न्ह्यखँ

विश्वय् दक्वले त:जागु च्वापुगुँ (माउन्ट एभरेष्ट) धस्वाना: त त:धंगु स्वंगू खुसि कोशी, गण्डकी व कर्णाली नागबिलि कया: न्ह्याना च्वंगु नेपाल भूमिइ बास याना च्वंपि नेवा:त नेपा:या मूल आदिबासी ख: । नेवा:तय्के थ:गु धयागु सुयांलिसे ज्व: मला:गु थ:हे पह:गु मौलिकताया वान्तिकतां जाया च्वंगु संस्कृति मनोभावया विकास व पुलांगु सभ्यता दु । विश्वयात नेवा: धका: ह्मसीके बीगु चिं नेवा:तय् बुसें मिसें कया सीबलय् तकं याना वइच्वनीगु इमिगु संस्कृति ख:, गुगु मनूतय्सं पला पतिकं खना व स्वया च्वंगु दु ।

नेपा: देशय् यक्व थासय् आजु अजिमा द्य: दु । थ: थ:लागा याह्म आजु अजिमा द्य:यात थ: थ:गु पीठ द्य: माने याना च्वंगु दु । कागया अष्टमी कुन्हु मनूत मुना: पीठ पूजा वनेगु व सीक: वनेगु धका: आजु अजिमा द्य:थाय् वनी । आजु अजिमा द्य:यात अष्टमातृका धाइपिं मनूत दु । झिं निदँ झिं स्वदँ न्ह्यया खँ ख:, जि व मेपिं स्वह्म पासा मुना: पीठ सीकेगु धका: स: स:तीपिं अजिमा द्य:थाय् वना । जि बाणिज्य शास्त्र कया: ब्वना: नेपाल बैंकय् जागिर नया: उबलय् छह्म अधिकृत पदय् च्वना: ज्या याना च्वनाह्म व पासापिं धा:सा स्वह्मं क्याम्पसय् आख: ब्वंका: गुह्मं प्राध्यापक गुह्मं उपप्रध्यापक जुया च्वँपिं ख: ।

जिमिसं सीकेत वनागु छगू पीठ नारांहिति दरबार दुने लाना च्वँह्म चन्द्रलखु अजिमा द्य: ख: । निभा: बी धुंकूगुलिं दरबार दुने दुहाँ वना: द्य: दर्शन यायेगु सौभाग्य प्राप्त मजुल अनं जिपिं ल्याहाँ वया: । लँय् छह्म पासाया मतिइ छु वल ख: वय्कलं जित छु धाल धा:सा जिपिं स्वह्म ला बुद्धिजीबी सर्कलया मनूत थथे चा:हिला: स्व:वयेगु व च्वयेगु अभिरुचि जुया च्वनी, जीं थुपिं पीठयात कया: छपू लेख च्वयेगु जुल, आ: पीठ सीका: वइगु खँयात त्व:ता छ्वये, मे मेगु खँल्हाये धयादिल नापा वनापिं छह्म पासां थथे धा:गु लिं जिगु मनय् भचा गथके से च्वन । जि छुं मधया । खय्‌तला व

पासा च्वयेगुलि ल्हाः च्वःह्म खः । खँय् खँय् जिनं व पासायात थुपि अजिमा द्यःतय्त छाये माःगु, सह्मय् बजियात कयाः छपु च्वसु च्वयेगु जुल धकाः प्वाक्क धायेलात । लिबाःगु लि थः थःगु छेंय् वना, खँ थुलितुं ।

न्याला ति लिपा व पासां "प्रज्ञा" धयागु दँ पौं ज्वना वयाः वयागु अष्टमातृकाया च्वसु स्वयेत बीह्ल, स्वयाः । थःयाके च्वयेगु बानि मरु । नेवाः भाषं पिहाँ वइगु संस्कृतियागु व इतिहासया लेखत स्वयेगु यानाः । नखः चखः व द्यःतय् खँ न्हापां निसें हे न्यनेयः । जिमि मां तःसकं थितिकुति, नखः चखःतय् खँ कनादी । नखः चखः हनेमाः, मह्नेगु यात धाःसा भाः खनी मखु, नखः चख त हनेगु थिति बिति त हनेगु यानाः मतःगु जूसा मनूतय् मनय् दिक्क जुयाः गुब्लें सी थे जुइ, छगूया लिपा मेगु नखः चखःत वया हना च्वनीगुलिं मनूतय् न्हि वंगु चाइमखु धयादी । मनूतसँय् च्वयेगु खँत ऐतिहासिक प्रुफ जुइमाः धाइगु । थःयात सह्मय्बजि छायेगु व नयेगु छु इतिहासय्, गुगु शिला लेखय् दइ धकाः माला स्वः जुइगु धया थें मनय् वयाः थह्मं च्वये धयागु च्वये मफया अथेंतुं जुल ।

छन्हू जिमि मांमं न्हापा जित जामनः गुभाःजु न्हि न्हि कलः छगः ज्वनाः स्यंगुइ शान्ति पुखुलिइ वनाः पूजा याः वनी, न्ह्यःने ला पि मनूत दुहाँ वने फइमखु, अनदुने ग्यानापुपिं राक्षेसत दु, इपिं वयाः ज्वँ वइ, इमिसँ छुछु धाल विइमाः, बिइमफुतकि थयात स्यानाः नइ । जामनःगुभाःजुं राक्षेस तय्त म्यें धाइपिन्त म्ये फैं धाः धाःपिन्त फैं धाः धाःगु कलखं पिकयाः बियाः पुज्याना वइ धया तःगु खँ लुमंसे वल । पूजा वनाः छेंय् जानयेम्वाःह्म जुयाः जामनः गुभाःजु धाःगु धाइ । अले ह्मय् पि अजिमा द्यःया खँनं लुमना वल । जामनः गुभाःजुं सह्मय् थनाः कलखय् तयाः यंकीगु स्याबजि फैं, हाकुमुस्यां म्यें, पालु हेंय् यानाः धाःधाःगु बीगु व ह्मय्पि अजिमा द्यः तय्त जीबबलि भोग बीगु खँ मनूतसँय् धयावइ च्वंगु दनी ।

बुँद्यःया बंशाबलि धयागु सफूचाय् बुँद्यः काःवँबलय् बन्धुदत्त आचार्यजुं मन्त्र यानाः यक्षराजयात सह्मय् बजिया छपु स्याबजि व हाकु मुस्या छगलं द्वछिह्म फैं व द्वछिह्म म्यें यानाः उपहार ब्यूगु च्वयातगु नं लुमना वल। थ्व खँतसँय् जिगु मनय् छु वल धाःसा जीब धयापिं पंचतत्वया प्राणी खः । जीब सृष्टि जुइत पंचतत्व माः । ह्नापा महान् तान्त्रिक बन्धुदत्त आचार्य जामनःगुभाःजु व मेमेपिं तन्त्रज्ञ तसँय् पंचतत्वया प्रतीकय् तान्त्रिक मतं सम्हय् बजिज्वलं न्याता तयाः स्याबजि हाकुमुस्या, पालु, संन्या व अयलाः बाय् थ्वँ

जीब सृष्टि याना: राक्षेसतय्त ब्यूगु व द्य:तय्त जीबबलि भोग ब्यूगु व बियावइ च्वंगु जक मखुला धयाथें मतिइ वल । मनूतय् सम्हय् थना: द्येकि वइगु, सम्हय् छाया: म्ये, फै, दुगु, खा व चबाहाँ ख्यें स्याना: जीबबलि भोग बीगु स्व: जुया: । मनूत द्य: द्य: थाय् सम्हय् ज्वलंया अयला: व थ्वँया धाला, कुलिंचा व अन्ति स्वना: द्य:या पूजा यानाच्वनी । थम्हं नं मोहनि बलय् थापंकुन्हु पंचमकारया अय्ला:, ह्याउँ थ्वँ व थ्वँया थापि स्वना: आगं द्य:या पूजा याना वइच्वना: । द्य: थापं यायेत नं पंचतत्वया पंचमकार मा:गु जुल । थुगुहे दृष्टि कोणय् वना: ह्लापा थइत धयात:गु परंपरा निसें मनूतसय् धयावइच्वंगु व हनावइच्वंगु थिति बिति यात कया: व्यवहारं पिनें मवँसे "झीगु संस्कृतिइ सम्हय् बजिया महत्व"या नां छुना: संस्कृतिया च्वसु च्वयेगु शुरु याना: । न्ह्याथे च्व:सां नं थइत चित बुझेमजू । हानंहानं दयेका: च्वया: न्याला खुला वनं नं पूवंकें मफु । छन्हुला पूवंका: स्वया: बाँला: ताया पासा बलदेव जुजुयात क्यँना:, बाँला: तायेका दिल । मज्यू मज्यू थाय् दयेका: मा: मा: थाय् आख: ग्व: भिंका दिल । वयक: पासां "खड्ग सुरक्षाया प्रतीक" या च्वसु च्वया दिल ।

जिमिगु थ्व निपु च्वसु पिकायेत सरस्वती बहुमुखी क्याम्पसं पिकाइगु नेपाल भाषाया "न्हाय्कं" दं पौं यात बिया । थह्यं ब्वंका वइच्वनागु क्याम्पसय् थह्यं बियागु जिगु पत्ति च्वसु पिहाँ मव:गुलि पासां नुग: मछिका दिल, खँ छु मन्त । लिपा थ्व जिगु च्वसु "सितु पलिकाय्" बिया: पिकया मब्यू । लित तुं कया । थ:पिं निह्य जाना: सफू पिकायेगु सला: जुल । जिं पंचतत्त्वया दृष्टिकोणं हे ख्यें सगंया मेगु छगु च्वसु च्वया: । अनंलि मोहनि व सीका: भू याना: मेगु निपु च्वसु च्वया: प्यपु खाका: । पासां मेगु स्वपु लेख "नेपा:या तान्त्रिक द्य:", "नेपालय् द्य:ख: जात्रा" व "स्वन्ति नख:" च्वया: प्यपु लेख खाका दिल । निह्मय् सियागु याना च्यापु लेखया छगु सफू पिकाये तं स्वया: ।

भाषा निभा: स्व. प्रेम बहादुर दाइयात भूमिका च्वकेगु मतिइ तया । वय्कलं जिमित ह्ममस्यू, गथे धा: वनेगु धयाथें जुल । वय्कलं ह्मस्यूह्म मेह्म छह्म पासा ज्वना वना: छेंय् मदी लिहाँ तुं वया:। वाछि: ति लिपा जिपिं निह्म पासा प्रेम दाइ धया सतुँ सतुँ छेंय् थाहाँ वना, तलं निसें ज्यंउँ धका वयक: कुहाँ झाल । जिमिगु परिचय बिया । तले झासं धया: ब्वनायंका: बैथकय् पय्तुका दिल । जिमिगु खं न्हयँथना: निपु ति लेख ब्वना: न्यंका: । वयक:

प्रभावित जुया: भूमिका च्वया बीगु बचं बिया दिल। जिमि न्हापांगु कुत: जुया सुनां छुं धाइला धया थे छखें ग्या: मेखे सुंना नं जिमिसं मस्यूगु खँ: धा:सा सीके दइगुथे नं तायेका। प्रेम दाइ नं धया दिल "सल ग सें"। लिं कुतुं वनी छाये ग्याये मा:गु धका: ह्वसला बिया दिल।

प्रेम दाइ नं जिमिगु सफू स्वया: भूमिका च्वया: बिया दिल। वयक:या भूमिका जिमित त: धँगु प्रोस्थान बिल। न्हापांगु जिमिगु सफू "तान्त्रिक द्य: व तान्त्रिक पूजा" ख:। सफूया त:धंगु हलचल जुल। ब्वँमि भाजुपिसं ययेका: दिल। थ्वहे जिमिगु त:धंगु संतुष्टि ख:।

निदंति लिपा जिपि निह्महे जाना: संस्कृति सम्बन्धयागु "कान्तिपुर" नां छुना: मेगु छगु सफू पिकया। अनं लि पत्र पत्रिकां लेख माल धाइ:, च्वयेतुं माला वन।

छन्हू छेंय् फोन बल, जिमि भिंद्य: पुज्याना: न्यायेकेगु सना:गुया पुजारी आचा:जु भाजु जुया च्वन। वय्‌क: स:स्यूह्म ख:, पुजारी भाजुया छह्म पासाया काय्‌या ब्याहा, ज्व:कुत मा:गु जुया च्वन खनी। ब्याहा लगन कायेफइ मफइ न्यना: लिस: बिइ धया:। ज्व: कुंतजक न्यनेगु मखु कलश दू मरु नं न्यनेमा: खंला, न्हूह्म भौमचा दुचायेकेत निखे ज:ख: कलश थना: द्वारपाल याना: तयेमा: धयादिल। भौमचा दुचायेकी थाय् निखे ज:ख: कलश तया: त्वारिबाय् ध्योमत च्याका: तइगु ला खना च्वनागु खँ ख:।

कलशयात द्वारपाल याना तयेगु छाय् धा:गु ख: मनय् वल। पुरेत बाज्यापिसं जक कलश तया: न्ह्याह्म द्य:त पुज्याकी। कलशयात न्ह्याग्गुलीसनं कया: छचलेजिउँगु जुया: भौमचाया निखे ज:ख: कलशयात स्यांगिनी ब्यांगिनी बाय् सिंह व सिंहिनी याना: द्वारपाल याइगु धका: सिल। अले ह्लि ह्लि दुहाँ पिहाँ जुया च्वनागु मूलुखा, खना च्वनागु तिकिझ्या:, सँझ्या:या निखेया माय् बैंगलय् व फल्चिया थाँ थाँमय् कलश तया: बुट्टा पिकया: तइगुलिइ मिखा वन।

मूलुखा, लुखा, झ्या:त आजु अजिमा द्य:या रूप कया: छुना:, बैंगलय् छें कव:, सतलय् व फल्चाय् फल्चिया कव: पिकया: निखे ज:ख: कलशयात द्वारपाल याना।त:गु थुइका: गनं मूलुखा लुखा व तिकिझ्या: झ्यालय् कलशया थासय् द्य:पा: तया त:गु व सिंह व सिंहनी हे तया: द्वारपाल याना त:गु खँसेलिं जिगु मनया खँयात झन् तिव: बिल, आजु अजिमा

द्यःतय् निखे स्यांगिनी ब्यांगिनीयात व सिंह सिंहनीयात द्वारपाल यानातइ तःगु दु । स्यांगिनी ब्यांगिनीयात आजु अजिमा द्यःतय् मस्त धाइ ।

मि ह्वाना ह्वाना छ्वया: दना च्वंगु आजु अजिमा द्यःया रूप मूलुखाय् लुखाय्, तिकिझ्याः झ्याःलय् छें कवलय् फल्चिया व सतः कवलय् मि छ्वयाः दना च्वंगु बुट्टा पिकयातइ । अथे हे आजु अजिमा द्यःया अभिन्न अङ्गछगु रूप बाय् इमि छगुया मेगु अङ्ग स्वह्य व न्याह्म यानाः द्यःत स्वना तइगु मूलुखा, लुखा, झ्याःत जो मलाकूसें छपाः, स्वपाः व न्यापाः यानाः छुनाः व छें कवः, फल्चिया व सतःकवःत पिकयातइ । मूलुखाय् आजु द्यःया ततःग्वयूक मिखा च्वयाः कंकाः मूलुखा फुसय् ह्याउँक सिह्नः तिकाः द्यःयात पुज्याइ ।

मूलुखाय्, लुखाय् तिकिझ्याः, सँ झ्यालय् फल्चिया व सतः कवः कवलय् अजिमा द्यः तयाः (द्यःकु कयाः) निखे पाखे नागबिलि कयाः च्वाल्ल म्यें लुइकाः ग्याना पुइका तःपिं सिंख्वा दुपिं छु जीव खः ? छाय् तया तःगु ? आगं छें द्यःछें व देगः देगःया मूलुखा झ्याःया खौपालय् (तोलनय्) सिंख्वाः गरुडमुख व अले निखे किसिया स्वंथे दुपिं छु जीव खः ? थथे तया तइगुया अर्थ छु खः ? धयागु थुयावःगुकथं मूलुखाया विषयलय् "छेंय् मूलुखा छुइगुया सांस्कृतिक महत्त्व" धकाः छपु च्वसु च्वयाः "विश्वभूमि" तँसा पौलय् पिकया । अनं लि तिकिझ्याः व सँझ्याःयात कयाः "तिकिझ्याःया सांस्कृतिक परिचय" व "सँ झ्याः कलात्मक जक मखु, तान्त्रिक झ्याःनं खः" धकाः निपु च्वसु च्वयाः "विश्वभूमि" तँसा पौलय् हे पिकया । अले छेँया बिषयलय् सफू च्वयेगू बिचाः वयाः उखे थुखे वनाः पुलां पुलां छें, आगं छें, द्यः छें, व देगःत स्वया जुया । छेंय् आगँ छेंय् द्यःछें व देगः देगलय् ज्या कया तःगु अप्पायागु व सिंया बस्तुतय् अर्थ सीके माला वल । इलय् बिलय् यल, ख्वप, थिमि, केपू, जलय्, वादेशय्, सक्वदेशय् व मे मे थासय् वनाः सः स्यूपिं पुलांपुलांपिं सिकःमि नायः दकःमि नायः व मे मे पिं मनूतय्के न्यनेकने यानाः जुया ।

मनूत वास याइगु छें आजु अजिमा द्यःया रूप कयाः दनातःगु ख्वँ सीकाः थुइकाः छेंया बिषयलय् च्वयेगु बिचाः याना ! नेवाः त थःगु संस्कृति कथं दनातःगु छेंय् च्वनाः वहे कथं संस्कृति हना च्वंगु दु । मि ह्वाना ह्वाना छ्वयाः च्वंगु बुट्टा यानाः छिना तइगु अप्पाया बस्तु व थथे हे यानाः बुट्टा पिकया तइगु सिंया बस्तु तयाः छें दनाः पल्लि चिनाः भौप्वाः पिकया

भौवा तया: ज्व: ज्व: थाय्‌मापा: थना तइगु या स्वरूप मि ह्लाना ह्लाना छ्वया च्वंगु ख: । मि छ्वया दन धायेव खड्‌गया रूप धारण याइ । खड्‌गयात आजु अजिमा द्य:याना: पुज्याना वइ च्वंगु दु ।

छेंय्‌ भौवा: पिकया: भौप्वा: तया तइगुया आगं छेंय्‌, द्य: छेंय्‌ व देग: देग:या लुं पल्लिइ ज्वालान्हाय्‌कं व सिह्न: मू तया तइ । ज्वाला न्हाय्‌कं व सिह्न: मू सुर्द्य: व चन्द्रमा लुया च्वंगुया स्वरूप ख: । मिसामस्तय्‌त बौरा: तया: पिकाइबलय्‌ ज्वाला न्हाय्‌कं व सिह्न: मू ज्वंका: सुर्द्य: व चन्द्रमा लुइका: द्य: थाय्‌ यंका पुज्याकी । म्ह्याय्‌ मचा पय्‌नं बीत बौनं ज्वालान्हाय्‌कं व मांनं सिह्न: मू बिया ग्वय्‌ काइ । ज्वाला न्हाय्‌कं व सिह्न: मू बीगु धया गु ल्हातं ज्वंकीगु ख: । छेंया नकिं गृहलक्ष्मी ख: । स्वन्ति लक्ष्मी द्य: पुजा यायेह्म गृह लक्ष्मी ख: । लक्ष्मी द्य:या पातय्‌ लक्ष्मी द्य:या जवगु ल्हातय्‌ ज्वालाह्लाय्‌कं व खव:गु ल्हातय्‌ सिह्न: मू ज्वंका: च्वया तइ । लक्ष्मी द्य:यात लक्ष्मी थिर जुइमा: धका: पुज्याइ । पुजा जुइ वलय्‌ छेंयात गृहलक्ष्मी धया सन्तान बृद्धि जुया: कुल थामे जुइमा धका: पुज्याकी ।

तन्त्रमन्त्रया सिद्धि दुपिं त त:धँपिं तन्त्रज्ञत गुलि थ:गु जुनि दनी बलय्‌ हे पंचतत्त्वया भौतिक शरीर मदयेका: छ्वया: बाय्‌ त्व:ता: सिद्ध वना: द्य: जुया: प्राणीतय्‌ भि याना: च्वनी । अथे हे मनूत सित कि भौतिक शरीर अग्निकुण्डय्‌ भष्म याना: मदयेका: छ्वया सीपिं नापा पारिबारिक जीबन हना च्वनी । पितृदेव माने यायेमा: भिं जुइगु मनूतय्‌ विश्वास दु ।

नेवा:तय्‌ आगं द्य: माने याइ । आगं द्य: धयापिं थ: थ: कुलया द्य:त ख: । उकिं मिजँ द्य:यात आजु मिसा द्य:यात अजिमा धाइ । जीब पंचतत्त्वया प्राणी ख: । प्राणी जीबित जुइत पंचतत्त्व मा: । द्य:त जीबित जुइत जुया च्वनेत नं पंचतत्त्व मा: । आगं छेंय्‌ आगं द्य:या प्रतीकात्मक मिसा मचायात द्य: (कुमारी द्य:) याना: तइ । मनूत वया: कुमारी द्य: पुज्या वइ । आगंमय्‌ सह्मय्‌ थना: तया: आगं द्य:या पुजा याइ । मोहनि बलय्‌ आगंमय्‌ खड्‌ग धका: तान्त्रिक मतं पंचतत्त्वया पंचमकारया अय्‌ला: ब... अय्‌ला:या अङ्ग ध्वँ थना: थापिं स्वना: सुर्द्य: व चन्द्रमाया धौ पति तया: नाय: नकिं च्वना: आगं द्य:या पुजा याना: खड्‌ग सिद्धि काइगु व खड्‌ग सिद्धि बिया: फुक्कसिगु भि याइ । आगं द्य:या खड्‌ग सिद्धि कायेमा: शत्रु नाश जुया: भय्‌नँ फाला वना: जीबन रक्षा जुइ । त्रिलोकया प्राणीत वया: खड्‌ग सिद्धि कया: द्य:या जात्रा स्वया

च्वनी । थुकिया दसु ख्वपय् भैल: आजु, यलय् भोटो क्यनीगु व ये"य् मरु सत: ख:

नेवा:तय् छेंय् खड्ग आकार वयेका: मूलुखा छुना: आजु अजिमा द्य: तया: निखें पाखे मिं मल:यात नागबिलि कया: च्वाल्ल म्यें लुइका: ग्यानापुइका तइ । ह्लि ह्लि मिस्त सुथ ह्लापां दना: ख्वा: सिला वया: सुनां मथिइक ल: कया वया: पूजा तया: मूलुखाय् द्य:यात पूजा याइ । आगं द्य:यात पूमज्यायेकं पिने द्यके वनेमज्यू धका: बनिमखु । मनूत पिने ग्याना: छेँय् दुहाँ वइ । छेँय् दुने फुक्कसिया सुरक्षा जुयाच्वनी । छेँया विषयलय् अनुसन्धान याना: सीकेमा:गु खँ आपालं आपा: दु ।

नेवा:तय् संस्कृति विषयलय् जिं गुलि च्वया च्वना: ह्लापां जिमि मांनं इलय् बिलय् कनात:गु व धयात:गु खँतय् लिधँसा कया: च्वयागु ख: । नेपा:या संस्कृति संरक्षण जुइगु ज्याय् जिं पला न्ह्याकेफुगु जन्म ब्यूह्म मा बौ पिनि थ:गु संस्कृति प्रति माया ममता कथनं जूगुलिं इमि कीर्ति दया च्वनेमा: धका: मनं तुना: संस्कृति सबन्धयागु हे "नेवा: छेँ" नां छुना थुगु सफू पिकयागु ख: । नेवा:तय् संस्कृति संरक्षण जुइगुलिं थ्वसफूतिनं तिव: बीगु मनंतुना । सफू था: बलय् गनं गनं आख: स्यना: अर्थया अनर्थ जुया च्वँथाय् शुद्धी करण याना सां पौलय् स्वया: आख: ग्व: भिका: ब्वनादीगु आसा याना ।

नेवा: संस्कृतिया सफू च्वयेगुलिइ जि व जिमि पासा वलदेव जुजु निह्म थ:पिनिगु छगूहे लँपु ज्वना: पला न्ह्याका: वइच्वनागु ख: । थुगु सफू थीथीगु च्वसुगा मखूगुलिं थम्हं जक च्वयागु जुल । थथे धका: संस्कृति विषयलय् जिमिगु दृष्टिकोण पा:गु मखु । थ्वसफू पुवंकेत मा:मा:गु पूजा सफूत स्वयेगुलिइ व मामाथासय् वना:मनूतलिसे न्यनेकने या:दनेगुलिइ पासां यक्व ग्वाहालि याना दिल । अथेहे खँग्व: शुद्ध मजूथाय् भिका: व प्रुफ नापां थह्म हे स्वया: ग्वाहालि याना दिल । थुकिया लागिं वय्क: पासायात यक्व यक्व सुभाय् दु ।

शुभचिन्तक भाजु रामभक्त भोमिजुं फयां फक्व याकनं सफू पिकायेत हथ:य्चाय्का मा:मा:गु सफूत ह्या: क्यँना भूमिका च्वयेगुलिइ थम्हं मनं खंगु खं प्वंका: ग्वाहालि याना दिल । अथेतुं मदुगु ई पाना: मा:मा:गु छुं फोटो थह्म तुं कया: व सफू पिकायेत मा:गु खर्चया थह्म हे भाला कया: नेपा:या भाषा

व संस्कृति संरक्षण जुइगु भिगु ज्या याना दिल । अथेतुं याना वयाच्वना दीह्म वय्कः शुभचिन्तक भाजु रामभक्त भोमिजु यात यक्व यक्व दुनुगःया सुभाय् दु।

तान्त्रिक विधिया पूजा सम्बन्धय् छुं खँ सलाः याना बलय् ग्वालि यानाः दीह्म जिमि जःला खःला नां जाह्म गुरुजु धर्मानन्दयात यक्व यक्व सुभाय् दु । वयकः पुजा सन्वधय् सः स्यूह्म जक नं मखु संस्कृति संरक्षण यायेगु सामुहिक ज्यानं यानाः वइ च्वना दिगु दु । चचा हालेगुः ऋतु ऋतुया नेवाः म्ये हालिगु, व म्ये हालेगु विद्याय् पारंगत ह्म खः । वयकःयात हने बः जू ।

थथे हे आसा सफू कुथिइ वनाः सफू स्वःवने बलय् छतिं हे थाकु मचायेकु सें माःमाःगु पुजा सफूत क्यनाः माः माः कथं ग्वाहालि याना दीपिं राजा शाक्य व सरद शाक्ययात, छेंया विषयलय् न्यने कने याना बलय् स्यूगु खँत धयाः अपालं ग्वाहालि यानाः दीह्म सिकमिनाय रत्न काजी स्थापित व मे मेपिं सिकमि नायःयात व शुभचिन्तक पासापिं फुक्कसित अपाल आपालं सुभाय् दु ।

सफूया लागि थह्यं मनं खना थे तुं द्यवः किपा च्वयाः ग्वाहालि याःह्म किजा धाःसां ज्यूह्म भाजु जीवन राजोपाध्यायात व मेह्म ग्वाहालि यानाः ब्यूह्म शरद रंजितयात दुनुगलं निसें यक्व यक्व सुभाय् दु । जिमि ह्लापांगु सफूत तान्त्रिक द्यः व तान्त्रिक पुजा व कान्तिपुर निगु सफूया द्यवः किपा नं किजा भाजु जीवन राजोपाध्यायं हे च्वया ग्वाहालि यानाः ब्यूगु गुब्ले-ल्वमंके फइ मखु ।

अथे हे लक्ष्मी छापाखानाया नायः राज भाइ चित्रकार, प्रेसया फुक्क पासापिन्त व इन्द्रेणी प्रेसया जिमि जःला खःला ज्ञानेन्द्र मानन्धरयात जिगु आपलं सुभाय् दु ।

सुरेन्द्र मान श्रेष्ठ
ने. सं. १११८

छेँरि

बास धयागु तःधँ, प्राणीत फुक्कसित बास माः, उकिं छुं छुं कथंया बास दयेकाः प्राणीतय्सं चवनेगु याना च्वंगु दु। मनूत ज्ञान दुपिं प्राणीत खः। ज्ञाया बिकास जुया वँलिसे मनूतय् बास यायेगु छेँ गगाय्खा, गपाय् गपाय् जायाः बाँबाँलाःगु थेँ जुया च्वन। लिपा लिपा छेँत गथे जुया वनी, छुधाये फइ ? छेँ निर्माण यायेगु फुक्कसिया थः थःगु देया शैली दइ। नेपाः देया छेँ निर्माण यायेगुलिइ मेपिं सुनानं ध्वये मफुगु थःगु मौलिकताया शैली दु। थन नेवाः तसेँ बास याना वया च्वंगु छेँत थौंया बिकासशील देशय् मनूतय् निर्माण जुया च्वंगु छेँतथेँ स्वीत पीत व थथेँ यक्व यक्व तँतँ मजुसे प्यत जक खः। उकिं नेवाःतय् छेँय् छेँरि, मातँ, च्वत व बैगः धायेगु जक दु मेगु मरुगु खः। छेँया तँ नँ ततः जाः मजू, दनेबलय् धलिमय् थिइ धकाः छ्यँ क्वछुइ माः। नेवाःत संस्कृति, कला व तान्त्रिकतां शोभायमान यानाः छेँ दनाः बास याना वया च्वँपिं खः। छेँ निर्माण यायेगु संस्कृतिइ इमि पूर्वजपिनि तान्त्रिकता ज्ञाया च्वंगु देवत्वदु।

छेँ छकवः स्वकवः व न्याक्वः यानाः दनाः च्वनेगु नेवाः संस्कृति खः। छेँय् दथु अंगः तयाः निद्या याइ। छेँ चिखाकाः दनातःगुलिइ दथु अंगया थासय् कवः थाँ त थनाः कवः कवः पिकयाः निद्या यानाः तःगु दु। थाय् चिब्या जुयाः छेँ निद्या याये सजियाः छ्द्या जक याना तःगु नं दु। छ्द्या या

छेंय् पलाः छिना जुइबलय् छेँ दिन दिन मीं । स्वद्याया छेंय् च्वने मज्यू ल्वगित छह्म छह्म प्वनि मखु धाइ ।

छेँ दनेत उगुथासय् चा म्हुया कयाः जोशीया थाय् वनाः तू मतू स्वयाः जग म्हुइ । नाग दुगू थासय् छेँ दनें माल धाःसा नाग पिहाँ वना च्वनी बलय् लाकाः जग स्वनाः पूजा यानाः भ्यारा स्यानाः हिंखुइ । नागया म्हाय् लाकाः जग थनाः छेँ दने मज्यू, भिंजुइ मखु, छेँ दुना वयेयः धाइ । लः घः-चा (कलश) थनाः नागयात बासस्थान बियाः जगया प्यखेलं पसूकाः हिनाः जुइत लं बिइमाः धाइ । नाग मरुगु थासय् छेँ दनेगु जूसा लः घः–चा स्वनाः ह्यःथाय्यागु चा (म्हय्पिं द्वंया चा) याह्म, लुं, वह बाय्, सिज याह्म नाग दयेकाः तयाःजुइत लँ बियाः प्यन्हु लिपा जग थनाः छेँ दनी ।

छेंय् गुलि जातया सित तयाः दना तःगु दु व फुक्क नाग नागिनी या व चाया बस्तुत इमिगुहे मिया रुप यानाः तयातइ । पूजाया सफुति व ल्वहं हितिया ल्वहं पौलय् बिभिन्न मुखया नागतय्गु उल्लेख दुगु व छेंय् छेंय् उज्वःगु ख्वाः दुपिं नाग नागिनी यानाः थाँत थना निना दिकाः धलित व मूसित ब्वया तगुदु ।[३]

छेंय् दक्वले क्वय्यागु तँय् छेंधो दिना च्वंगु जुयाः अनयात छेरि धाःगु खः । छेंरिइ मूलुंखा छुनाः वया निखे तिकि झ्याः व लुखा तयाः दथु अंगलय् व दुने अंगलय् लुखा तइ । दुने अंगः या लुखां चुकय् वनी । दथु अंगः मरुगु छेंय् छेंरियाः दुने फुक्क खनेदु । छेँ चिखा थाय् मूलुखा छ दुवाः जक छुना तःगु दु, तः खागु छेंय् मूलुखा छुनाः निखे छपाः छपाः यानाः निपाः तिकिझ्याः तयाः स्वदुवाः यानातःगु दु । तिकिझ्याः मतसे बःपाः झ्याः नं छुनातः गुदु । बःपाः झ्याः धयागु नं तिकिझ्याः हे खः । झ्या बःचा पायेकाः छुइगु जुयाः बःपाः झ्याः धागु खः । बः पाः झ्यालय् तँक्वपु (धलिंग्वः तँः तँ तयाः) लायातइगु झ्याः पिनें चिपाः खने दुसां दुने तःपाः जः दु । आगं

छेँय् द्यः छेँय् व देगलय् तिकिझ्याः व्हःया निपा ग्वालि खापाः या मूलुखा छुनाः निखे तिकिझ्याः तयाः व देगलय् चिची पायेकाः द्यः झ्याः तयातइ। झ्याः पातय् द्यः बाय् द्यःया ख्वाःपाः तयाः तइगु जुयाः द्यःझ्याः धाःगु खः। द्यः झ्याः यात याकुं झ्याः धायेगु नं याः। अप्वः तःखागु छेँय् मूलुखा, तिकिझ्याः छुनाः लुखात तयाः न्यादुवाः याना तःगुदु। छेँरिइ अंगःया कुंकुनय् सिंह बुट्टाया ल्वहं तयाः पिने खने दयेकाः अंगः दनातइगु सिंह बःलाः थें अंगः बःलाःगु अर्थ खः।

"लुखा" श्व खँग्वः या न्ह्यःने यागु आखः ग्वः "लु" या अर्थ लुगु व ल्यूनेयागु आखः ग्वः "खा" या अर्थ खागु खः। श्वफुक्क खँग्वःया चीहाकः जुयाः अपूकथं -लुखा जुया च्वंगु खः। नेवाःतय् ह्यागुलि सनँ आखः ग्वः स्यंकाः चीहाकायेकाः व अःपुइकाः नां कायेगु याइ। मूलुखा यात दथुइ लाकाः छुइ। छेँय् लुखा व झ्याःत छुनाः दथु लुखायात महत्व बियाः मूलुखा धकाः व लुखां दुहाँ पिहाँ जुइ। दथु लुखायात मेमेगु लुखा व तिकिझ्याः परिवारया मूम्ह यानाः छुइगु जुयाः मूलुखा धाःगु खः।

मूलुखाय् मि व्हाना व्हाना छ्वयाः दना च्वंगु यानाः झ्वःलाक्क गं घानाया न्यागः गं खने दयेकाः क्वथाचा पतिकं छपु छपु खड्गचा म्हुयाः न्याह्म न्याह्म यानाः नागं कुइकाः बाय् कवँ छ्यँ तयाः द्यःकुं कयाः (अजिमा द्यः तया) निखें सिंख्वाः दुंपि जीबयात नाग बिलि कयाः च्वाल्ल म्ये लुइकाः चु (च्वः) पिकयाः याकुं बुट्टा कया तइ। मूलुखाया च्वय्पाखे निखे चु पिकयाः निखेया मा (तस्वा) नाग नागिनी यानाः बुट्टा पिकयाः छखेया मा क्वय् अजिमा द्यः मेखेयागु मा क्वय् आजु द्यः बाय् निखेया माय्सं कलश तयाः व द्यःपाः तया, तइ थथेहे मूलुखाय् नाग नागिनी हिनाया बुट्टापिकयाः मूलुखा फुसय् स्वह्म व न्याह्म अजिमा द्यः तयाः नागं कुइका तइ। न्याह्म अजिमा द्यः तयातइपिन्त पंच कुमारी धायेगुयाः। मूलुखा फुपय् कलश नं तः। मूलुखा फुसय् आजुद्यः बाय् अजिमा द्यः तल धाःसा छखे लुखाया माक्वय् कुह्मः द्यः

व मेखेयागु माक्वय् कुमारी द्यः,[२] मूलुखा फुसय् कुह्यः द्यः बाय् कुमारी द्यः तल धाःसा मूलुखा क्वय् निखेया माय् आजु अजिमा द्यः तयेगु याइ। मूलुखाय् निखे माक्वय् सिंह व सिंहिनीया बुट्टा पिकयाः तयातःगु व भिद्यःतनं तयातः गु खने दया च्वंगुदु। थथेहे यानाः ध्वाखाया मूलुखा तनं छुना तःगुदु। ध्वाखाया मूलुखात खड्ग आकार वयेकाः छुना मिं थीगु गुलि ग्यानापू उलिहे खड्गया धारं कीगु तःसक ग्यानापू। खड्गया निखें धारय् सिख्वाः या जोब यानाः नागबिलि कयाः च्वाँल्ल म्ये लुइकाः ह्य कुचुसे वंका तइ।

द्यःया मूलुखाय् खौपाः तयाः ध्वाखा यानाः छत्र कुइका तइ। खौपाः यात तोलं धया च्वन। द्यः या मूलुखाया निखे स्यांगिनी ब्यांगिनी तयाः बाय् ल्वहं या सिंह व सिंहिनीयात द्वारपाल याना तइ। स्यांगिनी, ब्यांगिनी, सिंह व सिंहिनी यात आजु अजिमा द्यः माने याना तःगुदु। लायकू छेंया मूलुखा सिंध्वाखा, लुं ध्वाखा याना व द्यःतय् लुं व वहया ध्वाखा यानाः छुना तः गुदु। लायकू ध्वाखाया पिने निखे ज खः ततःधिकः यानाः ल्वहं यापिं सिंह व सिंहिनी यात द्वारपाल यानाः तुतिइनं सिखः या बुट्टा पिकया चिना तः गु दया च्वनी। ये लायकुलिइ सिंध्वाखाया पिने निखे जः खः या सिंह व सिंहिनी यात मन्त्र याना नागपास तयाः तः गु थ्या सफूतिइ थथे उल्लेख दु–

"सं ७८३ मार्ग शिल बदि १ खोपस दल न्हयाङा ।। तवदेव रस तया नाख पास तया सिंह खोपस कया ओ हया ।।"[३]

मूलुखाया च्वय् माय् व क्वय् लुखा खलुया निखे ग्वालि प्वाः म्हुयाः निपा ग्वालि खापा छुनाः मूलुखाया निखे या मा च्वय् क्वय् व दथुइ यानाः स्वंगः कलश तयाः नाः ग्वलयनं तया तइ। मूलुखाय् थचुकुनं छुना तः गु दइ। खापा धिनाः पंति दुछवयाः थचुकु क्वकया व थछवया चुकु तइ। मूलुखाया खापाय् निप्वाः मिखा प्वाः न्ह्याय्प्वाः खनाः क्वँय्प्वाः यात म्हुतु

प्वा: याना तइ । अथेहे निपाखापाय् ग्याना पुइका: ततः ग्वयेक: मिखा कंकाः माता: ग्वयेगु निपा खैमा छुना: क्वँय् प्वाः ह्रात म्हुतु प्वा: याना तइ । खैमा व्हालुका: छुना तइ । माता: मग्व:से खापा तिनातइ बलय् निपां खैमा निखे फहिलाः निखे थस्वया: चवनीगु निप्वा: न्हाय्प्वा: जुल । मूलुखा धयागु स्वपु खड्ग खः, उकिं मूलुखा दुवालय् निखे निग्व: मा थना: दथुइ नाः ग्वः छुना: छखेया माय् आजु द्यः मेखेया माय् अजिमा द्यः तयाः दथुइ नाः ग्वलय् कलश तया: द्य: याना तइ । मूलुखाय् कलशयात न्ह्याग्गुलीसनं कया: छ्यली । आंग छेंय् व द्यः छेंय् खड्ग यात ना:ग्व: याना: निखे मिखा कंका: दथुइ खड्ग या बालाच्व: पिकया: ज्वाला ज्वाला थिका तइ । आगमय् व नासःद्य: थाय् धकिं तया: तइगुलिइ मूलुखा याना: निखे निग्व: मा या निपु खड्ग दथुइ ना:ग्व: या छपु खड्ग याना: स्वपु खड्ग चवया: खड्ग पतिकं मिखा कंका:, ख्याः व कवँ तया त:गु खने दया च्वंगु दु ।

मूलुखा, तिकिझ्या: व लुखाया बा: बा: तक्क अंग: दनाः निकु स्वकुति पाका: अंग: सरहः याना: माकः चात (सिंत्वा:) तइ । अले अंग जुच्छिइ जुच्छिइ ब: धलिं तया: पिने खने दयेका: माकचिया ब धलिया सा: प्वा: प्वालय् लाका: किं ताना: ब: धलि यात अंगलं पिहाँ वयेमफेयक कतिक्क ज्वंकी । अननं अंग: दना: थाहाँ वयाः छेँ छत जायेका त:गु दु । सिं त्वा: या ख्वा: ख्वालय् माक:चिया ख्वा: याना तइगुलि माकः धा: गु खः । अंग: अंगः लय् ब:चा ब:चा ह्राक: याना: धलि तया तइगुलि ब: धा:गु खः । ब: धलिमय् नाग नागिनी याना: बुट्टा पिकयाः न्ह्य:ने मूलुखा, लुखा व तिकिझ्या: निखे थस्वका: मनूद्य: यात नागं कुइका तइ । अंग: पिने माचिकं अप्पा छखे पाखे ह्यासुचा न्हाइ त:गु लिइ थुना छब: छब: तया: तिका: दुने दुने चा तया: कचि ? प्पां: छें दनी । दाँ ह्मचायेकेत कचि अप्पा तया: छें दना त:गु मखु, लायकू छेंहे नं कचि अप्पा तया: दना त:गुदु। न्हापायापिंके ज्ञा दु । पुलां पुलांगु कचि अप्पा त त:पाः लखं मनं ' माचिकं अप्पा या ख्वा: सिज: थे य:चुपिचु बाँला: । अंग: पिने छव: छव: माचिकँ अप्पा तया: दनीगु जुया:

वा मकासे दनी। वा मकासे दनीगु अंगः बःमलाइ धकाः छेंय् कचि अप्पा तयाः अंगः दनीगु खः।

कचि अप्पा तयाः दना तःगु अंगः क्वंनिसे चःथ्यंक छधी, बज्रलेप जुयाः छें तःसकं बल्लाः। मांचिकं अप्पा पिने छबः छबः दनीगुलिं बः धलितया अंग दना च्वय् अंगः या भार क्वय् गनं छथाय् मलाकूसे फुक्क भार बः धलिमय् लाकाः बः धलिमं अंगः जुचिछइ जुकाः मांचिकं अप्पाया अंगःयात कत्तिक ज्वंकातइगु खः। उकिं अंगः च्वय् या भारं क्वय् गनं अंगः भ्वरिखाना वइगु भय मरु। बः धलिमं च्वय् अंगलय् थचावइगु पं। छें पुलां जुयाः गनं अंगः भ्वरिखाना वःसां अंग भिके अःपु थाकुमजू, अंग दुना वइगु भय मरु। पुलां पुलांपि दकःमि नायः पिसं अंगः भिकेत मा अप्पा प्वले बलय् स्याः चायाः अप्पा छकः भाराक्क वयेयः धाइ। मूलुखा लुखा व तिकिझ्याःत निखे चु पिकयाः छुनाः क्वपु बाय् त क्वपु तयाः त्वपुया तइगुलिनं अंगः यात तिवः बिया च्वनी।

अंगः या द्यःने प्यखेलं निखे पाखे धलिग्वः तइ। थथे धलि तयेगुयात नस तयेगु धाइ। अले दथु अंगलं न्ह्यःने व ल्यूने यागु अंगलय् धलित दिकाः कुछि कुछि पाकाः ब्वयाः पिने अंगलय् धलि खवाः त झ्वः झ्वः खने दयेकाः सिं खवा कवँ खवाः व बेताः या खवाःपाचात तया तइ।

अंगः यात दुने पिने लाकाः धलि धलिमय् किप्वाः खनाः किग्वः कथा चुकु ताना चुकुया च्वः प्वः पिकयाः दथु अंगलं न्ह्यःने व ल्यूने या अंगःयात ज्वंका तइ। चुकु पिने खने मदयेकाः ताना तःगुयात दूचुकू धाइ। चुकू धयागु क्वय्छा सियागु ताना तइ। नस धलि तयाः त तः पुगु चुकू तानाः पिकयाः नस धलिमं अंगःयात ज्वंका तःगुयात तानं कसे यानातःगु धाइ। थथे तानं कसय् यानाः अंगः अंगःयात ज्वंकाः तः भ्वखाय् ब्वल धाःसानं छें पाताः जुइक मदुनीगु याना तःगु खः।

थथेहे जग थाहाँ वया: गा:म्हुया त:गु ईल्वहं लाया: माथाँ थाँया सा: सा: लाका: थना: स्यथ तया: निना दिका: ज्यास: पिकया: कुता: तया:,ज्यास: तीगु बाय् फल्चा बाय् सत: पिकया त:गु दु । ई ल्वहं त माथाँ थाँमय् थचा: वइगु पं । ई ल्वंह तय् सिहया बुट्टा पिकया तइ । माथाँ थाँ त नाग नागिनी या बुट्टा तया: थना: सिंहमुख व गोमुखयाना त:गु खने दु । माथाँत व निना: सिंसि यागु थना तई । मनू त फल्चाय् पग्रतुना च्वँवइ । प्यह्ना मनूतया: खँल्हाकी बलय् फल्चाय् मुनी । द्य:या जात्राय् यँमाद्य: त फल्चाय् व सतलय् ब्वयेहइ । मनूत फल्चाय् व सतलय् चवना: द्य:यात देवा व दलूं चयाका: च्वँ वइ । फल्चाय् फल्चाय् द्य:त नं स्वना त:गुदु । थन येँय् थाँमू दबुलिइ व चिकंमू दबुलिइ वास्या: द्य: स्वना त:गुदु । वास्या विनि वास्या: द्य: थाय् वया पुइँ हा: वइ । वास्या: द्य:या थाँमुलिइ प्याँकि जक ताना त:गुदु । थाँमूलिइ वास्या: द्य:या थाँमू त:ग्व:, चिकं मुलिइ चिग्व: । वास्या: द्य:या थाँमूया नामं त्वा:या नां थाँग्र्मू व चिग्वगु थाँमूया नामं चिकंमू जुया च्वंगु ख: ।

मूलुखा धयागु अजिमा द्य:या अभिन्न अंङ्ग आजुद्य:यागु ख: । उकिं मूलुखा सिं व्हाना व्हाना छ्वया: दना च्वंगु आजु द्य:या रूप गंधाना बाय् कवँ छयँ तया: खड्गचात म्हुया: निखे पाखे सिं ख्वा:या जीबयात नाग बिलि कया: च्वाल्ल म्येलुइका मूलुखाया खलुयात बेंता: याना: उकिइ द्य:ने निखे पालि बुट्टा पिकया: बाय् निखे द्य:पा: यात पालि याना: निग्व: तुति मा थना: तई । आजुद्य:या निपाल्हा: निखे ब्वयेका च्वंगु या मूलुखा च्वय् निखे चुपिकया: मिं च्या:गु दुट्टा याना: व अले ना:ग्व: या दथुइ च्वँगु कलश यात पात्र ख्वला याना: फयाच्वंगु व मेगु ल्हातं प्वस: कायेगु मुद्रा ज्याना च्वंगु निपा ल्हा:या निखे म्हगलय् चुल्या पिकया तइ ।

आजु द्य:यात लुखाया निखे माया क्वय् लुखाखलुइ सिंह सिंहिनी बाय् कलश यात नाग नागिनी याना: तुतिइ कल्लि बाय् घंगला न्ह्याका: च्वय्

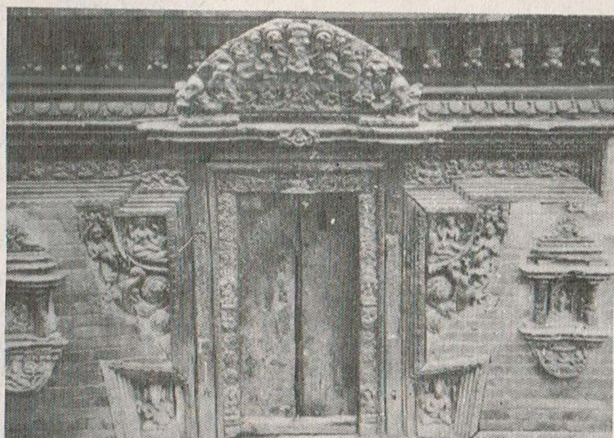
निखे पाखे चु पिकया: मि चया: बुट्टा याना:, म्हगलय् निखे चुल्या पिकया नाग नागिनीया बुट्टा ल्हातिइ चुरि न्ह्याका:, चवय् पाखे निखे सिं ख्वा:या जीवयात नाग बिलिकया: चवाल्ल स्ये लुइका: निखे न्हाय्पनय् नाग नागिनी या तिसां सुइका:, ना:ग्वलय् क्वय्या कलश यात नाग नागिनी याना: सिख: मालं क्वखायेका: त:गु ख: । मूलुखा चवय् गं घाना बाय् कवँ छ्यँ तया: आजु द्य: या छ्यँ या तिसा याना: खड्गचा म्हुया किंकिपा ज्वांय् ज्वांय् तिका त:गु ख: । किंकिपा धयागु खड्गया प्रतीक ख:। द्य:या मूलुखाय् खोपा तया तइगु आजु द्य:यात मतू पुइका त:गु ख: । मूलुखा दुवा: तान्त्रिकतां भय् बिना च्वंगु काष्ठकलां जाया: बाँला: । काष्ठ कला यात देया तिसा धाइ ।[४]

नास द्य:या धकिलय् गंचा घानाया बुट्टा तया: मूलुखा चवयातई । "नृत्येश्वर" धयागु पूजाथ्यासफुतिइ आजु द्य: यात धयातगुदु-

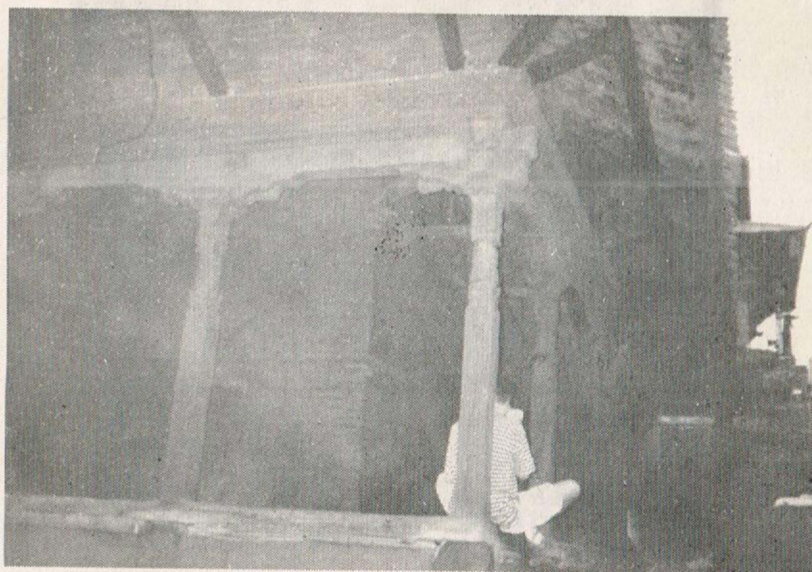
महानृत्येश्वर भैरवाय
शक्ति सहिताय नमः ।।[५]

गृह प्रतिष्ठा धयागु छगू पूजा थ्यासफुतिइ मूलुखाया निपा खापायात शक्ति सहितया आजु अजिमा द्य: धयात:गुदु ।[५] थथे जुया नेवा:तय् छेँया मूलुखाय् सिचया:गु बुट्टा पिकया छपा खापाय् क्वँय् प्वा: खना: दुने खग्रो प्वा: तया: मेगु खापाय् खग्वलय् खग्रो छुना: छपा छपाया निपा ग्वालि खापा छुना तइ । क्वँय्नं खव तयेगु व चायेकेगु यानातइ । खग्व तया: खग्रो छुना तगु: छपा खापा आजु द्य: व खग्रो प्वा: छुनात:गु छपा खापा अजिमा द्य: ख: ।

उकिं न्हूछेँय् दनीबलय् मूलुखा छुना: मूलुखाय् द्य: पूजा याना: सिक: मि दकँ: मि ज्यामि सुयातं घा: पा: मजुइमा धका: भ्यारा स्याना: हिखुइ । मूलुखा छुना: हि मखुल किं द्य:या दोष दया अप्रिय घटना जुइय: धयागु बिश्वास दु । बुँग द्य: जनबाहा द्य, व ख्वपय् आजु द्य:या जात्रा याइ बलय् द्य:यात खतय् तया: पुज्याना: खतँ मनू मनयेमा: धका द्य: मालय् आजु द्य:

यात भ्याय्‌चा स्याना: हिखुया: प्यचा: घचालय्‌ हिम्हुकीगु मनूतसँय्‌ स्वया चवंगुडु ।

आजु अजिमा धयांपिं बुरा बुरि त ख: । मनूत त:सकं बुरा बुरि जुल कि धुसिलुइ, मानसिक शरीरिक कमजोर जुया: लुगु लुगु खाइ, पिहाँ जुइत ल्हा: ज्वंका: जुइमा: । थुकिया रूप मूलुखायागु ख: । उकिं मूलुखा यात चवय्‌ पाखे निखे चु पिकया व क्वय्‌ पाखे निखे मूलुखाया खलु पिकया: छुना: दुने अंगलय्‌ दुचु बा: तइ । दुचु बालं मूलुखाया चु पिकयात:गुया निखे सित्वालं ज्वंका तइ । थथे ज्वंकातइगुयात ता: कया त:गु धाइ । ता:या ख्वा: ख्वालय्‌ भ्याय्‌ या ख्वा:तया तइगु जुया: भ्या:सिं धा:गु ख: । मूलुखाय्‌ ता: कया तइगु पिने अंगलय्‌ चवय्‌ पाखे निखे खने दयेका: क्वय्‌ पाखे निखे पालि बाय्‌ द्य:भा: तया: खने मदयेका त:गु दइ । धुसि लूह्म मेपिं स्वया: चोधिकइ । उकिं मूलुखा चिजायेक छुना: मनूत दुहाँ पिहाँ जुइ बलय्‌ मूलुखाय्‌ छ्यँ क्वछुइ मा:गु याना तइगु ।

द्य:या प्याखंनय्‌ आजु अजिमा द्य: त धुसि लुया लुगु लुगु खाना च्वनी । मनूत द्य:या निखे चवना: ल्हा: ज्वना तइ । आजु अजिमा द्य: तय्‌त कवँ छ्यँ या तिसा तीका त:गु ख्वा: पा: पुइका ज्वांय्‌ ज्वांय्‌ किंकिपा छुका: तुतिइ सिखवा:या कलिल बाय्‌ घंगला न्ह्याका: ल्हा:तय्‌ सिखवा:याहे चुरि बाय्‌ कल्या न्ह्याका: व बाजु न्ह्याका: नाग मालं क्वकायेका: ज्वांय्‌ ज्वांय्‌ तिसा तीका तइ । आजु अजिमा द्य: त खाना: घगला छिरि छिरि स: बया: छ्यँनय्‌ किंकिपा फिरि फिरि सनाच्वनीगु द्य: तय्‌ रूप मिं छ्वया दना च्वगु खड्ग या रुप ख: ।

द्य: प्याखं पित हइबलय्‌ मनूत लँय्‌लँय्‌ दना: द्य:या खड्ग भाग्याना: स्वयाच्वनी । छेंय्‌ छेंय्‌ नं ख्ये सगं तया: द्य: तय्‌त पूजा ब्यू वइ । द्य:प्याखँ हुइका च्वंथाय्‌ मनूत म्व:म्व जुइक स्वया च्वनी । प्याखँ हुइके सिधयेका द्य:

तय्‌त पुज्याना: प्व:स: बिया प्याखँ स्ववइ च्वंपिन्त द्य: खल:तय्‌सं दालाय्‌ सम्ह्यय्‌ बजि तया: प्याखँ स्व:वया च्वंपिं मनूतय्‌त उइ वइ। मनूत ख्येसगं तया: गुलिस्याँ फँ, दुगु, प्व:स: बिया: द्य:या पूजा या:वइ।

मातँ

धलिं त नाग नागिनीया सिंखवा: कवँखवा: व बेता:खवा: याना: ङ्व: ङ्व: ब्वया: सिंह त मिं छ्वया: सँ जिग्रिङ्ग च्वंगु श्रंग: जुचिछ मिच्या:गु बुट्टा पिकया: छिना त:गु दँचि अप्पा, न्याकुं चाअप्पा व तुंचा अप्पा ङ्व: ङ्व: तया: अंगलं पिकया: दना: बास्तु कलां जायेका: व अथेहे मिच्याना: दना च्वंगु अंगलय्‌ अनेगु बुट्टा पिकया: काष्ठकलां जायेका: छेँरि व मांतँ सी दयेका त:गु लिं छेँया शोभा ब्यू। थथे बुट्टा पिकया तइगु यात पकू (कार्नेस) धाइ। नेवा: त नाग नागिनी याना: धलिं लाया त:गु लिइ ब्वलापु तया: चा लाया: ह्याउँक सौचां (सियूचां) बँथिला: त:गु छेँय्‌ बासयाना: व च्वय्‌ धलिं:तसय्‌ कुइका च्वंगुदु। आजु अजिमा द्य: तय्‌त गनं नागं, गनं बेता: व गनं कवँ छ्यँ आसन याका: नागं कुइका त:गुदु।

मांतनय्‌ तिकिझ्या: तइ। तिकिझ्या: धयागुलिइ छपातंचाकला:गु, प्यकूला:गु, स्वकू ला:गु, ईत बुट्टा यागु, स्वां पव: पव: यागु व थी थी कथं बुट्टा यागु ङ्व: ङ्व: ह्व: ह्व: याना: क्वपय: बुट्टा पिकया: ना:ग्व: छुना: झ्या: दयेका तइ। ना:ग्व:यात न्हाय्‌नं धा:। देशय्‌ मरु झ्या: सूर्यमुखि झ्या:, कवँ झ्या:, म्हय्‌खा झ्या:, सत्तकोणया यन्त्रया झ्या: खवपय्‌

भँल: ज्याः थें ज्यागु अने अनेगु तिकिज्या: त छुना त:गु दु । ज्या: ह्ब: ज्वः ज्व: तया: ज्याः तिनाः दयेकाः छुना: दुने छुं खनेमदयेक किना: त:गु जुयाः तिकिज्याः धा:गु खः । तिकिज्याः धाइगु या अर्थ नं थथेहे ख: । ज्याः छुनाः किना तइगुलि पिने तिकिज्याः व्हतं दुने छुं खने मरु, दुनें धा:सा पिने फुक्क छर्लङ्ग खने दु । थ्व तिकिज्याः या विशेषता खः, मेगु उद्देश्य गोप्यता खः । छेंय् दुनेया गतिबिधि गोप्य जुइ मा:, पिनेया पिन्त सीके बिइ मज्यू । उकिं नेवाः तय् छेंय् तिकिज्याः छुइगु खः । तिकिज्यालं दुने ज:दु फय् पं धयागु मरु ।

ज्याः खँग्व: या अर्थ मचा खः । लाखय् प्याखँनय् ज्यालिचित लाखय्या मचा धया चवंगुदु । मचां मां बौयात दुःख बीगुथें लाखय् प्याखँ-हइ बलय् ज्यालिचां लाखय् यात हायेकाः दुःख बिया चवनी । उकिं तिकिज्याः धयागु मूलुखा व लुखाया ख्वाः वयेकाः व चीपाय्का च्वय् व क्वय् निखे ताः कयाः ज्वंकाः छुना तइ । तिकिज्यालय् मूलुखा व लुखा-यागु मि च्याःगु बुट्टा यानाः तिकिज्याः या खलुइ द्यःने निग्वः मा नाग नागिनी यानाः द्यःपाः यात पालि यानाः तइ । तिकिज्याः च्वय् अजिमा द्यः तयाः ज्वःलाक्क गं घानाया बाय् कवँछ्यँ यानाः खड्गचा म्हुयाः निखे च्वः पिकयाः सिंख्वाः या जीव यात नागबिलिकयाः च्वाल्ल म्ये लुइकाः ब याकुंवुट्टा कया तइ । तिकिज्यालय् न्हाय्, म्हुतु, मिखा यानाः बुट्टा पिकयाः ना:ग्वः तयाः उकिइ च्वय्, क्वय् व दथुइ यानाः स्वंग कलश तया तइ ।

मातं धयागु छेंया मागु (मूगु) तं खः । छेंया मागु तं जुया अन मां तिकिज्याः (मू तिकिज्याः) छुइ । मूलुखाया च्वय् लाकाः तिकिज्याः छुनाः तइगु मातिकिज्याः खः । छें ग्वः पाः ज्याःया यायेगु खः मातनय् वः पाः तिकिज्याः छुनाः च्वतय् वहे खतं ज्याःपाः तयाः बैंगलय् ज्याः या छें कवः पिकाइ । छेरिइ मूलुखा व लुखायात नापं ज्याःपाः या ल्याः

तया: तिकिङ्या: त छ्इ । छपा ङ्या: या छेय् मातिकिङ्या: छपाजकं छुइ । स्वपा ङ्या: या छेंय् मातिकि ङ्या: छुना: वया निखे मेगु निपा तिकि-ङ्या: तया: स्वपायाइ । न्यापा ङ्या: या छेंय् मातिकि ङ्या: छुना: वया निखे निपा निपा याना: प्यपा तिकिङ्या: तया: न्यापा याइ ।

ङ्या: ज्व: लाका: छुइ मत्य:, बिज्व: यायेमा: । ज्व: ङ्या: स्वया: पिहाँ वने मत्य:, ज्या सिद्ध जुइ मखु धाइ । थ्व धा:गुया अभिप्राय: छेँ दँगुया अङ्ग मिलेमजू धा:गु ख: । उकिं नेवा: तय् छेंय् छपा:, स्वपा: व न्यापा: ङ्या: याना: छुना: तइ ।[६] लुखा व ङ्या: छुना तइगु मिले मजूगु छेंय् पिने अंग: या ख्वालय् ध्वाखा: (खड्ग) या बुट्टा पिकया: लुखा: व ङ्या: पा: खाका तइ । गुलिं छेंय् ला पिने अंगलय् ग्वाखँ प्वा: तयातइगु लुखा व ङ्या: या ल्या: ख:, ग्वाखँप्वा: खड्ग या प्रतीक ख: । छेंय् लुखा व ङ्या: छुइगु कथं आजु अजिमा द्य: या गालय् छह्म, स्वह्म व न्याह्म द्य: याना: स्वना तइ । द्य: स्वंगू मखुथे जुल धायेवँ द्य:या अङ्ग पुरे जुइ मखु ।

द्य: गालय् द्य:या आपालं मे मेपिं द्य: त नं खने दया च्वंगु दु । थुज्व.गु थासय् न्हापा द्य: स्वना त:पिं मू द्य: दया च्वनी । मू द्य: तय्त माचाछि द्य: नँ धायेगु या: । अन मेमेपिं द्य: दुपिं फुक्कसित: मू द्य: या परिवार धाइ । आजु अजिमाया द्य: पुज्याना: न्यायेकीगु यक्व सीगु व सना:गुत दु । द्य: थाय् वना: गुथिया पूजा याना: च्वनी पिनि मू द्य:या छग:, व स्वंग: थापिं स्वना: द्य:यात पुज्याना च्वनी । न्यत मरु अजिमा द्य:या पुजा याना: न्यायेकीगु आपालं गुथि त दु । गुलिला अजिमा द्य:या माचाछि द्य: पुज्याना: न्याये-कीगु सीगुथि दु । माचाछि द्य: पुज्यायेगु धका: मूद्य:या मू पूजा जुइ, पूजा सिधयेका: अन दुपिं मेपिं फुक्क द्य: तय्त पुज्याइ । न्याह्म द्य:या न्याग: थापिं स्वना: पुज्यायेगु तान्त्रिक गुप्त पूजाल दु ।

मां तिकिङ्या: व तिकिङ्या: या बा: बातक्क अंग: दना: अले नाग

नागिनी बुट्टाया ब: धलिं अंगलय् छचाखिलं हिना: न्ह्य:ने तिकिझ्या: व मातिकिझ्या: निखे थस्वका: नाग नागिनी या म्हुतुं मनू द्य: त पिकया: नागं कुइका त:गु दु । अन अंग: दना: थकया: नित जायेका: नस धलिं तया: धलिं त ब्वया: धलिं स्वा: स्वा: खने दयेका: तान कसये याना: मांतिकि-झ्यालय् क्वपु तया: त्वपुयात:गु दु । निखेया तिकिझ्या: त चिपायेका: छुइगु जुया: तँ क्वपु लाया: दुने झ्या:पा:यात तपायेका त:गु दइ ।

मां तिकिझ्या: धयागु आजुद्य:या अभिन्न अङ्ग, अद्वय रूप अजिमा द्य: यागु ख: । "गृह प्रतिष्ठा" धयागु पूजा थ्यासफुतिइ मां तिकिझ्या: यात अजिमा द्य: धयात:गु दु ।[७] गुंइ माजु द्य: (गुंइस्वरी), आजु जय् बागिस्वरी द्य:, भिद्य:, नास: द्य:, सिथिद्य:, जनबाहा: द्य:, मांकां द्य:, पाला: द्य: व बुँग द्य: थेंज्यापिं नेपादेया थ: मौलिकताया सम्ह्रय् तया: पुज्याये मा:पिं द्य:त ख: ।[८] आजु अजिमा द्य:त अद्वय एक रुप जुया: लँपु (न्ह्वं) छाइ बलय् द्य: प्वाथय् दयेका: मचा बुइका:, सिसा पालु इना:, ब्यंका: जानका: वहे छ्ह्य द्य: यात: त:धी जूगु ल्या: कय्ता बिया: (बुस्का) ई याना: बारा: तया: भिजँ भिसाया नितँ कर्म खंका: पूजा याना: ख्यें सगं[१] बियाच्वंगु दु ।

मनूतसँय् आजु अजिमाया भिन्न रुप गुइमाजु द्य:यात: भिं जुइगु लागिं, बागिश्वरी द्य: यात: आख:सयेकेत, भि द्य:यात ब्यापार बृद्धि या लागिं, नास: द्य: यात प्याखँ बाद्यबादन संगीतय् नासलं लिके या लागिं बुंग द्य: यात देशय् अन्नं दु:ख मजूइकेत: जनबाहा: द्य: यात रोग हरे जुया आयु ता:हाकेत, मांका द्य: पाला: द्य: यात रक्षाया लागिं व अथेहें आजु अजिमा द्य: यात माने याना: च्वंगुदु ।

मांतिकि झ्या:या फुसय् द्य: कुं कया: त:ह्य अजिमा द्य: यात निह्म मनू निखे स्वया: घ्वं स्याना च्वंपिनिगु ह्यया द्य:ने बाय् कवँ छ्यँत तया:

पुतु चयतुका: तइ । अजिमा द्य:या निपा: ल्हा: निखे ब्वयेका: खड्ग, पँपा: (ढाल) व मेगु जवगु ल्हाती पात्र खवला फयेका: देपाल्हाती प्व:स: कायेगु मुद्रा ज्याका: प्यपा: ल्हा: याना: त:गु खनी । अजिमा द्य: या ल्हातय् नाग नागिनी या चुरि तुतिइ कल्लि न्ह्याका: नागमालं क्खायेका: छ्यँनय् कवँ छ्यँ या तिसा याना: किंकिपा छुका तइ । अथेहे द्य: प्याखनय् अजिमा द्यवं निपा: ल्हातिइ नाग नागिनी याना: सिखवा: या कल्या न्ह्याना: सिख: मालं क्वखाना: तुतिइ घंगला चिना: कवँ छ्यँ दूगु ख्वा:पा: पुया: किंकिपा ज्वांय् ज्वांय् तिया तइ । अजिमा द्य: लुगुलुगु खाना: किंकिपा फिरिफिरि सना च्वनी । अजिमा द्यवँ छपा: ल्हातँ पँपा: (ढाल) ज्वना: व मेगु ल्हातँ खड्ग हीका: प्याखं हुइ । अले अजिमा द्यवँ प्व:स: काइ बलय् वहे जव गु ल्हातँ पात्र खवला ज्वना: देपागु ल्हातँ प्व:स: या मुद्रा याना: प्याखँ हुइगु या मांतिकि इया: फुसय् अजिमा द्य:या प्यपा: ल्हा: याना: तइ ।

तिकिइया: इयालय् तँक्वपू तया: व मांतिकिइया:यात दुने अंगलय् दुचु बाहा: तया: च्वय् व क्वय् निखे पाखे माक:चात तया: ता: कया: ज्वंका तइ । मांतिकिइयालय् च्वय् पाखे निखे या कुं बुट्टा व क्वय् पाखे निखे पालि बुट्टा बाय् द्य: पा:चात तया: ता: ख्वा:चात खनेमदयेका तइ ।

द्य: छेँय् या मांतिकिइया: लुंइया: याना: सतकोण या यन्त्र तया: उकिइ दथुइ खड्ग बाय् कलश बाय् अजिमा द्य: तया: त:गु दइ । यलय् नकिं इया: धका: मांतिकि इयालय् नकिं द्य: (अजिमा) तया त:गु दु । नकिं द्य:या कपा: छगलं ह्याउँक सिह्न: पाका तइ । मांतिकि इया:लय् नागँ कुइका: बाय् खौपा: तया: गजू लुइका: छत्र कुइका: त:गु दइ । थथेहे दातातसंय् आजु अजिमा द्य: यात नागं कुइका: व पिने मूलुखाय् खौपा: तया: छत्र कुइका: छाया त:गु दु । छत्र यात नागराज माने याइ । अजिमा द्य:या खौपातय् सिं ख्वा: तया: वया म्हुतुं नाग व नागिनी पिकया: निखे स्वका: अले क्वय् पाखें अजुचाया पुँपि निह्म जन्तु तया त:गु दु । सिंख्वा:

यात छेंपँ व अजुचाया पुपिं जन्तु यात हिति मंगः धाइगु खः। हिति मंगः छगु प्रकार या सिंह व सिंहिनी खः।

थन सिंह धयाह्म जन्तु मरु। कलियुग वयाः सिंह त पृथ्वी त्वःताः स्वर्गतय् वंगु धाइ। सिंह लोप जुया वनीगु खनाः स्वर्गतय् च्वय् ब्वयाः वँह्म स्वया. च्वया तःगु धाइह्म सिंह या उन तुयूह्म ताःहाकः जुया सुलुक्क वनाः नाग ह्लिपं, भिखात तःग्वः मिं ज्वाला या मिखाफुसि, धुंयात तःपूगु वा, धँवा व लुसि पिकयाः हिं हिं यानाः च्वँह्म सिंहया म्हुतु प्वालं मिं ज्वाला पिहाँ वयाः ह्म छह्म मिं छ्वया च्वंगु स्वः स्वः हे तिप्पा नकः वइह्म थे नुगः द्यः ग्यासे वयाः ह्लकुसं तिंतिं स्वाना वइ।

सिंह धयाह्म मिमलः खः।[१] मूलुखा व तिकिञ्यालय् च्वय् पाखे निखे चु पिकया तःगुलिइ सिखवाः यानाः नागबिलि कयाः च्वाल्लः म्ये लुइका तइगु मिमलः खः। मिमलः यातः सिंहराज धाइ। वावयेत फय् वइ, घननन द्यः न्याइ। प्वालाक्क मिं पिहाँ वयाः स्वर्गतय् स्वांल्ल ताहाकया वनी। नागराज धयाः च्वंगु थ्वयात हे खः। आजु अजिमा द्यःया किपाय्ः द्यःतय् तिसा याना तईपिं नागराजया वर्ण मिं व आकाश यानातइ। नागराज यात "बरुण" धयातःगु दु। बरुण धाःगु लः खः। वा फय् वइ बलय् मिमलः जुइगु भय् दु। मिमलः जूथाय् पलखं हे बस्तु क्वयाः नास जुइ, झौ जुइ। त तःसकं नं न्याँतकि दिन्न मिनाः छुँ जुइन ला धकाः मनूत ग्यानाः "नर्सिह" "नर्सिह" धकाः सिंह द्यःयात पुकारे याइ।

मिमलःया दृष्टिगत बिभिन्न दृष्टिकोणं व उद्देश्यं मिं छ्वया च्वंगु यात तान्त्रिक मतँ छेय् छेँय् बिभिन्न प्रकार यापिं सिंह व सिंहनी यानाः काष्ठकलां जायेकाः, अंगः अंगलय् सित तयाः वास्तु कलां जायेकाः, द्यः द्यः थाय् सिंहत तयाः व मनूतय् सिखवाः या तिसा दयेकाः तिया तइ। अथेहे न न्यानाः जलाधार जूगु दृष्टिगत सिंह्यात नाग

नागिनी याना: थौथी कथं नामाकरण याना: बासस्थान बिया: ल्वहं हिंति मदिक्क न्ह्याबलें नं ल:हायेका त: गु व जलाधार जुया: जलासय जूगु दृष्टिगत तुँ व पुखू म्हुया जलासय याना त: गु दु। यलय् आलुक्वहिति या ताम्रपत्रय् थथे उल्लेख दु ''ॐ नम: श्री वज्र वरुण नव् नाग राजय ।। ....जगत रक्षा उद्धार जुलो ।। ।। श्रेधो बस्तु संवत ५३५ फाल्गुण शुल्कया अष्टमि श्रवण नक्षत्र इन्द्रयोग वृहस्पति बार दिन घरि ३ वि २५ मध्याह्न ब्यला घरि २७ बि १७ थ्वते लग्न ब्यलास थ्वं जलधारा याङा लख हायक स्थापना याङा दिन जुरो .... ।।

थुतिया निमितिन् चतुर्दिग सविधि गस ।। गो मुख नाग ।। मेघ मुख नाग ।। सिंह मुख नाग ।। व्याघ्र मुख नाग ।। मृग मुख नाग ।। भुजग नाग ।। भुजग महावृक्षा नाग ।। भुज खाल नाग ।। बिभागल पदम जलाशय सलिगित ।। .. .. शुभम्भु यात ।।[3]''

बुँद्य: या वंशावलिइ कर्कोटक नागराजया उल्लेख जुया च्वंगु दु। त: पुखुलिइ कर्कोतक नागराजया दरबार या उगु बखतं निसे सनूतसयं इतिहासिक कथं कना वया च्वंगु खँ ख:। त:पुखुलिइ न्ह्याखें स्व:सां छखेया कुं खनीमखु कर्कोत नागराजा सनूष्य (वैद्य) यात ब्यूगु लं, भोतं वयनी कुन्हु सार्वजनिक याना: वया च्वंगु दु। मूलुखा मातिकिझ्या: व तिकिझ्या:या बाबा तक्क अंग दना: माक: चिया ख्वा: ख्वा: खने दयेका: नाग नागिनीया व धलिमं छचा खिल हिना: अंग: जायेकात:गु आजु अजिमा द्य:या जँय् जनिचिका त:गु ख:। जनि चीगु जँयात नी बुरा बुरित जँय् जनि स्वताक्क चिना ब:लाका: जुइ। अथेहे मूलुखा व मातिकिझ्या: या जँय् जँय् बाबा तक्क अंग: दना: व धलिमं अंग:या छचाखिलं हिना: स्वताक्क ज्वंका: अंग: बलाका त:गु दु।

मातनय् स्वख्वा: व न्याख्वा:या झ्या: यात्त माझ्या: याना: वया

निखे छखवा: छखवा:या निपा: मचा इ्या:त नं छुना त:गु दइ । छखवा:या इ्यालय् छपा: इ्या हे जक याना: स्वखवा: व न्याखवा:या इ्यालय् स्वपा व न्यापा इ्या: इ्व: लावक तया: व्हना: छपा: इ्या: याना: ववपय: बुट्टा पिकया दयेका: छुना त:गु दु । स्वखवा: व न्याखवा:या इ्यालय् दथुयागु छपा: इ्या: प्यकू ला:गु याना: नाप निखेया इ्या: त फुक्कं ध्वाखा इ्या: याना: ध्वाखा इ्या: पतिकं चवय् पाखे निखे नि मल: यात नागबिलि कया: चबाल्ल म्ये लुइकाया बुट्टा पिकया तइ । छखवा:या इ्या: त ध्वाखा इ्या: याना त:गु दु । इ्या: इ्यालय् मिच्या: बुट्टा याना अजिमा द्य: तया: चवय् पाखे गंचा घाना: खड्गन्‌ात म्हुया: इ्या: पा:या ल्याखं साचात तया: कलश व स्वांथें याना: बुट्टा पिकया तइगु स्वये बलय् इ्या: पतिकं चवय् ववय् व दथुइ निखे ज: ख: कलश लाना चवं वइ । इ्या: पतिकं छग: कलशयात न्हाय् म्हुतु मिखा याना: मेगु निग: कलश तया: ना: ग्व: (न्हाय्) छुना तइ । इ्या:या ववय् इ्या: खलुइ अजिमा द्य: पुतु पयतुना चवंगु निखे पुलि व पालिया बुट्टा याना: चवय् निखे निपा ल्हा: ब्वयेका चवंगु चव: पिकया: ब्वसल यात निखे स्वक।: ब्वयेका याकु कया तइ । थथे इ्या: इ्यालय् काष्ठकला जायेका: अजिमा द्य: यात ज्वांय् ज्वांय् तिसां तिका तइगु बांला: ।

छखवा: स्वखवा: व न्याखवा:या इ्या: पा:चात चिचीपा: । इ्या: पतिकं तिकिइ्या: व्ह:या निखे ग्वालि चव: पिकया त:गु धीखापा चायेकेगु व तीगु याना: जँचुकु तयेगु याना तइ । छखवा:या इ्यालय् तिकिइ्या: व्ह:या: निपा ग्वालि खापा नं छुना तइ । इ्या: इ्यालय् ना:ग्व:चा छुना तइगुलिं छ्यँ पिकया: स्वये मज्यू । इ्या: दुने पिने फुकं खने दु, पिने दुने छुं खने मरु । छखवा: स्वखवा: व न्याखवा: इ्या: या उद्देश्य नं तिकिइ्या:या थे तुं गोप्य ख: । उज्व गु इ्या: यात गं इ्या: धायेगु या: । न्याखवा: या इ्या: यात पसुका: इ्या: नं धायेगु या: । पसुका: धयागु ह्याउँगु वचुगु, तुयूगु, म्हासुगु व गारा वाउँगु पंच रङ्गया न्यापु का: पुई चिना तइगु ख: । थ्व न्याता रङ्ग यात पंच तत्व या प्रतीक पंच बुद्ध धया चवन । बौद्ध सतं

गं इया: यात पंच बुद्ध माने यानाः च्वंगु दु । गं इया: त छेँय् छेँय् सिवय् बाहाः व बहि या सतः छेंय् तया तःगु खने दया च्वंगु दु ।

बाहाः व बहि धयागु प्रदर्शन स्थल खः, दँय्दसं गुंपुन्हि प्यह्न न्हयः निसें च्यान्हु यंकं बाहाः बही ब्वइ । बाहाः व बहि पतिकं पुलाँ पुलाँगु सिं, चा, अप्पा, लुँ, वह, सिजः ली या कलात्मक द्यः तय् मूर्ति, हिरामोति, ज्वाहारथ थुनातःगु बस्तु, तान्त्रिक मतं थाना तःगु पौवाहा, चित्र कला, शिल्पकला, न्हापा न्हापा द्यः तसँय् च्वया बंगू, त तः धँपि तान्त्रिक पिसं च्वयातःगु अमूल्य अमूल्यगु, अद्वितीय निलपत्र, तालपत्र, सुवर्णपत्र, ताम्रपत्र, पीतपत्र महात्मे, थु सफू, धर्मिक थ्या सफूत, बाध्य बादन या बस्तु त, कृषि सामग्री, कृषि उत्पादन या बस्तु, घरेलु थाना कापः, लं पर्सि वसः, वसजाः, थल बल मेमेगु आपालं स्वये योग्य जुगू बस्तु त ब्वयाः केना तइ । मनूत वयाः बाहा बही ब्वःगु स्वयाः देया संस्कृति, साहित्य कला व बिकास या अवगत याइ । बाहाः बहि ब्वइ थाय् छुनछुं स्वयेमाः सी बलय् न्यनी धाइगुलि मनूत लुं आखः, वह आखः, लुं हिति; वह हिति, ध्वला हिति, गुं नकिं; तःग्वः चिग्वः जाकि व अथे सत्य युगया बस्तु स्वया जुइ । तःग्वः जाकि सत्य युग यागु व चिग्वः जाकि कलि युग यागु धाइगु । तःग्वः जाकि छगः या जां फुक्क सित नके गाःगु स्वः वः पिं मनू तसँय् कना च्वनी । उगु बखतय् कुच्छि हाकः गु सःगु वा ख्वपय् भैलः आजु द्यःया थाय् अद्यापि दु ।

थौं कन्हेय् प्रदर्शनी स्थलय् नं बिभिन्न सीके वहगु बिकासया बस्तुत ब्वया बयनी । मनूत वयाः अनेगु खँ सीकी । इले बेले थी थीगु देत जानाः विश्वमेला, विश्वप्रदर्शनी या आयोजना यानाः अन थः थःगु देया कला, विकासया व उन्नतिया बस्तुत बयनेगु याना च्वंगु दु । धात्थें धाये माल धाःसा अन्तर्राष्ट्रिय ख्यलय् बिश्वमेला व प्रदर्शनी या ब्यबस्था मजूनि बलय वया गुलि खे शताब्दि न्हयः नेपालय् जूइ धुंकूगु खँ थनया बाहाः व बहि ब्वया वइ च्वंगुलि प्रमाणित याना च्वंगु दु । भाषा निभाः स्व. प्रेम बहादुर कसाजु नाप खल्हा बल्हा जू बलय् बयकलं थ्व खं धयादिल ।[30]

च्वत

अंगः जुच्छिइ धलि ख्वाः ख्वाः खने दयेकाः दँची अप्पा न्याकुंचा अप्पा व तुँचा अप्पा पिकयाः मि छ्वया च्वंगु यानाः बास्तु कला जायेकाः अंगः दनाः मातँ व च्वत सी दयेकाः तःगुलि छेँया शोभा बिया च्वंगुदु । छेँय् च्वय् यागु तँ च्वत खः । च्वतय् सँझ्याः छुइ । सँझ्याः धयागु स्वपा व न्यापा झ्याः व्हनाः छपा यानाः दयेकाः छुना तःगु झ्याः खः । सँझ्यालय् दथुइ छपाः झ्याः प्यकूलाकाः व नापा निखेया झ्याः त खड्ग आकार वःगु यानाः तइ । अथेहे सँझ्याःया फुक्क झ्याः त खड्ग आकारहे बयेका तइ । उज्वःगु सँझ्याः यात ध्वाखा झ्याः धाइगु जुया च्वन । सँझ्याःया दथुइ प्यकूलाका तःगु छपाः झ्यालय् तोलं तयाः ध्वाखा झ्याःहे याना तःगु दइ गुलि सँझ्याः या फुक्क झ्यालय् तोलं तया तःगु दु ।

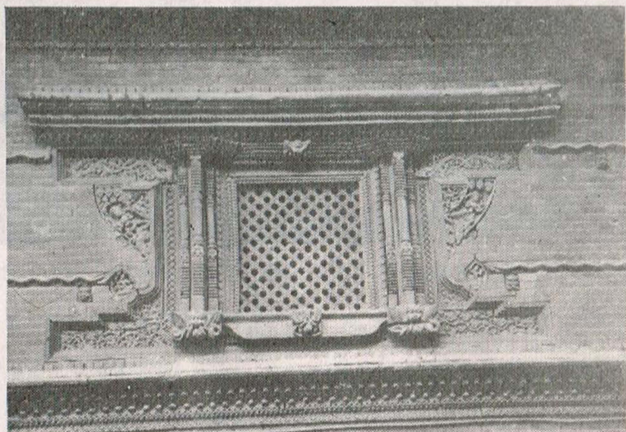
सँझ्यालय् व्हना तइगु झ्याः त फुक्क न्हाय्कं झ्याः खः । उकि झ्याः त ज्वाला न्हाय्कं यानाः नं छुना तःगु दु । ज्वाला ह्नाय्कं सुर्द्यःया प्रतीक स्वरुप खः । सुर्द्यः धयाह्म मि व्हाना व्हाना छ्वया च्वँह्म द्यः खः । ज्वाला ह्नाय्कंनय् सुर्द्यः पातं मि दनाः ज्वाला पिहाँ वया च्वंगु खड्ग या रुप झ्याः त फुक्कं मि छ्वया दना च्वंगु बुट्टा यानाः छुना तइ ।

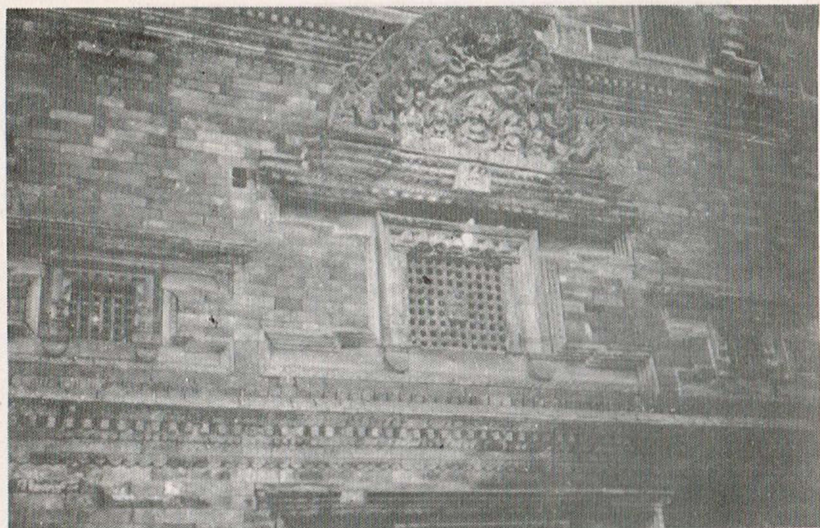
सँझ्याः यात अंगलं पिकयाः बार्दलि थे यानाः, अंग सरह पाचुकाः व क्वय् पाखे अंगलं पिकयाः च्वय् पाखे भतीचा पिकयाः भसेंलुइकाः

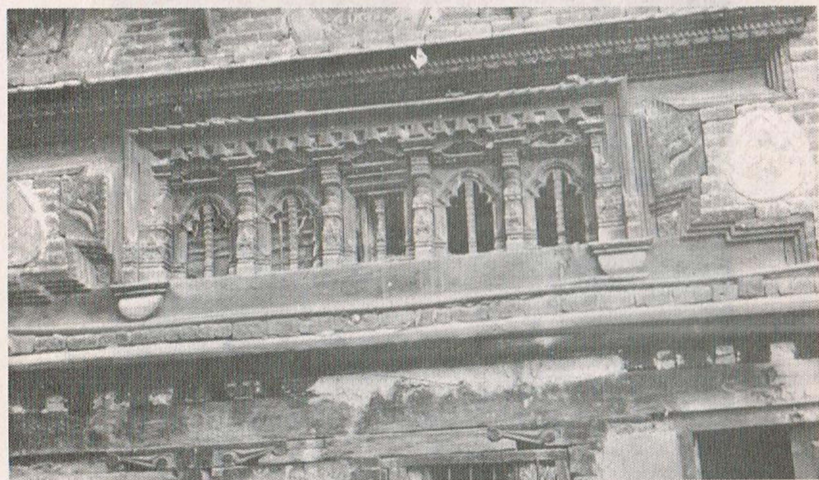
म्व:सुला च्वंगु थें याना: छुना: निखे पाखे ८पा: छपा:या न्हाय्कं ङ्या: अंग: सरह याना तइ । सँङ्यालय् निखे बाकू (बापा:) ङ्या: चिंकात:गु नं दइ ।

सँङ्या:या म्व: म्वलय् द्य:कुं कया: ङ्या: छपातं मि छ्वया च्वंगु बुट्टा पिकया: ङ्या: क्वय् नं द्य: तया तइ । सँङ्या: या म्वलय् छेंगा नाय: यागु व क्वय् नकिंयागु आत्मबिम्ब दयेका तइगु जुया च्वन खनी । सँङ्यालय् ङ्या: पा: चा त व्हना त:गु ल्याखं ङ्या: ङ्या:या निखे स्वंग: बाय् न्याग: याना: ङ्या:या ना चात थना: कलश तया: स्वांथे याना मि चया: बुट्टा पिकया: तइगु न्ह्यागु ङ्यालय् स्व:सानं निखे ज: ख. ज: ख: कलश लाना च्वनी । सँङ्या:या माय् मिमल: यात नागबिलि कया व माहा त तया: दण्ड ज्वँका त:गु नं दइ ।

सँङ्या:या क्वाथलय् तिकिङ्या:या व्ह: व्ह: याना: ङ्या: पतिकं या क्वाथलय् ज्वलाह्लाय्कं बाय् कलश बाय् बखुं थे ज्याह्म सुकु भत्तु तया: ट्ह्म, स्वह्म व न्याह्म नाग कुइका: निखे ज: ख: मिमल यात नाग नागिनी याना: च्वाल्ल म्ये लुइका व कुंपा: या सिंह दुगु चिचीग्व:गु माचात थना तइ । सँङ्यालं च्वय् व क्वय् पाखे जुछिइं मिच्या: बुट्टा पिकया: ङ्व: ङ्व: चिचीग्व: चागु गंचात घाना: बाय् चिचीधिक:पिं सुकु भत्तु चात बाय् कुंपा: या सिंहचात बाय् हितिमंग:चात तया तइ । थथेहे बलं पौ (मिच्या: बुट्टा) तया: बाय् नाग तया: थीथी कथं बुट्टा पिकया तइ । सँङ्या: या ङ्या: ङ्यालय् निपु स्वपु नतुचात ताना तइ । मनूत दुने ङ्या:फलय् पयतुना: पिने स्वया च्वनी । ङ्या: फ: दुने न्ह्यागुं तयेज्यू । सँङ्या: ङ्यालय् तिकिङ्या: व्ह:या धीखापाया निखे ग्वालिच्व: पिकया च्वय् पाखे ग्वालि प्वा प्वालय् दु छ्वया: घाना: छुना तइ । धी खापाय् ना:ग्व: तया तइ । धी खापाय् सिख: घाना त:गु ज्वना: खापा ल्हवना: चायेका: च्वय् धलिंमय् क्वल:कि ताना त:गु लिइ क्यंकी । क्वल:किं नं सिख: लिकया: ज्वना: क्व कया: खापा तिना: जंचुकु साला: तयेगु याना तइ । थथे यक्व यक्व ज्या सना: कला

कौशल क्यँना: दयेकीगु ङ्या: जुया: सँङ्या: धा:गु ख: । थथे बुट्टा किइमा:-गुलि सल्लाया बाय् चसिं याःगु ज्या काइ । सल्ला व चसिं नायुगुलि बुट्टा कीगु स्यँनीमखु ।

सँङ्या: या निखे तया: छुना तइगु ङ्या:त सँङ्यालय् व्हना त:गु ह्लाय्कं ङ्या: याना तइ । ङ्या: या निखें चव: पिकया: व क्वय् पाखे निखे ङ्या:या खलु पिकया तइ । ध्वाखा ङ्या: व ज्वालाह्लाय्कं ङ्या: याना: छुना तइगु लिइ चवय् पाखे निखे मिमल:यागु बाय् मि छ्वया: पिहाँ वइगु अनेकथं सिमाकचाथे याना: बुट्टा पिकया तइ । ङ्या:त धा:सां सँङ्यालय् व्हना त:गु ङ्या: या पा: स्वया: चिब्या याना: ची नं पायेका तइ । छपा:या ङ्या:त ख्यें ङ्या: व चाकला: ङ्या: यानानं छुना त:गु दु । थीथी कथंया ङ्या:त छुना त:गु फुक्क ज्वाला पिहाँ वया चवंगु ह्लाय्कं ङ्या: ख: ।

छपा: ङ्या:या ह्लाय्कं ङ्या:या क्वायलय् स्वकूलाका:, गंचाया; स्वां पव: पव: व मेमेगु बुट्टा तया: ङ्या: ङ्यालय् नतुचात ताना तइ । ङ्याल छह्म जक चवना क्वस्वये ज्याछींगुलि थ्व ङ्या: यात याक: ङ्या: धायेगु या: । ङ्या: ङ्यालय् तिकिङ्या: व्हःया निपा ग्वालि खापा छुना: खव: ग्वयेगु व थचुकु तयेगु व चायेकेगु याना तइ । ग्वालि खापा लीगु व छुइगु अ:पु । मनूतय् अन्त्य अवस्थाय् घाटय् यंकेत ग्वालि खापा ली । त:धिह्म मनू जूसा: मूलुखाया चिधिह्म जूसा: ङ्या:या खापा ली । छपा ग्वालि खापाय् खओप्वा: व मेगु खापाय् खओ ग्व: छुना तइगु लि खापा लिखतं पुइका: निपा खापा नाप प्यपुंका तयेबलय् बँय् खओ प्वा: व खओग्व: दिना: निपा खापा: चवय् ल्हवना चवनीगु खाता थे जुइ । खिपतं प्यपुङ्क चिना: लासा छपा: लाना: मफुह्मय् सित ग्वतुका: प्यह्म मनू प्यखे चवना ब्वलय् न्व: दिका: क्वबिया यंकी । मनूत ह्यासं गनं छुन्य जुइग्वां: थ: थ:गु छेंय् हे माभा: कथं ब्यवस्था याना तइ । घातय् घाते बँय त दु । घाते बँयं ल्वगि स्वया: गबय्ती ल्वगि प्रान त्व:ती धका: ताख तइ ।

छपाः झ्याःया छेंय् स्वपाः बाय् न्यापा. झ्याः व्हनाः दयेका तःगु छपा झ्याः जक छुना तःगु दु । स्वपाः झ्याः या छेंय् थुज्वःगु छपाः सँझ्याः छुनाः वया निखे छपाः छपाःया निपाः ह्लाय्कं झ्याः तयाः स्वपाः व न्यापाः झ्याःया छेंय् न्यापाः झ्याः व्हनाः दयेका तःगु छपाः सँझ्याः छुनाः वया निखे छपाः छपाःया निपा ह्लाय्कं झ्या. अले स्वपाः झ्याः तयाः व्हनाः दयेका तःगु निपाः सँझ्याः तयाः न्यापाः याना तःगु दु । स्वपाः बाय् न्यापाः झ्याः व्हनाः दयेका तःगु सँझ्याः यात झ्याः पाः स्वपाः न्यापाः व छपाया जक याना नं छुना तःगु दु । स्वपाः न्यापाः न्ह्याक्व झ्याः पाः व्हना तःगु सँझ्याः यात छपाया बाय् ग्वःपाः झ्याः व्हना तःगु ख वःहे पाः झ्याया ल्याः यानाः स्वतः धाःसा नं झ्याःत छुना तःगु बिज्वः हे लाइ ।

सक्वय् चागुं नारांद्यःया, यलय् कुम्ति महाद्यःया, ग्वलय् पशुपति महाद्यःया, गुंइ माजुद्यः (गुइश्वरी माजु) या, थन लाय्कुलिइ देगुद्यः, जगनाद्यःया देगलय् स्वपाः झ्याःया सँझ्याः व नवदुर्गा (महाद्यः पार्वती) देगलय् न्यापा झ्याःया सँझ्याःया सँलुखा छुनाः निखे चिचीपाःगु द्यः झ्याःत छुना तःगु दु । सँलुखाया गुलिं लुखा लुंध्वाखाया गुलिं वह ध्वाखा या व गुलिं सिंध्वाखा यानाः खौपाः तयाः गजू लुइकाः छत्रं कुइका तःगु दु । येँ नं यलय् दुहाँ वनेगु ध्वाखा स्वपा झ्याःया व अथेहे मेमे थासय् दुहाँवनेगु ध्वाखात सँलुखा त खः ।

मांतिकिझ्याःया च्वय् सँझ्याः छुना तइगु मासँझ्याः खः । छपाः झ्याःया छेंय् मा सँझ्याः छपाः जक छुइ । स्वपाः बाय् न्यापाः झ्याःया छेंय् दथुइलाकाः छुना तःगु सँझ्याः मासँझ्याः खः । मासँझ्यालय् फयां फक्व: काष्ठकला जायेकाः विशेष महत्व दयेकाः छुनाः छेंया शोभा अप्व बाँलाकाः तइ । लाय्कूछेंया मासँझ्याः दथुइ छगाः लुंझ्याः यानाः नागं कुइका तःगु दु । जुजुपिं लुंझ्यालं क्वस्वइ धाइ । ह्लापा जुजु पिन्त द्यःया अबतार माने याइ । "बलि-पूजा" धयागु पूजा थ्या सफुतिइ जुजु यात आजुद्यः धया तःगु दु ।[५] द्यः

छेंय् मासँइ्या:या दथु इ्या: यात द्य: इ्या: धया च्वंगु दु । द्य: इ्या: यात लुंइ्या: याना: तोलं तया: छत्रं कुइका व नागं कुइका त:गु दु । द्य: इ्यालं क्व स्वये मज्यू हिल्ह्वये य: धाइगु लि मनूत क्वस्वेगु मया: । कुमारी छेंय् मासँइ्या:या दथु लुंइ्या: यात कुमारीइ्या: धाइ । कुमारीइ्यालं सुयातं क्वस्वयेकी मखु, मेगु मेमेगु इ्यालं धा:सा क्वस्वये ज्यू ।

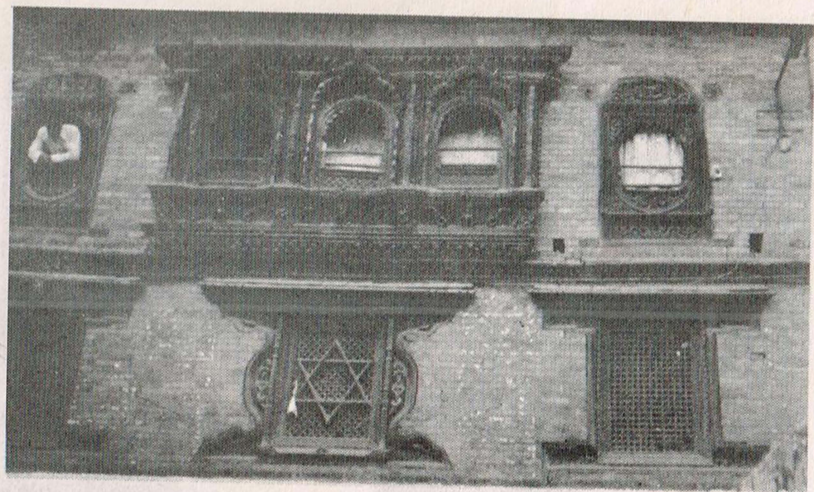
अंग: अंगलय् सिखवा:पा: ज्याना: तुना:त्वा: कचा तं पिकया: अंग: दना: छे` ...न जायेकी । नस धलिं तया: धलित ब्वया: चुकु ताना: तान कसयेयाना त:गु पिनें खने दु । तुना:त्वाकलय्, छखे तुना च्व: मेखे तुना: म्व: कया: तुना:सिं दिका: वेथां वेथां थना: उकिइ चलु (धलिं) दिका: पाखा पिकया त:गु दु । चलुया धलिं त स्वाये थाय् खिचा गथ: सा: कया: चिना: बेना मतइगु याना: किग्व: कया: किं ताना तइ । तुना: सिंत सिंह ज्याना: थना तइगु रुप यात च्वक मुलुचा (ह्मायलकाय्चा) धाइ । आगं छेंय्, द्य: छेंय् व देगलय् च्वय् प्यकुनय् कुंपा:या सिंह यात तुनासिं याना: थना त:गु दु । गनं गनं तुनासिं थना त:गुलिइ मिमल: जुका: नागबिलि कायेका: च्वाल्ल म्ये लुइका त:गु नं खने दया च्वंगु दु ।

मासँइ्या: धयागु आजु अजिमा द्य:या छगू या मेगु अङ्ग ख: ।२१ मासँइ्या: यात आजु अजिमा द्य: माने याना: तोलं द्यँ चिना तइ । तोलं द्यँ चिना त:गुलिइ निखे अजिमा द्य:त तया: गजू लुइका: छत्रं कुइका बाय् गरूड मुखयात छेंपं याना: निखे हिति मंग: तया तइ । गरूड मुख याह्म छेंपं मेगु प्रकार या सिंह व सिंहिनी ख: । द्य: द्य:थाय् गरूडमुख यापिं सिंह व सिंहिनी यात द्वार पाल याना त:गु दु । द्य:थाय् प्यकुंनये व द्य:या च्वय् पल्लिइ कुंपा: याना: त्वाना:सिं थना त:गु लिइ छह्म सिंह गरूड मुख याह्म ख: । जन बहालय् पिने लुचु अजिमा द्य: यागु व लाय्कुलिइ नारां द्य:या देगलय् च्वय् पल्लिइ कुंपा:या सिंह याना: प्यखे त्वाना:सिं थना त:गु दु ।

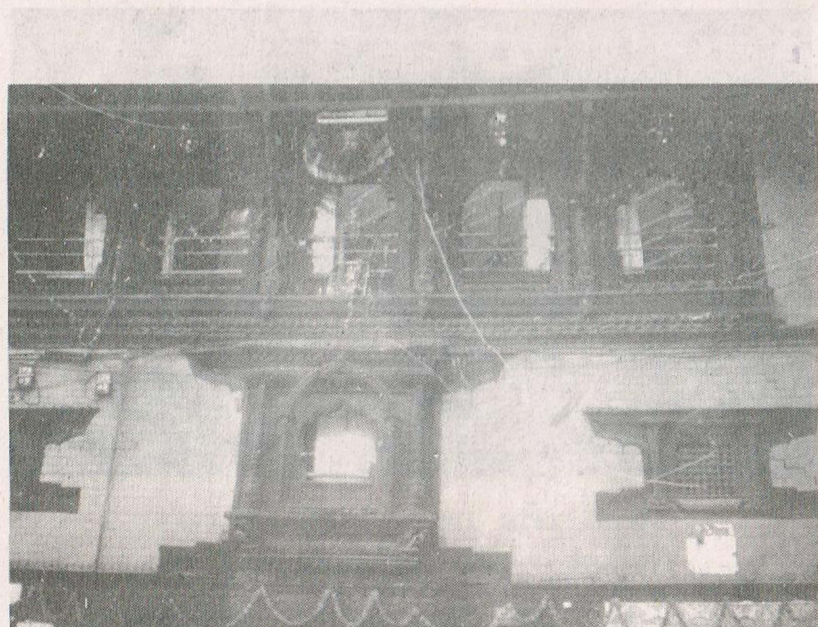
छेपं धयापिं आजु अजिमा द्य:त ख: ।[३२] छेपं याना: त:ह्म गर्जे जुया चवँह्मय्सिया म्हुतुइ धुं'या तत:पुगु वा धँवा खने दयेका: मि ज्वाला पिहाँ वया च्वंगु मिमल यात नाग व नागिनी याना: पिकया:, धुं'या त त:पुगु लुसि पिहाँवया मि छ्वया च्वंगु ल्हातं ज्वंका: निखे स्वका: ग्यानापुइका तइ ।

नं न्याना: मि पिहाँ व:गु नाग नागिनीया रुप सिंह व सिंहिनी यागु ख: । उकिं गनं द्य:या मूलुखाया खौपातय् छेपं गर्जे जुया: मि ज्वाला पिहाँ वया च्वंगु यात सिंह व सिंहिनी याना छेपं यात निखे इमिगु ह्लिपं ज्वंका त:गु दु । अथेहे छेपं गर्जे जुया: मि पिहाँ वया च्वंगुया निखे हिति मंग: ख: । हिति मंग: धयाह्म जीब बाह्म बाह्म जक ह्म पिहाँ वया: चवँह्म सिंह व सिंहिनी ख: । छाय् धायेबलय् छेंपं या म्हुतु प्वालं सिंह व सिंहिनी मुखया नाग नागिनी या बाह्म बाह्म जक ह्म पिकया त:गु दु । छेंपंया म्हुतु प्वालं पिहाँ वया च्वँपिं नाग नागिनी यात छेंपंया निपा ल्हातिं ज्वंका: निखे स्वका: अजिमा द्य:या निगू रूपं नाग नागिनी व अथेहे छेंपंया म्हुतु प्वालय् नाग व नागिनी दु छ्वया: छगु रुप छेंपं याना क्यना त:गु दु । अजिमा द्य: धयापिं बारा तया त:पिं द्य:त ख: । बारा तयेगु धयागु गोप्य याना तयेगु ख: । मिसा मस्तय्त बारा: तइबलय् मिजं तसँय् खनीधका: बारा: क्वथा छकुतिइ सुनां मखंका तइ । अथेहे द्य: गालय् अजिमा द्य:लय् मूर्ति मस्वंसे द्य:त ह्ममसिका: त:गु ख: । अजिमा द्य:थाय् कुमारी द्य:, आजु द्य:यात पुज्या: व:पिसं द्य: ह्मसीके मफया: द्य: पाला:याके न्यना: पुज्याना वनी । नास: द्य: धका: अंग: या बाला प्वा स्वप्वालय् द्य:त स्वना त:गु दु । मनूतसँय् द्य: ह्मसीके मफया: नास: द्य:यात "नृत्येश्वर" धया च्वंगु दु । नास: द्य: धयाह्म आजु अजिमा द्य: व अले इमिहे छगू अङ्ग काय् बाय् म्ह्याय्यागु ख: । "नृत्येश्वर" धयागु पूजाथ्य:सफूतिइ नास: द्य:यात धया त:गु थथे दु ।

"देवस्य बाम भागे श्री नृत्येश्वर शक्ति देवी पूजा ।।
मध्य भागे नवरसात्मक भैरब पूजां कुर्यात ।।
दक्ष भागे गणपते, बिघ्न श्वराय नमः ।।[५]

नास:द्यःया अंगलय् सँलुखाया द्यः खलि धंकाः लुखां दुने द्यःखने दयेकाः निखे छपाः छपाः द्यःज्याः यानाः द्यःत स्वना तइ ।

येंयाः बलय् होलचवय् सवःद्यःया सवः भकुया प्याखनय् ह्याउँ ख्वाःपिं निह्म द्यःत वाउँ ख्वाःह्म सवः द्यःया अंङ्ग कुह्मः (कुमार) व कुमारी खः । द्यःया ह्लापांगु अंङ्गयात मां मेगु अङ्गयात म्ह्याय् बाय् काय् धायेगु याना च्वंगु दु । दक्षिणकालिइ गुंच्वय् अजिमा द्यःयात दक्षिण कालीया मां धाइ । गुंच्वय् अजिमा द्यःया थाय् थाहाँ वने थाकुगुलिं दक्षिकाली द्यःववय् सारे यानाः स्वना तःगु धाइ । मनूत दक्षिण काली द्यःया मां थाय् वनेगु धकाः वनी । खवपय् सूर्यबिनायक गनेद्यःया नं मां धाइह्म द्यःदु । गुंइ तापाक्क द्यः थाय् वने थ्यानापुयाः सत्तिक्क द्यः सारे याना तःगु धाइ । दक्षिणकाली द्यःया ह्लापाँगु अङ्ग गुंच्वय् अचिमा द्यः व सूर्य बिनायक गने द्यःया ह्लापा यागु अङ्ग तापाक्क गुंइ च्वँह्म द्यः खः । द्यःया मां धाइपिं द्यःत यक्व दु ।

अथेहे अजिमा द्यःया गालय् मेपिं द्यःत तना तःपिं व लिपा तने ह्या तःपिं द्यःत फुक्क अजिमा द्यः यात लिथु धकाः तःपिं व घाके हयातःपिं द्यःत खः । छाय् धाःसा स्वय् ह्याउँख्वाः माजु द्यःया जात्राय् ह्यासुख्वाः द्यःया जात्रा याइ । ह्यासुख्वाः माजु द्यः लिपा स्थापना याःह्म जूगुलिं ह्याउँ ख्वाः माजु द्यःया लिथु धया च्वंगु दु । थःगु जात्रा मजूगु लिथुया जात्रा जूगुलिं ह्याउँ ख्वाः माजु द्यःया ख्वाः खिउँ धका मूजात्रा कुन्हु गुंबाहालय् ह्याउँ ख्वाः माजुया द्यःयके वःपिसं धया चवनी । न्यतमरू अजिमा द्यःथाय् अजिमा द्यःया जवय् अष्ट मातृका द्यःयाह्म बाराही व खवय् इन्द्रायणी द्यः वह याह्म दयेकाः लिपा जक घाकूगु खः । अजिमा द्यःया प्याखनय् बाराही द्यःयात अजिमा द्यःया लिथु, बाराही व इन्द्रायणी तःकेहें धया च्वंगु दु । उकिं द्यः प्याखनय् अष्ट मातृका धकाः अप्वः घानातःपिं फुक्क अजिमा द्यःयात लिथु घाका तःपिं द्यःत ख. ।

हितिमंग:या तकि तकिं लुया ल्यूंने चा:तूगु भ्यारा्या तलःपुगु न्यकू दु । न्ह्या:ने यागु निपा तुति खने दयेका: मिखा तत: ग्वय्‌क कंका: किसिया स्वं थस्वका: चा:तूथें या:ना: म्हुतु प्वा:लं ल:या धा: हाया च्वंगु याना तइ । हिति मंग: धयागु ल्वहं हिति ख: ।[१२] ल्वहं हिति धका: थुज्व:ह्म जन्तुया म्हुतुं ध्वारारा ल:हायेका त:गु ख: । गनं द्य:या खौपातय् छेंपंया निखे ल्वहं हिति तया: ल:हाया च्वंगु याना त:गु दु ।

हिति मंग: धका थस्वका: थना त:गु ल्वहं हिति त नं थाय् थासय् खने दया च्वंगु दु । थस्व: हिति सीदनीगु नाप स्वाना च्वंगु दु । अज्यागु ल्वहं हितिइ ल:हाया च्वंगु मरु । सुं मनू उसांय् मदया: लासाय् ग्वारातुला च्वँह्मसिया ह्मगसय् ल:हाया च्वंगु ल्वहं हितिइ यंका: ल:त्वंकूगु ह्मनकि व मनू जुइ मखु धका: सकलें ग्याइ । ल: महा:गु ल्वहं हिति ल:त्वंकल धका: ह्मन धा:सा ल्वगिया: ल्वय् लाइ, छुं जुइ मखु धाइ । झिनिदँय् मोहनीया चालं कुन्हु पिदनीगु पचली आजु द्य: व लुमरि अजिमा द्य:या प्याखँ धुंकेत सीजा नकीबलय् द्य: म्व:त फुक्क सीह्म थे जुया: मचाया वनी । अले द्य: खल: तसंय् क्वबिया: सी बाजँ थाना: पचलि आजु द्य:या प्याखँनय् जूसा मरुइ हया: मरु सत:या थस्व: हितिइ, लुमरि अजिमा द्य:या प्याखँनय् जूसा असनय् च्वंगु थस्व: हितिइ हया: ल:त्वंकेगु भाव यायेव द्य:म्व:सी दनी । तान्त्रिक मतं सीम्वाके फूगु नेवा: संस्कृतिया द्य:प्याखँनं क्यना च्वंगु दु ।

ल्वहं हिति धयागु नेवा:या मौलिक निर्माण ख: । द्वलं द्वः न्ह्य:निसें स्वसः व खुइन्हु हे मदिक्क छगूहे तालं ध्वारारारा यचुसे ख्वाउँगु, स्वच्छ ल:हाया च्वंगु अन्तर्राष्ट्रिय ख्यलय् स्वच्छ, शुद्ध शीतल जलपानया व्यवस्था-या प्राविधिकज्ञांया विकास मजूनि बलय् हे नेपालय् जुइ धुंकूगु धयागु खं थन या ल्वहं हितिइ यचुगु, स्वच्छ व शुद्ध व शीतल ल:हायेका: मनू तसंय् त्वना वया च्वंगुलिं सिद्ध याना च्वंगु दु । अथे जूगुलिं थन ह्मापाया पिनिगु उन्नति व विकास थौंया युगया विकासया मूल मार्गदर्शन ख: धयागु खं-

यात माने यायेमा: । भाषानिभा: स्व. प्रेम बाहादुर कसा:जं नापा खँल्हा वल्हा जू बलय् थ्वखं वयकलं धया दीगु ख: ।[१२]

बैंग:

बँगलय् दथु अंग: दनी मखु । न्ह्या:ने व ल्यूने या अंग: छकुत्या छकुत्या ति थकया: निखे किलाय्या अंग: भेसेंलइका: दना: चवथ्यंक थाहाँ वइ अले ववंनिसें थाहाँ वया चवंगु दथु अंग:या द्य:ने लाकाँसि याना: जुंछि त:ग्वय्क धलि तइ । अंग:या नस धलि, व लाकांसिया धलित बा: छ्याना: स्वाइ । लाकांसि याना: लाना त:गु धलि या सा:प्वा: प्वालय् सा: सा: दुछ्वया: बँग:थाँत थना: बँगलय् झ्या:या ल्या: छेंकव:त पिकाइ । चुल्या ववय् नं दथु पति या चवका तक्क छकुहाक:गु (१८ इञ्च हाक:गु) ल्हा:ब्रुह्ला मनूया निपा ह्ला: निखे ब्वयेका: छखे ह्लातं मेगु ह्ला: तक्क यात छकव:, छकव:या ह्लातं मेगु ह्ला: तक्क यात निकव:, निकव:या ह्लातं मेगु ह्ला: तक्कयात स्वकव: व थथेहे प्यकव: न्याकव: धायेगु ख: । छेंया हाक: चिहाक: जुया छें कव: पिकाये ज्यामंछि थाय् जुल धा:सा भतिचा चिची कव: जुइ ।

बँग: थाँया म्व: म्वलय् सा: कया त:गुलिइ म्येथया प्वा: दुछ्वया: तइ । म्येथ प्वालं पिहाँ वया चवंगु बँग:थाँया सा: सालय् सा: प्वा: प्वा: लाका: थाँय्मा दिका: निखे किलाय्या अंगलय् जुका: थ: थ:गु किलाय् सी दयेका: थाँय्सा थना: छें प्यत जायेकी । थाय्नायात दुकू नं धा: । थाय्मां धयागु ग्वय्छा:सि यागु थनी । ग्वछा:सि यात सिया जुजु धाइ । ग्वय्छा:

सि या ख्वला छकूचा गनं थाना च्वंगुलिइ ह्मय् थिलः धाःसानं थ्यूथाय् चासुयाः पवाथः पवाथः वइ। ग्वय्छाःसिं तःसकं छाः, किलं नइ मखु। बँगलय् ग्वय्छाः सि यागु चुकू छपु जक सानं ताना तयेमाः धाइ। सिसिं यात कुजातया सिं धाइगु लिं छेरिइ जक तयाः ज्याकाइ, मेथाय् गनं काइ मखु।

बँगःया निगु छायसनं दथुइ दथुइ लाकाः लाकांसिया धलिं लानाः उकिया साः प्वाः प्वालय् लाकाः प्यकू प्यकूति पाकाः बँगः जुच्छिई जुच्छिई बाःथाँत थनी। बाःथाँया म्वः म्वलय् निखे पासाः कया तइ। निखे पासाः या दथुइ दथुइ लाकाः जं चुलु (धलिं ग्वः) तयाः निखे किलाय्या अंग अंगलय् दिकाः जँकु थनी। आँय्पा पौ ज्यातु जँकु थनाः निखे पाखे पौया जँय् जँय् त्येत्रः बियाः पौ जू मवइगु याना तइ। अले क्व क्व थ्यंक न्ह्यागु मूसित सिख्वाःपाः ज्यानाः न्ह्यःने पाखे छगः व ल्युने पाखे छगः यानाः जँकू थना तःगुलि अगः अंगलय् लाका पिने पिकयाः पाखा थना तःगु या चलुलय् जुकाः च्वय् पाखे थाय्माय् दिकी। छखे मूसिया साः मेखे मूसियागु साः प्वालय् दुछ्वयाः क्यंकाः कुछि कुछि पाकाः मूसि ज्वः ज्वः ब्वइ। मूसित ब्वयाः थाय्मां मूसिं मूसिलय् पौ (वेत) नं हिनाः चिना तइ। अथेंहे मूसिइ मूसिइ किं प्वाः खनाः न्ह्यःने छगः ल्यूने छगः अतः अतः यानाः नापा तयाः ब्वयाः च्वय् थाय्माय् दिकाः किग्वः कयाः चुकू तानाः कँचीसाः कयाः छखेया मूसिइ मेखे यागु मूसि यात ज्वंकी। थथे थाय्माय् मूसित दिकाः निखे भेसें लुइकाः ज्वंका तइगु यात थाय्मा बुइका तःगु धायेगु याः। अले जँकु थना तःगु यात व निखेया अंगः या दुने पिने यानाः मूसिइ मूसिइ किं प्वाः खनाः किग्वः कयाः ततःपुइक चुकू तानाः पिकयाः मूसिइ ज्वंकी। थथे चुकू तानाः मूसिइ अंगलय् व जँकू थना तःगुलिइ ज्वंका तइगु, छखेया मूसिइ मेखे यागु मूसि यात सालाः च्वय् मूसिसाःप्वाः चहिलाः बाय् स्व ब्यानाः वये मफयेक व जँकू धेचुलाः ग्वःतु मवइगु याइ।

थाय्मां धेंचुली धका: थाँय्मायात निखे पाखे भ्यासि या छखे पाखे या म्हुतु सालं जंचुलुया धलिमय् व मेखेया म्हुतु सालं च्वय् पाखें थाय्मां यात वान्याका: थाय् थासय् तान (न्वकी) तइ । पौ झ्यातुइगुलि किलँ मनैगु याउँ याउँगु सल्ला व गोबर सल्ला सिया मूसि याना तइ। सल्ला या सिइ थाकुरा पिहाँ वया च्वनी। मुसिया म्व: स्वलय् म्हुत: सा: कया म्हुत पौया प्वा: प्वा: लाका: म्हुत पौ कतिक तानातइ। म्हुत पौलय् मिच्या: बुट्टा (बलं पौया बुट्टा) पिकया: नाग बिलि कया: त:गु नं दइ। मनूतय् शरीर ववँय् क्वँय्या पंज: धाइगुथे छेँय् थी थीगु थाँत थना: व धलि त ब्वया: किप्वा: खना: कि ग्व: कया त:गु चुकु ताना ज्वंका: छँ दनी।

पलिल चीत थाँय्मा या दथुइ गा:म्हुइ। थाँय्माय् गा:म्हुइत पाँ पाला: घा: याये मा:गु थिति दुगु जुयाच्वन खनी। गालय् स्वांवा ला:ना: लुं, वहदां, पञ्चरत्न व अमूल्य अमूल्यगु बस्तु तया: ग्वय् छा:सि ताना तइ। पाँ पाला: घा:या: थाय् क्व:चिकं नं पाइ। आगंछेँय्, द्य:छेँय्, स्यगुं भगवान् द्य: व खास्ति भगवान् द्य:या थँज्यागु देग: देगलय् नागमणि तया: दनातइगु स्यूपिसं धया च्वंगु दु।

आवा: दाजुपिं मूसिइ द्य:ने च्वना: चेलासि ला:ना:, ख्वातुक चा तया:, ज्वंका: आँय्पाँ लाना: सुर्द्य:या भौवा: पिकया: व चन्द्रमाया भौप्वा: तया: पलिल चिना: पौया प्यकुंनय् ग्वंग:चा क्वस्वयेका: कुँपा: थना पलिल च्वय् जुच्छि थाय्मा पा: (ढुकुपा:) थनिइ। ग्वंग:चा धाइगु गरुड मुखया सिंहत ख:। "गृह प्रतिष्ठा" धयागु पूजा थ्यासफुतिइ थुमित परि धया त:गु दु।[४] पलिलइ च्वय् ग्वंग:चा क्वस्वयेका तल धायेवँ छेँय् मल: जुइगु भय् मदु धाइ। देगलय् लुँपौ चिना त: थाय् भौवा: या ज्वालाह्लाय्कं व भौ प्वा:या सिह्न:मू तया: लुं गजू छाना: कुंकुंनय् कुंपा: (ग्वंग:चा) थना: उकिइ झंग:-चा जुका: बाय् ब्वयेका त:गु दइ। ज्वालाह्लाय्कं सिह्न:मू सुर्द्य: व चन्द्रमा लुया च्वगुया प्रतीक ख:। दाता तसँय् द्य:या देग: दना: लुँ गजू छाना:

सुर्द्य: पव: व च (चन्द्रमा) लुइका: सुवर्ण पता: दवयेका: व अथे हे पल्लि चवय् सुर्द्य: व चन्द्रमा लुइका: लुं गजू छाना त:गू दइ। छें दें थाय् ग्वाहालि या: वनेमा: धका: थ:थिति, ज:ला ख:ला पासापिं वया: सिं, चा व अप्पा ल्ह्याया: बिउ वइ। मे मे बलय् ग्वाहालि या: वने मफया: चर्वोपिं मनूत पल्लिचो कुन्हु सां वनी। थुज्व: पिन्त देग: दना: गजू छु वइ पिं धायेगु याइ। पल्लि चीगु छन्हुं सिधयेके मा: धाइगुलि माक्व आवा: दाजुपिं व ज्यामि दाजु पिं चवना: ज्या याइ।

छपा: झ्या: या छेंय् बैगलय् छपा: झ्या: या ल्याखं छेकव: छकव:, स्वपा: झ्या:या छेंय् स्वपा झ्या ल्याखं छेंकव: स्वकव: व न्यापा झ्या: या छेंय् न्यापा झ्या: या ल्याखं छेकव: न्याकव: पिकाइ। कव: मिले मजूगु छेंय् किलाय् या अंगलय् चिपाय्का: तिकिझ्या: (किलाय् झ्या:) बाय् ग्वाखं प्वा: तया: छेंकव: याना त:गु दइ।

बेंग:या थाँ थामय् कलश स्वाँ या बुत्ता पिकया: म्येथ दिका: त: गुया निखे नागबिली कया: चवाल्ल म्ये लुइका: मिमल: तया: व म्येथ बुत्ता तया: वैंग: जुचिछइ छेंकव:त पिकया: न्ह्यागु छेंकवलय् स्वत धा: सानं ध्वाखा थें खड्ग आकार वया: चवय् पाखे नि मिखे मल: व क्वय् पाखे निखे ज:ख: कलश लाका: तइ। थथे हे ज्यास:, सत: व फल्चाय् सां थाँत थना: म्येथ तया: निना: दिका: स्वकव: न्याकव: याना: म्येथ बुत्ताया सिंह व सिंहिनीया म्हुतुं मिज्वालाया म्यें पिकया: व अथेहे मृग मृगिणी तया: निखे स्वया: ब्वाना च्वंगु याना तइगु खनी। मांथाँ त नाग नागिनी याना: सि ख्वा: तया: थना: म्येथ व निना या चव:चव: पिकया: तइगुलिइ गरूड मुखयाम्ह सिंह व ब्याघ्र मुख याना: कव: पतिकं चवय् आजु अजिमा द्य: बाय् छेंया महाजुत तयातइ। मांथाँ यात गो मुख व बाघ वाघिनी मुख याना: तयात:गुनं खनेदया च्वंगु दु। छें कव:तय् रूप छगूया मेगु अङ्ग आजु अजिमा द्य: यागु ख:। बेंग: जुछिइं ध्वाखाथें खड्ग आकार वयेका: छेंकव:

द्यःतः ब्वयात गु जुयाः अनयात देगः धाये थे बँगः धाइगु खः । छेँकवः द्यःयाः बेताः लाकांसि लाना तःगु यात यानाः व सिखवाःपाः यानाः नाग नागिनी या मूसित ब्वयाः पल्लि चिनाः बँगः त्वपुया तःगु छेँ कवःद्यः आजु अजिमायात नाग व नागिनीं कुइका तःगु खः । आजु अजिमा द्यःया गलय् (गालय्) खड्ग आकार वःगु ल्हं पौ तयाः द्यःत ब्वयाः स्वनाः नाग नागिनीं कुइका तःगु दइ । नाग नागिनीत ग्याना पुह्ला च्वाल्ल् म्ये लुइका तइगु च्वय् पाखा जुच्छिई चलुंलय् मूसित दिकाः इवःलावक सि ख्वाः खने दयेकाः सिंह गर्जे जुयाः मि पिहाँ वयाच्वंगुया मि छ्वयाः च्वंगु बुत्ता यानाः म्हुतु पौ तानातइ ।

आगं छेय् द्यः छेँय् व देगः देगःया पल्लिइ मूसिया सिंहत गर्जे जुयाः मि पिहाँ वया च्वंगुया म्हुतः पौलय् बलं पौ तानाः व सिंहतय् म्हुतु प्वालं मि ज्वाला या म्ये पिहाँ वयाः च्वंगु या मूसिं ख्वाः पतिकं फयगं चात धानाः म्ये पिकया तइ । फसं सनाः न्यानाः च्वनीगु गं जुयाः फयगं धाःगु खः । वाफय् वइबलय् फसं फय्गंचात तिनि तिनि न्याना च्वनीगु तायेदयाः मलः जुइगु भय् मरु धाइ । थथे द्यःया खौपातय् सिंह त गर्जेजुयाः मि पिहाँ वःगु हिति संगःया म्हुतु प्वाल चिची ग्वः चागु गंचात घानाः मि धाः पिकया तइ द्यः द्यःथाय् मनू तसँय् ततःग्वःगु गं घानाः छाया तइगु लिइ निखे मि मलः जुका तइ । मनूत द्यः चाःहिलाः गं थानाः वनी । गं न्याइगु मि मलः थें ग्यानापुगु खः । स्वनिगःया लाय्कुलिइ तःग्वः गं थाये माःगु थितियाना तःगु दु । येँय् लाय्कुलिइ त.ग्वः गँलय् नेपाली भाषं च्वया तःगुया भावार्थ थथे खः–

> "श्री इष्ट देवताः या प्रीति नं भूत प्रेत पिशाच
> डाक डाकिनी यात त्रास बिइत दिव्य ध्वनि
> या अष्ट धातुया तःग्वः गं छाना"[१५]

उकिं न्हूछें दनाः पल्लि चोखुन्हु पल्लि चो सिधयेकाः सिकःमि नायः

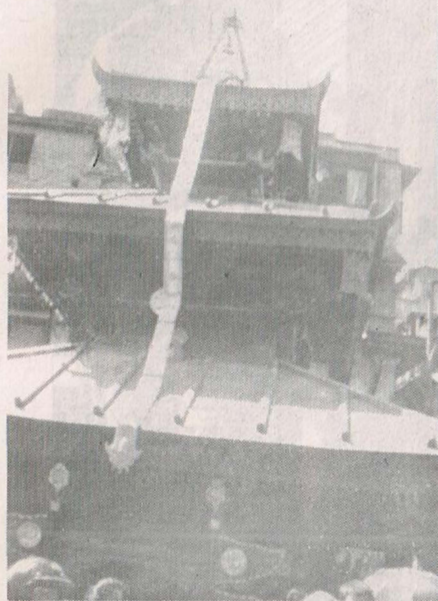
दँकःमि नायः व ज्यामि नायः च्वनाः वैगलय् छँकवः द्यः यात पूजा याइ। भ्यारा स्याना: हि खुयाः गःपःया ला छकू छकू धेना: छँ कथःद्यः पतिकँ तिकी। सिंकःमि नायः नं सिह्नः तिनाः स्वां कयाः ह्याउँ ववखा ववखायाः फुक्क सित सिह्नः तिकाः स्वां बी। वैगलय् सुखू लानाः सिंकःमि, दँकःमि व ज्यामि दाजुपिं फुक्क ज्वः छुनाः भ्वय् नयाः सी काइ। सिंकःमि नायः नँ जवगु मिखा कयाः छसि कथं सी काइ। ज्यामि नायः नं ह्निपं भाग कायेगु याना च्वंगु दु।

मूलुखां चूमलाकूसे द्यःया लं त्वःताः स्वाहाने छुनाः मूलुखा व लुखाया खापाय् क्वँय् प्वाः खनाः द्यः दुहाँ पिहाँ जुइगु लं यानाः व गनं दुने अंगलय् द्यःया लं धकाः बाला प्वाः तइ। स्वाहाने न्हय् त्वाःथःया न्हय् पौं तयाः लाकां सि लानाः उकिया क्ष्यःने तस्वाः स्वाहाने छुइ। न्हय् पौया तस्वाः स्वाहाने क्व (दखिन्) स्वयाः थाहाँ वयेगु यानाः छुइ मत्यः, मभिं ज्याय् जक क्व स्वइ।

छेंय् चखुं वखुं नं बास यायेमाः, लक्ष्मी बास याइ धाइ। छेंय् चखुं बखुं प्वाः तयेमाः मतल धाःसा चखुं व बखुं या बास दइमखु धकाः चखुं प्वाः तयाः व बखुं प्वाः यानाः अंगः अंगलय् खः प्वाः मत्यूसें चायेका तइ।

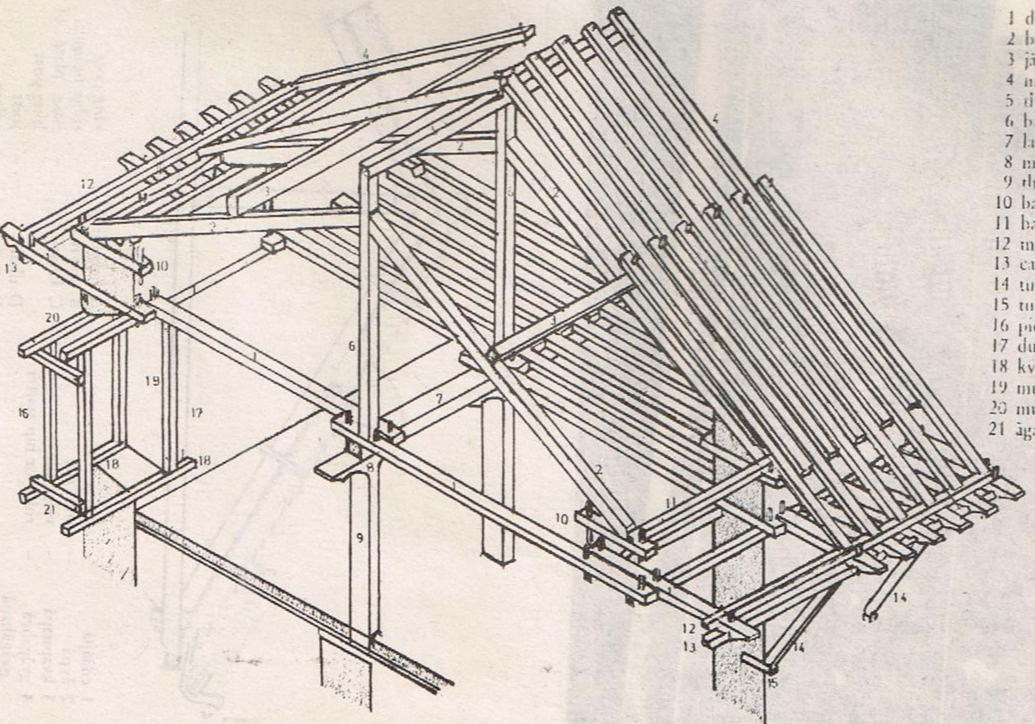
ह्याथाय् स्वःसां फुक्कसिया वहे शैलीया छेंय्त ज्वः ज्वः। मनूतय् छेंय् पल्लिइ भौवालय् निभाः खयाः भौ प्वालं तुइक कुं त्याः पिहाँ वइ च्वनीगु सुर्द्यः व चन्द्रमा लुयाच्वंगुया आभास जुइ।

भौयाः पिकयाः व भौप्वाः तयाः पल्लि चिनाः पौ पिकयाः तइगु निखे पाखे क्वय् फः त्वपू, बा वइ बलय् अंगः अंगलय् बा म्हू मवइगु याइ। पौयालः फः क्वय् धलय् जुया व चुकया लः धः प्वालं बनीगु यानाः जगय् लः दुहाँ मवनीगु याना तइ। मनूत फलं फलं वनाः बा मदायेक जुइ। पौ

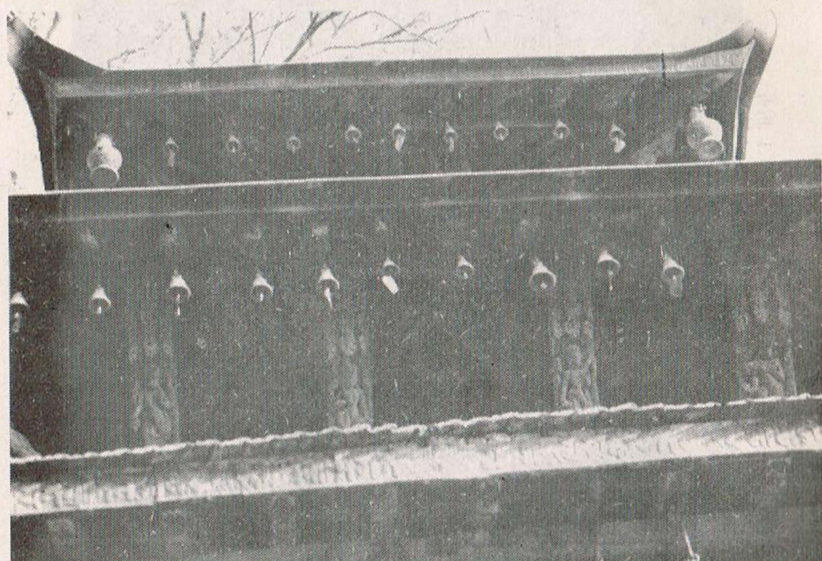

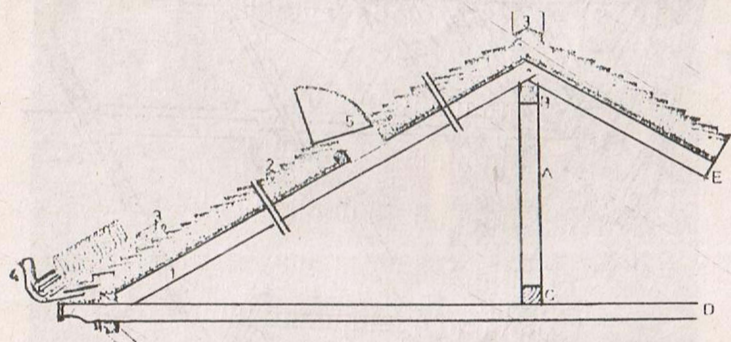

1 dhalī
2 bhyāvsi
3 jāru
4 musī
5 dāymа
6 baigaḥthā
7 lakāsi
8 metha
9 thā
10 baigaḥkāḥ
11 baigaḥsi
12 musibāhā
13 calu
14 tunaḥ
15 tunātvākaḥ
16 picubahā
17 ducubāhā
18 kvakhalu-
19 mubahā
20 mutāgaḥ
21 āgaḥtāh

1 cilāapā	– lower tile	A baigaḥthā	– king post
2 āypā	– roof tile	B thāymā	– ridge beam
3 kvapuapā	– ridge tile	C lākāsi	– base plate of the king post
4 gvāgahcā gvāgāhapā kūpā	– ridge or hip starter	D dhali	– joist
5 bhaupā	– smoke outlet	E musī	– rafter

पिने पिकया तइगु यात पाखा धाइ । मनूत सीबलय् सिथं यंकेत मूलुखा न्ह्य.ने पाखाकुंथनी । ज:ला खःला सुंसिना: सिथं मयंकुतले पाखा स्वा पिनि छेंय् सुनां नइमखु, ल: तकं हइमखु ।

न्हूछें दना: च्वंवनेत छेंय् बौ बिया: शुद्ध याना: शान्ति याइ । छें दनेबलय् देशं पिने न्ह्य:नेला: थासं चा पाला हइ । चाय् मशानया चवंय् लाना: वया च्वनी । थथेहे पिनें सि व अप्पा ल्ह्याया: हइ बलय् पिनेच्वंपि भूत, पिशाच, प्रेत नापा वयाः मभि पुनाः वइ । थुज्व: पिसं दु:ख बिइ । उकि छें दना: फुक्कं ज्या सिधयेका: छेंय् बौं बिया: भूत प्रेत पिसाचयात पित छ्वयाः मभि चीका: छ्वयेमा: । आचा:जु बाय् गुभाजुं करागु दिं स्वया: चान्हय् छेंय् बौ बी । जाथुया: जाया मनू दयेका: तया: तन्त्र मन्त्र याना: भूत प्रत व पिसाच दुंपिका: पुज्याइ । भ्याय् स्याना: इमित हि त्वंका: शान्ति याना: चखमुलिइ वौ भ्यग: तया: ववबिया: मत प्वा: च्याका: तया: छें नं पित हयाः तापाक्क यंका: गनगन तयेमा:गु ख: तया थकी । भूत प्रेत पिशाच त दुपिना वनीगु जुया: बौं ववबिया: वनेगु त:सकं ज्यातु धाइ । बौं यात पित छवया: छें छखां ईका: प:का या कुं थनी । अले छें छखां बं पुया: धूं मुना: पिने वाँछ्वया: मभि चीकी ।

छेंय् भूत पिशाच प्रेत दुहाँ वये मफेकेत ईका: प:का आखे प्व: चिना: तन्त्रमन्त्र याना: पसूकां: हिना: मूलुखा व लुखाफुसय् तया: ह्मयखा पा, तुफि, ग्व:स्वां तयाः प्यांकि ताना ज्वंकी। मूलुखा खलुइ स्वख्व: दुगु नंकि ताइ । छेंय् बौं बीगु अप्व: याना: गथां मुग: कुन्हु लाकी । छेंय् बौं बीगू त:सकं ग्यानापु । मखु थे जुल धायेबं भूत प्रेत पिशाच तसय् आचा: जु, गुभा:जुयात ककूतिना: ज्यालं, बाय् स्वाहानय् ववफाना: हयेयः धाइगुलि लाला: पिसं छेंय् बौं ब्यूंवये मछा: । गथांमुग: कुन्हु फुक्कसियां छेंय् बौं पालय् छा:, लाभा तयाः बौं तया:: तन्त्रमन्त्रं भूत पिशाचतं दुंस्का: छ्वइगु लाकू, हिपाय् व सह्मय् छाया: बलिपूजा याना: तिंमत च्याका: बाय्

छ्वालि प्वा.च्याका: वैगलं निसें क्वथा पतिकं क्यना: भूत प्रेत पिशाच यात पुका: ख्यानाया भावं छेंनं पित हया: छ्वासय् छेंवासय् गथाँ मुगलय् तयेहइ । निभा:द्य: बित कि मनूत मुना: छ्वालि प्वा: च्याका: गथामुग: यात पुका: क्व:थला: साला: देसं पिने तापाक्क यंका: वाना थकी बाय् खुसिइ चुइका छ्वइ । छेंछखाँ ईका: प:काया कुंथना: बं पुया: धू मुना: वाँछ्वया: मभि चीकी ।

मूलुखा फुसय् ग्व:स्वां, तुफि ह्मय्खापा तया: प्याकि ताना: मूलुखा खलुइ स्वख्व: दुगु नकिं ताइ । भूत प्रेत पिशाच धयापि मूलुखा दथुं दुहाँ वइ । मूलुखाय् स्वख्व: दुगु नकिं या निख्व: न्ह्य:ने स्वका: ताना: तलकि भूत प्रेत पिशाच त वइ बलय् स्वख्व: दुगु नकिलय् तक्यना: छेंय् दुहां वयेफइ मखु धयागु मनूतय्के विश्वास दु ।[१४]

मूलुखा ग्याना पुइका: त त: ग्वय्क मिखा कंका: ब्वया: मूलुखा क्वय् ह्याउंक सौचां (सियूचां) बं थिला: चवय् सिन्ह: तिका: द्य: यात पुज्याना तइगु मूलुखा संस्कृति व तान्त्रिकतां जाया: अति आकर्षक जू मूलुखा पिनेयात पिखा लखु धाइ । लखु धयागु खुसि ख: । मनूत मू लुखाय् खम्रो तया: च्वनी । सुनानं पिने मू लुखाय् खापा चायेकल कि ग्वालि खापा जूर्गुलि घुईंक स: वई, पिने सुनां खापा चायेकल, सुनां खापा संकल थें धका: ब्वाँय् स्व:वइ । थ्व मू लुखाया लक्षण ख: । छेंय् फुक्कसिगु सुरक्षा जुइ । "धाइ नापां मनूत पिनें ग्याना: छेंय् वइ, छेंय् नं ग्याना: गन वनी ।"

स्वाह्राने छुना तइगु मूलुखा पिनें खने दु । मू लुखां दुहाँ वने वं स्वाहानय् थाहाँ वनेगु यानातइ । चुकय् वनेगु लुखानं दया:च्वनी । स्वाहाने बालय् ज्वना: थाहाँ कुहाँ जुइगु कुतुं वनीगु ६ति भय मरु । चुकय् स्वयेगु तिकि झ्या: व झ्या:त दु । ब्किकं अप्पां सिया त गु चुक यचुसे पिचुया बांला । लव खिउँ मजू । स्वाहानय् ब्वच: कंका: भतपंज: छुना: स्वाहानय् त:खा

तीगू यानातइ । लवय् लवय् ह्याउँक बँ थिला:सुचुका तइ । नखः चखलय् सिकय् बुकय् व न्ह्याग्गु ज्याखँय् छेँ छखां ह्याउँक बँ थिली । सुं थाहाँ वःगु व कुहाँ वँगू सः वइगु स्वाहानेया लक्षण खः । छेँ हामात पिहाँ वनेत 'सुं वइ स्वाहाने सःवइ न्यँ' धया वनी ।

मातनय् तये तिइ याना: धुकूं याना तइ । मनूत पिने च्वतय् च्वनी। दुनें क्वथात तःकुइक पिकया: अंगः अंगलय् लेवन (चा, सौ व म्व ल्वाक-छ्यानाः न्हाया तइगु) तयाः मसिनचा (मसिनचाय् सौ तया न्हाया:) इला: पिचुकाः ताकुचां पाना: रङ्ग (सपेताय् महः दायेका: तयाः रङ्ग तया त:गु) पानाः बांलाका तइ । क्वथाय् सुखुलिइ लारि लायाः लासा चकंका: लाया: चकति लंपत लासात लायातइ । सिखवा:या सन्दू ब्वया: तापँचाय् ल: जायेका: दिका: कलां जायाच्वंगु त्वरिबा तयाः तइगु क्वथाया शोभा दु । ग्वाखं प्वालय् च्वाक्क ह्ययाग्गुं तयेज्यू । ग्वाखँ प्वा: धयागु खडगया प्रतोक खः । "छेँ दनेगु विधि" धयागु पूजा थ्यासफुतिइ ग्वाखँ प्वा: यात आजु अजिमा द्यः धयातः गु दु ।[४] द्यः द्यः थाय् ग्वाखँ प्वालय् कुमारी द्यः नासः द्यः स्वनातइ । वाद्य बादन, संगीत व प्याखं स्यनीबलय् किर्सलि लय् नासः द्यः साला: आखा छेँय् ग्वाखँ प्वालय् स्वनी।[३५] पसल्यातय् ग्वाखँ प्वालय् किकि पायात भिंद्यः पुज्यानातइ ।[१६]

बाराः तइ बलय् ग्वाखँ प्वालय् कपियाम्ह बारा: ख्याः तयातइ । मिसातय् न्हापां थिइ मत्य: जूगु खनेवँ मिजं तसँय् खनी धका: काचा काचा क्वथाय् यंका: तया: झि निन्हु तक्क बारा: तयातइ । बारा: च्वम्हय् सिनं मिजंतय् ख्वा: खनी, पिनें मिजंतसँय् बाराः तह्य खनी धका: लुखा झ्या: तिनाः क्वथा दुने खिउँका तइ । थुगु ताकय् मखुगु जुइफू । पशु पन्छितय् रजस्वला जुइगु ताकय् इमिगु दृश्य थुकिइया दृस्तान्त ख: । मिजंत बारा: क्वथाय् दुहाँ वया: मखूगु बिघ्न जुइगु भयनं कपि याम्ह बारा: ख्या: यात बाराः क्वथाय् छुं बिघ्न मजुइमा धकाः पुज्यानातइ ।

बारा: च्वँम्हय् सिनं ह्लयाग्गु न:सां बारा: ख्या: यात नि छायेमा: । बारा: ख्या: धयाह्म बारा: क्वथाया रक्षक ख: । मिजँ त बारा: क्वथाय् वल धा:सा बारा: ख्या: नं पना: खिउँका: मिखां मखंका: तइ धाइ । लँपं ख्या: नं लं पना च्वँ वइगु, वँ वँ थाय् अंगलय् हाकातइगु, लँय् जुइ बलय् भकुग्वारा ख्या: वया: तुतिइ अत: मत: वयंका: च्वँवइगु मनूतसय् कना च्वंगु दु । मस्तय् बारा: ख्या:या खँ कना: ख्याना च्वनी । मनूत बारा: क्वथाय् बारा: ख्या दु धका: ग्या: ।

मिस्तय् थिइ मत्य: जुइ बलय् बिद्दन जुइफुगु कारण प्यन्हु तक्क पिहाँ जुइ मज्यू, पित छ्वइ मखु । मिजँ तय्त थिइ धका: लि चिला: जुइ, मिजँतसँय् मिस्तय्त थिइ मखु । थुगु ताखय् मिस्तय् शारीरिक कमजोर जुइ, ज्यातु वयातु ज्या याये मज्यूगु जुया: थिइ मत्य:ह्मय् सिनं थ्यूगु नयेमज्यू ल: त्वने मज्यूगु याना त:गु दु । थिइ मत्य: जूह्मनं थिइ धका छखे लाक्क च्वना च्वनी ।

छेंय् बस्तु लहिना: तयेमा: मनूयात मभिक: वइगु बस्तु पाखें फाला बनी धका: सुकुभत्त्, मैनतुलचा, दँयचा, हाकु मैना, तीतु चाखुरा, बटाइँ थे ज्यापिं झंग: पँछी लहिना: झ्यालँ पिने त्वाना:सिँइ पंज: खाया न्ह्याय् पुइक हायेका तइ । मनूत झंग: पँछीया पंज: ज्वना: जात्राया मनूतय् हुल मुलय् हायेके हया च्वनी । गुलिस्यां भ्यारा व ग्वंग: लहिना: बाहालय् बाहालय् हया: ल्वाकी, गुलि स्यां बताई ल्वाकी । झंग: लहीपिं मनूतय् पंचलय् तुइक कापतं भुना: चिना तइ । स्वखिन मनूतय् पंजलय् सिखवा: याना वहया चु तया: ज्वना: वनेगु याना तइ ।

दलूचाय् सिख: धाना: सँझ्यालं पिने चलुलय् खाना: ल्हातं ह्लचाये दयेका तइ । दलू धयागु सुर्द्य: याना: प्रकाश फैलय् जुयाच्वंगु याना: छचाखिलँ सित्या: बुट्टा पिकया: निखें मिमल: जुका तइगु कलां जा: ।

निभा: बितकि दलूचाय् मत तया: च्याका तइ । सँझ्यासं पिने दलूचाय् मत च्याना च्वनीगु सुर्दा: लुया: प्रकाश फैले जुया: च्वँथे जुया लँजुवा: तय्त मतं ख: । द्यःया जात्रा याना: हइ बन्य् सँझ्यालँ द्यःयात कोग: व्हला: ल्हा: भाग्याना: मत बिया: दलुचाय् तइ ।

बँगलय् भौ वालं निभा:या ज: कया तइ । भौ वालं फय् दुहाँ वया: भौप्वालँ पिहाँ वनीगु याना तइ । बँग: निद्या या छद्या याना: तइगु ज्याछिं । चाया नित्वा: भुतु पच्छिम स्व: । भिंगु इलय् लाका: अप्पा तया: स्वना: पुज्याना: भुतु दनी । भुतु ववस्वयेकी मखु । ह्नय्न्हुमा जा थुइत जक ह्नय्पा चाया भुतु वव स्वकी । चाया भुतु थ: स्वका नं दनी मखु । बूब्यंकेत आति दायेकेत मूलुखा ह्नय्:ने कचि अप्पा स्वपाया भुतु थः स्वकी । आति दायेका: खुसिइ ज्वना वना आति कया: स्वःल्हुया: व्यंकी । भुतु दने धुंकूगु थुनिइ मखु । छेँया हामा सित धायेवँ जक दूब्यंकि कुन्हु फुक्क थुना: छ्वासय् वां छ्वयेके छ्वइ ।

मनूतय् छेँय् बँगलय् वाकू जा: । नयेत दु:ख मजू । नेपा:या मू बालि वा ख: । वा पिना: वा लया: दच्छि नयेत वा कू थनी । योमरी पुन्हि कुन्हु फुक्क सिया छेँय् योमरी स्वना: वाकू पुज्याना: योमरि नया: नख: हनी ।[१७] योमरि पुन्हि कुन्हु गुथि न्यायेके मा:गु आपालं दु । इलय ब्यलय् नख: चख:त हनी । घलय् ल: जायेका तइ । जा नया: जासि केसि सिला: भपुइका जानयेगु भु सिला: धंका: भुतु इलातइ । मनूत फुक्क समान । फुक्क सिया छेँय् चाया भुतु लुंया मखु धाइ । भौबालं पिने स्वये बलय् आगँ छेँ, द्यःछेँ व देग:त खने दु । देया छ्याखेलं हाकुगुँ च्वापुगुँ खने दु, खुसित नाग बिलि कया: ह्नयाना च्वंगु व स्व:स्व: थाय् बुँइ हरा भरा या प्राकृतिक दृश्य खना: मनय् आनन्द, शीतल हावा पानी स्वच्छ वातावरणय् हुर्के जुया च्वँपि नेवा:त नेपा:या मूल आदिवासी ख: । थ:गु जाति हे फुक्कलोसनँ सुसंपन्न जुया: सभ्यता दुपि ख: । थ:गु धग्रागु मौलिकताग्रा छगु हे संस्कृति,

छगूहे वाद्यवादन, छगूहे संगीत, छगूहे नृत्य, छगूहे लिपि, छगूहे नेवाः भाय् ल्हाइपिं, छगूहे लवाइ-खवाइ, छगूहे पहःर्दुपिं नेवाः तय्के सामूहिक बिचाः फुक्कसिगु भिं याइपिं मखुगु मत्यःगु गुब्लेहे मयाइपिं समाज व गुथि चिना तइपिं नेवाःत द्यः हे खः । मनूतय् खह्ला बह्ला जुइ बलय् व मनूला द्यः हे खः का धया च्वनी ।

थांय्मापाः

ह्नय् पौ या तस्वागु स्वाहानय् स्वपुं थाहाँ कुहाँ जुइगु यानाः छें प्यतँ यानाः दनाः भौवाः पिकयाः व भोंप्वाः तयाः पलिल चिनाः थाय् मा पाः थना तइगु, न्यात या भाव खः । उकिं न्हू छेंय् पलिल चिनाः अन झ्याःया ल्याखं छगः बाय् छगूया मेगु अङ्ग यानाः स्वंगः व न्यागः कलश थनी । कलशय् दापवः स्वांमाया कच्चा तयाः चन्द्र सूर्य ध्वजा (ध्वाँय्) ब्वयेकाः किसलिं यात स्वत तयाः दयेकातःगु ह्याउँ छत्र कुइका व पताः ब्वयेका तइ । किसलिलय् जाकि दंकः थनाः ग्वः ग्वय् तयाः ध्राजु अजिमा द्यःया रूप मि ह्वाना ह्वाना छ्वया च्वंगु दापवः स्वां माया कच्चा थनाः द्यःया देगः यानाः स्वत दूगु छत्र किसलिं यात कुइकाः निखेया ध्वजां चन्द्र सूर्य लुइकाः व पताः ब्वयेका तःगुलिं द्यःयात बाछा लाया तःगु खः । पताः धयागु लःया द्यः नागराज खः ।

देगःत स्वत पौ चिनाः प्यत यानाः पलिलइ च्वय् छगः स्वंगः व न्यागः यानाः लुं गजू छाया तःगु दु । द्यःया गजु धयागु सिह्लःमू याना तइ । सिह्लःमुलिइ निं च्याःगु बट्टा यानाः ह्नय्तँ तयाः ग्वःचा लुइका तइ । सिह्लः मू धयागु कलश खः । लुं गजूलिइ मिं ह्वाना ह्वाना छ्वयाः

बिभिन्न रूप पिहाँ वया च्वंगु दाप्व: स्वां माया कच्चा थे बट्टा पिकया: स्वत तया: सुवर्ण छत्रं कुइका: सुवर्ण पता: ब्वयेका तइ । द्य:या गुलि देगलय् गुलि बाहा: व बहि दुने सत: छेंय् पल्लिइ च्वय् देग: (सुवर्ण मन्दिर) याना: गजू छाया त:गु दु ।

जुजु धयाह्म त्रिलोकया पति ख: । "देश बलि बिधि"[५] धयागु पूजा थ्यासफुतिइ जुजुयात आजु द्य: धया: बलि बीगु च्वया त:गु दु । जुजु थ:गु दे, थ:गु देया भूभाग किचिइ क्वय् पाता: (पाताल) व च्वय् स्वर्ग थ्व स्वंगू भागया पति ख: । थ्व स्वंगू भाग यात त्रिलोक धया वया च्वंगु दु । मोहनी सिह्न: फये बलय् "त्रिलोक मोहन", धका: साधना याइगु थ्वहे स्वंगू लोक ख: । उकिं ह्लापा जुजुपि लं गजू तया: त्रिलोकया स्वत दूगू सुबर्ण छत्रं कुइका: राजकाज याना: स्वंगू लोकय् भिं याना: च्वनी । भिं याइह्म भिं[१६]द्य:यात मनूतसयं "छत्रपति महाराजा" धया म्हुतुइ प्यारा ल्व:सुका भाग्याना: वनी । द्य:यात धा:सा जात्रा याइबलय् लं गजू दूगू छतया छत्रं जक कुइका: हइ ।

सिक:मितय् नं पल्लिइ च्वय् कलशय् द्य: पुज्याना: योमरि ल्वहंचा मरि ह्वला: चतां मरि ब्वयेकी । छेंया नाय: व नकिं पिने पाखा क्वय् च्वना: कलशया ल: लुइगुलि म्व: ल्म्हुया: ल: फया: ह्या: छें छ्वां हा: हा: याई । भौमचा, ह्मयाय्मचा, भिनामचा व थ:थिति खल: पाखें पल्लिइ न्ह्नन्ह्गु पर्सि ब्वयेकी । पल्लिइ च्वय् पर्सि ब्वयेकल धायेवं भूत पिशाच त पर्सि गायेका: छेंय् दुहाँ वइ मखु धाइ । फुसिख्य: अजिमा द्य:या प्याखंनय् आजु द्य: जुइह्म मनू हिले माल धायेवं अन गामय् सुनं मिजंयाके आजु द्य: दुपिउं वइ । अले वहे मनूयात ह्या: आजुद्य: यायेगु थिति छ्यला वया च्वंगु दु । आजुद्य: जुया: नाय: जूगु ल्मसताय् दे भ्वय् न्यायेका: नके मा:गु जुया: च्वन खनी । आजु द्य: जुइ ह्मांपि मनूतय्के द्य: दुपिउं वइ धका: छेंनं पिहाँ मवंसे इया: इयालय् मिस्तय् पर्सि खाया: च्वनी । थथे पर्सि खाया तलकि

पसिं गायेका: छेंयें द्यः दुहाँ वइमखु । द्यः प्याखँत हइवलय् द्यः तय्त पसिं गाइ धका: सुयां छेंय् पसि पाना त:गु दु धका: द्यः खल:या मनूत न्ह्यःन्ह्यः वया: स्व: वइ । मनूत नं पसि गायेका: जुइ मखु ।

न्यतमरु अजिमा द्यःया झिनिदँया प्याखँ पिदने त्यल कि मू द्यः जुया: च्वँपि सुं छह्मय् सिके अजिमा द्य: दुपिना: अजिमा द्य: थाय् दुने वया: न्ह्य:ने थस: पाना च्वनी । अले मनूतसय् अजिमा द्यःया प्याखँ पिदनीन धका: सीकी । छेंय् पसि ब्वयेकीगु आगं द्यः, द्यः छेंय् व देग: देगलय् त्वा ना: सिइ मभि चि तया: ज्व: ज्व: थनातइ । थथे द्य: द्यः थाय् मभि चि तया: तःल धायेवँ द्य:त पिहांवनी मखु धाइ । मनूत पल्लिइ च्वय् गजुलिइ स्वया: द्य: दर्शन याइ ।

छेंया क्वंनिसें मि ह्वाना ह्वाना छ्वया च्वंगु याना: छिना त:गु अप्पा अंगलय् ज्व: ज्व: तया: मिया ज्वाला पिहाँ वया च्वंगु याना: च्वय् पल्लिइ भांय्पा ज्वः ज्व: तया: भौवा: पिकया: फौ प्वा: तया: थाय्मा च्वय् जुच्छिइ मि छ्वया: दना: च्वंगु याना: छिनात:गु थाय्मापा: थना त:गु पौ निखे पाखे भेसें लुया: बास्तु कलां जाया च्वंगु छेंया रूप मि ह्वाना: ह्वाना: छ्वया: दना च्वंगु ख: । मि छ्वया: दन धायेवँ खडगया रूप धारण याइ । आगं छें, द्यः छें व देग:त थथेहे याना: दना: कुं कुनय् ह्लाका: (ह्ला:यात ह्लाका: मि छ्वया: दना च्वंगु याना: छिना त:गु अप्पा) पिकया:, भौ वा: व भौ प्वा: तया: पल्लि चिना: थाय्माया: थना: मि ह्वाना ह्वाना छ्वया खड्गया रूप थारण या:गु पल्लिइ च्वय् थाय्मापा: थना त:गु लिइ लुं गजू छाया: खड्गया रूपय् मि छ्वया: च्वंगु याना: त:गु दु ।

पल्लिइ भौवा:यात सुर्य:, भौ प्वा:यात चन्द्रमा याना: लुइका: अनं च्वय् जुच्छिइं मि छ्वया: दना: च्वंगु थाय्मापा: व कुंपा: थना: त:गु छें गपाय् जा: धयागुलि तान्त्रिकता दुसुला च्वंगु दु । पल्लिइ च्वय् पाखे छें

(खड्ग) या च्वः व क्वय् पाखे प्वः खः । खड्ग धनाः ज्वाला थिना च्वंगु छेंत दक्षिण स्वकाः दना तइगु निभाः यताली । खड्गयात आजु अजिमा द्यःया अभिन्न अङ्ग भाःपियाः पुज्याना च्वंगु दु । आजु अजिमा द्यःया पौ-बाहालय्, किपाय् व मूर्तिइ मि ह्वाना ह्वाना छ्वयाः दना च्वंगु आजु अजिमा द्यःया रूप ब्रह्माण्ड खः । थथे जुयाः आजु अजिमा द्यःया छ्यँनय् चन्द्र सूर्य बाय् कवँचिया ख्वाःपाः लुइकाः मि छ्वयाः दना च्वंगुयाः ज्वाँय् ज्वाँय् किकिपा छुका तःगु यानाः तइगुलिइ वा फय् वइ बलय् नँ न्यानाः च्वय् स्वर्गतय् मि प्वालाक्क पिहाँ वयाः स्वालल्ल वंगू नाग बिलि काःगु यानाः तइ ।

म्ह्याय् मचायात लक्ष्मी छेंयात गृहलक्ष्मी धया च्वनी । म्ह्याय् मचा-यात तःपाः लं फिकाः पुतू चिकाः जाङ दुगु सुरुवाः न्ह्याकाः तुतिइ ह्याउँक अलः तयेकाः समा याकाः ज्वाल ज्वालाथीक जरि हिनातःगु ह्याउँगु सचिका तयाः निपु सरबत हिनाः ह्याउँक सिह्लः तिकाः बाँ लाकाः तइ । लपातय् निखेलं च्वय् व सुरुवाःया निखे म्वःताय् तुइक सन्जाप तयाः लनय् पुतु घाना तइगु व निपु सरबत हिना तइगु यात नाग नागिनी धाइ । थथे धाय् बलय् म्ह्याय् मचायात निखे लंच्वःया सन्जाप नाग नागिनी निपा ह्लातय् चुरि न्ह्याकाः सुरुवाःया निखे म्वःताया सन्जापया नाग नागिनी तुतिइ कल्लि न्ह्याकाः लंपाःया गःतांलय् सन्जापया नाग नागिनी गपतय् क्वखायेकाः पुतू गथः चिना तःगु नाग नागिनीया ख्वाः यानाः व अले समाः याकाः सरबत हिना तःगु नाग नागिनी कुइका छ्यँनय् तिसा तीका तःगु खः ।

म्ह्याय् मचा पयूनं बिइ बलय् पालि बापा बापा ह्याउँक अलः पावाः, समाः याकाः, ह्याउँ सचिका तयाः निपु सरबत हिनाः लुं सिह्लः तिकाः बाँलाकी । अले मि ज्वाला ज्वाला थीगु तासया लं फिकाः, तासया हे जामा पुंकाः प्याखें अंगू हिना अंगू, नाग नागिनीया सिं ख्वाःया कल्लि लि ख्वाःया लुं चुरि न्ह्याकाः, नाग नागिनीया लुं सिखः माः क्वखायेकाः

मिच्या: बुत्ताया तीकमा व नाग नागिनीं कुइकात:गु ताय: क्वखायेकी। छ्यँनय् मिच्या: बुट्टा (वलं पौ बुट्टा) याना: सुर्द्य:पव: तया: चँलुइका: शिरबन्दि तयेका: व नाग नागिनीया निपा: न्यापु सिख: निखे छुकी बाय् मिं ज्वाला ज्वाला थिना च्वंगु याना: लुंस्वाँ छुका: सतफलि घाका: बाँलाकी।

अले पयतुका: आगं द्य:, आगं द्य:या अङ्ग देगु द्य:, सुर्द्य:, चन्द्रमा व मानेयानात:पिं इष्ट देवता याना: ग्वय् भाग तयेकी। म्ह्याय् मचायात सिह्न:, धौ जाकि सिह्न: तिका: जरिं भरे यानात:गु सगुणया गुणकेरा स्वां ज्वाला ज्वाला थीक छुकी। फुक्कसित ताय् अबिर व स्वां बिया: म्ह्याय् मचायात फुज्याका: ग्वय् कायेकी। बा:जुह्मय् सिनं नाग नागिनी याना: दयेकात:गु तुति बग्गी न्ह्याकी। सवजँ नका: कलंब्व छ्व्वतया: पुज्याका: इता छ प्वाँय् च्याका: तयेका: छ्वासय् कलँ वाके छ्वइ। बौम्ह्यासिनं ज्वाला न्हाय्कं व मां म्ह्यासिनं सिह्न:मू बिया: ह्लाग्वय् (धुत ग्वय्) काइ। म्ह्याय् मचायात ज्वाला ह्लाय्कें व सिह्न: मू बीगु धयागु सूर्द्य: व चन्द्रमा लुइकीगु ख:। थ्वहे रूपय् म्ह्याय्मचातय् बारा: पिकया: छपा ह्लातय् ज्वालाह्लाय्कं मेगु ह्लातय् सिह्न:मु ज्वंका: सूर्द्य: व चन्द्रमा लुइका: स्थानया द्य: थाय् यंका: पुज्याका: भाग्याके यंकी। पाजुं थ: भिना मचायात लुकुं छिना: लुखा पिने हया: दुलिइतइ। तुति क्वय् बाता छगलय् कलश तया: गृह लक्ष्मीया रूप धारण याका: म्ह्याय् मचायात पय्नं बीगु नेवा: संस्कृति ख:।

बा:जुह्म लागायाह्म द्य:या न्ह्य:ने मनूतय् दथुइ च्वना: बाचाह्लाना: बौम्ह्यासित धाइ "थनि निसे निखा छेँया छखा जुल, छि छुं धन्दा कयादीम्वा, छिह्म म्ह्याय् भौ मचा मखु, जिमि छेँया गृहलक्ष्मी ख: सन्तान बृद्धि जुया: कुल थामेयाइ" धका: बिन्ति भाव याइ। त्वाजं पिसं स्वार्यालि पुइका: दू क्वबिका: निखे ज:ख: साम दान च्याका: द्वारपाल याना: तया: चिलाख

च्याका: क्वस: ल्यू ल्यू यंका: मनूत लं स्वया: वनी । मूलुखा न्ह्य:ने बँथिला: सुखूचा लाना: निखे ज:ख: याना: त्वारिबाय घ्यो मत च्याका: तया: व कलशयात द्वार पाल याना: थनातइ । भौमचायात दुलि क्व कया: थनी । थुकिया रूप याना: मूलुखा फुस्य् आजु अजिमा व इम्हिे छगुया मेगु अङ्ग स्वह्म व न्याह्म द्य:त च्वका:, सूर्य: व चन्द्रमा लुया च्वंगुया निखे त त:ग्वय्: निग: मिखा कंका मि ज्वालाया सिमा कच्चा याना: क्वय् पाखे निखे कलश थना: द्वारपाल याना: च्वकातइ ।

कजिनिम्ह कुतलय् पूजा तया: सुकुन्दा च्याका: ज्वनावइ । भौ मचिया ह्लातय् ल: हायेका: बिया: सिह्न:, धौ जाकि सिह्न: वाला तिकी । पूजा याना: निखे ज:ख: मतय् व कलशय् पूज्याइ । भौ मचित स्वक: सिफलं लुया: स्वक: ईका: प:का सलिखय् मिइ कुंथना. बलि पिइका: निखे पाखे ह्वला: पालुकुचा बिया: नतुंकी । मां ता:चा ज्वंका: नागया बासा लाया: दुचायेकीगुया लँ दुछिइ ल: हाय्का: यंकी । नाग धयाह्म ल:या द्य: ख: । बँगलय् थतयंका: तया: काय्मचायात नापां पयतुइकी । मिजं पाखेया आगं द्य:, देगु द्य:, सूर्य:, चन्द्रमा व मे मेपिं माने याना: तइपिं इष्ट देवता स्वेष्ट देवता तय्त ग्वय् भाग तयेका. फुकि बाकि फुकसित ग्वय् बिइका: स्वाकी । न्हुह्म भौमचायात ग्वय् मस्वाकूतले मिजं पाखेया दाजु किजा फुकि बाकि पिसं छुंकिसनं स्वाकी मखु । इष्टदेवता धाइपिं लिपा माने यापिं द्य:त ख: ।

ह्वंका: कला:भात: निह्न छह्म जुइगुया सहभोजन याकेत थाय्भू न्ह्य च्याकी । थाय्भुइ ज्योना लप्ते लाया: ब्व धासा ब्वया: भ्वय् ज्वलं सकतां तया: मरिता, सिसाफुसा ग्वा: मोसिप्व: लाप्रो, लाग्व: ग्रो, ख्यें, न्या, ला, अयला: नापां थ्वँ प्यता: तया: धौ व दुरुया सलितइ । थाय् भुइ चय्प्यता धासा तये मा: धाइ । काय् मचायात थाय्भुइ च्वंगु ख्यें सगं ज्वलं कायेका: भौ मचायात नापं निह्मय्सित वान्याका: नकिइ । ख्येंसगं कायेकीगु तान्त्रिक मतं जीबबलि भोग ख: । पचली आजु द्य: व लुंमरी

अजिमा द्यःया प्याखँ पिदनेत पूजा यानाः द्यःतय्‌त जीब बलि भोग बीगुया पात्रखवला त्वंकी ! तान्त्रिक मतं पात्र खवलाय् ख्यें सगं ज्वलं चवनी । न्यतमरु अजिमा द्य.या प्याखँ पिदनी बलय् द्यः तय्‌त पात्र खवला त्वंकीगुया भ्याय्‌चा स्याना: हि त्वंकी । जुजु रणवहादुर शाहजुं लाय्‌कूयाह्म हाथु द्य.या लुंया ख्वा:पा: दय्‌काना त:गु सम्बन्धय् सुन्दरानन्द बज्राचार्यया "त्रिरत्न सौन्दर्यगाथा" सफुतिइ हाथु द्य.यात थथे धयात.गु दु "श्री रणबहादुर शाहबाट राख्नु भै भन्नु भया इन्द्र जात्राको शोभा बढाउना निमित्त मत्स्य मांस मदिरा मुद्रा मैथुन मकार पंचका आलो रगत षान्या भयंकर पनि न हुन्या सौम्य रूप पनि न हुन्या एस्ता मध्यम रूपका सुवर्णका शरभमुख नामा भैरबका निर्माण गर्दा भया"[२]

जीबभोग बीगु जीबया त्रितत्व भोग बीगु खः । जीबया त्रितत्व धयागु "रक्त तत्व" "जीब तत्व" व मांस तत्व खः । द्य:यात जीब बलि भोग बिइबलय् जीबया ग:किया: हि पिकया: स्वांहि त्वंकी । अले ग:प: त्वाह्लाना: सास छ्वया विइ, अनं ग:प:या ला धेना: द्य.यात छाइ । थुकिया अभिप्राय त्रितत्व भोग बीगु ख: । ख्यें सगं कायेबलय् बलि रूप ख्यें सगंया "त्रितत्व" कायेगुया स्वक: वान्याना नयेगु याना च्वंगु दु । न्हापां वान्याना नयेगु जीबया प्रतीक ख्यें सगंया ग:किया: "रक्त तत्व" कायेगु ख: । निक: खुसि वान्याना नयेगु 'जीब तत्व' कायेगु ख: । स्वक: खुसि वान्याना नयेगु "मांस तत्व" बली भोग कायेगु ख: । द्य:यात जीब बलि भोग बिइबलय् नं जीवया "त्रितत्व" भोग बिया च्वंगु दु । छाय् धा:सा न्हापा जीबाया ग:किया: हि पिकया द्य:यात स्वां हि म्हुकी, अले हाकनं ग:किया: त्वाह्लाना: सास छ्वयाबिइ, अनलि ग:प:या ला धेना: द्य:यात छाइ । थुकिया अर्थ "त्रितत्व" भोग ब्यूगु ख: । न्हापां ग:किया: स्वा: हि म्हुकूगु जीवया "रक्त तत्व" बलि भोग ब्युगु ख:, हानं ग:किया: ग:प: त्वाह्लाना: सास: छ्वः:गु जीवया "जीव तत्व" बलि भोग ब्यूगु ख:, अनंलि ला धेना: छा:गु जीवया "मांस तत्व" बलि ब्यूगु ख: ।

न्हू भौमचा दुकायेका: ह्व की बलय् काय् मचां थाय्भुइ च्वंगु ख्यें सगं ज्वलं कया: नइगु द्य: प्याखँनय् द्य: तय्सं प्व:स: काइगुया रूप ख: । ह्लाँपा काय् मचां ख्यें सगं बान्या: गु: द्य: प्याखँनय् आजु द्य:नं फै बाय् दुगुया ग: किइगु ख: । अनंलि भौ मचाया ह्लातय् तया: बिया: बान्याका: नके ब्यूगु आजुद्य:नं अजिमा द्य:यात हि त्वंके ब्यूगु ख: । अले हानं काय् मचाया ह्लातय् ल: ह्लाके बिया: ख्यें सगं बान्याका: नके विइ बलय् अजिमा द्य:नं हि त्वने धुंका आजुद्य:यात हि त्वंके ब्यूथें जुइ । मनूतय् वा स्याचुपिया रूप ख: । ख्यें सगं बान्यायेगु स्याचुपि कीगु ख: । आजु अजिमा द्य:या म्हुतुं ग्यानापुसे च्वंक धंवा पिहाँ वयाच्वंगु रूप स्याचुपि ख: । आजु अजिमा द्य:तसंय् द्य: प्याखँनय् प्व:स: काइ बलय् खा हेंय् जूसाँ वाँ हें न्याना हि त्वनी । दुगु, फै, व म्येंय् प्व:स: काइबलय् धँवा रूप स्याचुपि ग: किया: हि त्वनी । उकिं ख्येंसगं कायेबलय् स्यक: बान्याना: नयेमा:, मनयेगुया अर्थ मरु । ख्येंसगं काय्के धुंका: निह्यय्सितं थाय्भू नकी । थाय्भू तत:जिगु ज्याखँय् नकी । अले आचा:जु जोशी व गुरु पुरेतपिसं छ्प्वा: म्हुतु आगं द्य:, देगुद्य:या ना कया: शिल: ब्वना: सन्तान बृद्धि जुया: कुल थामय् जुइमा: धका: सुवा: बिया: ताय् जाकि स्वां अबीर ह्वला: फुक्क सिनं पुज्याकी ।

म्ह्याय्मचा पित बिया: प्यन्हु कुन्हु ख्वा: स्व: वना: न्हूह्म जिलाजं दुचायेकी । न्हूह्म जिलाजं ह्मापां दुहां वइह्म जुया: सुकुन्दा च्याका: लँय् मतं क्यना: ब्वना हया: पिखा लखू पिने तया: बलि पिइका: छेँय् दुचायेकी । सस: खल: पाखेया आगंद्य: देगुद्य: सूर्य: चन्द्रमा व माने याना: त:पिं इष्ट देवता तय्त ग्वय् भाग तयेका: थ:थिति फुक्कसित ग्वय् बिइका: सस: खलखय् स्वाकी । गृहलक्ष्मी छेंय् बास याना: छयँ क्वछुना: शिर शोभा बाँलाका: जुइगु नेवा: तय् छें चिचीजा याना: छयँ क्वछुइमा:गु याना: तइ । मनूतय् धलिमय् छयँ हात धायेवं थस्वया: जुइमा:, छयँ क्वछुना: जु: धाइ ।

थथे जुया छें दनी बलय् जगय् कलश तयाः-गृहलक्ष्मीया रूप याइ, मि ज्वाला ज्वाला थिना च्वंगु याना: छिनात:गु दें चि अप्पा अंगलय् इव: इवः याना: बास्तु कलां जायेकीगू छेंयात तासया वसतं पुंकाः सिंह व सिहिनीं बुट्टाया काष्ठकलां जायेकीगु ह्म ह्म तिसा तीका: बाँ लाका त:गु ख. । च्वय् निखे पाखें पाखा पिकया: पाखा जुचिछइं मि च्या: बुट्टा (बल पौ) या म्हुत: पौ ताना त:गु लि छ्यँनय् शिरबन्दिया बाला याना: अले मूसिंत निखे भेसे लुइका: आँय्पा इव: इव: लाया: मूसिया सिं खवा:पा:चात खने दयेका: त:गुलि निखेया न्यापु सिख:या नाग नागिनी याना: व पलि चिइ कुन्हु पलि चिना: कलश थना: पता: ब्वयेकीगु शिरबन्दिया चँबाल:या अर्थ भाव ख:। आगं छेंय्, द्य: छेंय् व देग: देगलय् लुं पौ चिना: पौ जुचिछइ लुं या बलं पौ ताना: पलिइ द्यँ:ने मूसिया इव: इव: भू भू थकया नाग नागिनी याना: सिं खवा: पाचात तया: लुं गजू छाना: लुंया पता: ब्वयेका त.गु द्य:या छ्यँनय् चँबाला लुइका: शिरबन्दि तयका: न्यापु सिख:या तिसा तीका त:गु ख: । मूलुखा क्वय् ह्याउँक बँथिला: तुतिइ अल: पाका:गु व मूलुखा फुसय् ह्याउँक सिह्नः तिका: पुज्याना: तइ ।

ख्या:, कवँ, बेता:, व बँय् लुइम्ह्यासित छेंया भुज्या धाइ । आजु अजिमा द्य:थाय् थुमित द्य:या गण यानातइ । ख्या:नं स्वं लुया: न्ह्या:ने इवातां दना च्वँवइ, द्यँना च्वँपिन्त कुचु कुचु नक: वयेय:, बैगलय् त्याङ्ग्रा त्याङ्ग्रा पुला सनाच्वनी, स्वाहानय् स: वयेका: थाहाँ कुहाँ जुइ, निभा द्य: बिलकि पलिइ च्वय् च्वना: छ्यँ छग: जक खने दयेका: चाग:चा तुरू तुरू कयेका: ख्या: याना: च्वँवइ धाइ । कवँ धयाम्ह छें क्वं जुइ, छें क्वय् वया: हा: वइ, द्यंना च्वँ पिनिगु तुति सा: वयेय: । बेता: धयाम्ह सुं व:थे लापाक्क लापाक्क ग्याक्क जुइ, गुब्लें गुब्लें जुइ बलय् ध्वदुल धायेवँ सुनां दा: सुनां दा: जुइक न्यतालय् च्याराक्क धायेक दाया: थकी धाइ । छेंय् सिखः पर्यांचा मखंपि सुं दइमखु । इलय् ब्यलय् सिख: पर्यांय्चा पिहाँ वया च्वनी । मनूत सिख: पर्यांचा खना: ग्या: । सिखः पर्यांय्चा खना: ग्याये

म्वा:, छेँया भुज्या: ख:, छु याइमखु, धुपाय् छपु कया: च्याका: बिलकि वया मा: थाय् वनी धका: सिउँपिसं धया च्वनी। थाहाँ कुहाँ जुइ बलय् छेँया भुज्या ध्वधुया: स्वाहानय् छपुँ ध्वारारारा धायेक कुतुं वनेय:, बिनाबी धया: जुइमा:; लं चिला बिइ धाइ। स्वाहानय् कुतुं वँ सानं छूनं जुइ मखु, स्या: थाय् ब्व ब्व स्याना: बिल, गनं छ्यंगु च्वतुसा: इनं पाना: ब्व ब्व स्याना: बिल धायेवँ याउँया वँ। द्य: ध्वधुल कि छुं म्वायेकं ह्लवय् वया: मफुथे जुइ। वयंवंथाय् 'द्य: ध्वधुल, द्य: नापलात जाकि कया: पिइका: पल्लिइ ह्वला ब्यू' धका: जोशीं धयाहइ।

छेँय् मनूत म च्वँसे खालि तइमखु। मनूत च्वँ मन्त धायेवँ छेँय् याकन भ्वाथ: जुया: दुना वनी। मनूत छेँय् च्वना: सुचुकुचु याना: स्यँ थाय् भिका: च्वनी। ह्लि ह्लि छेँयात द्य: पुज्याना: ब:ह्लि मतं बिइ मा। द्य:यात पुमज्याना: मत मबिल धा:सा छेँया लछिंण वनी, छेँया भुज्यातनं तना वनी।

गृह लक्ष्मी

छेँया स्वरूप मि ह्वाना ह्वाना छ्वया: खड्ग धारण याना: च्वंगु लिइ मूलुखा, लुखा झ्या: छुना त:गु व देगलय् सँलुखा व द्य: झ्या: त छुना: त:गु, आजु अजिमा द्य:या मूर्तिइ मि ह्वाना ह्वाना छ्वया: दना च्वंगु द्य:या रूप ख:। द्य: गालय् ल्वहं पौलय् व अंगलय् बाला प्वा:यात खड्ग याना: द्य त स्वना त:गु दु। अथे हे द्य:या देग: दना: द्य:या मूलुखा व लुखाय् खौपा: तया: लुं गजू छाना: सिंह ध्वजा, चन्द्र सूर्य ध्वजा, तया: बाय् द्य:यात छुन छुं छाया: ल्वबं पौलय् दातातय् मूर्ति तया: नां किया: द्य: द्य: थाय् कीर्ति तया त:गु दु।

छेंय् मूलुखा छदुवाः छुनाः छपाः झ्याः यानाः बैंगलय् छें कवः पिकयाः प्यत जायेकाः पल्लि चिनाः त:गु छेंया रूप छ्यँ छगः छगः यानाः प्यत चिनाः गजू लुइकाः तःह्म अजिमा द्यःया मूलुखा छदुवाः छुनाः वया निखे छपाः छपाः यानाः निपाः तिकिझ्याः तयाः स्वदुवाः याना स्वपाः झ्याः छुनाः बैंगलय् छें कवः स्वकवः पिकयाः प्यत जायेकाः पल्लि चिनाः तःगु छेंया रूप छ्यँ स्वंगः स्वंगः यानाः प्यत चिनाः गजू लुइकाः तःह्म अजिमा द्यःया व मूलुखा छदुवाः छुनाः निखे छपाः छपाः तिकि झ्याः तयाः व अले मेगु छदुवाः छदुवाः निदुवाः लुखा तयाः न्यादुवाः यानाः न्यापाः न्यापाः झ्याः बैंगलय् छेंकवः न्याकवः पिकयाः प्यत जायेकाः पल्लि चिनाः तःगु छेंया रूप छ्यँ न्यागः न्यागः यानाः प्यत चिना गजू लुइका तःह्म अजिमा द्यःया रूप खः। थुज्वःपिं अजिमा द्य यात आगं द्यः, मां लक्ष्मी अजिमा द्यः व गृह लक्ष्मी धाइ।

आगं द्यः धाइपिं थःथः कुलया द्यः खः। उकिं नेवाःतय् कुल छेंया महत्व तयाः मिजँ द्यःयात आजु व मिसा द्यःयात अजिमा धया चवनी। फुक्क सिया थःथः आगं छें दु। आगं छें धयागु आगं खलःतय् लागि दना तःगु कुलया सतः खः। आगं छेंय् आगं द्य.या जीबित रूप मिसा मचा द्यःया नां तइ। द्यःया नाँ तःह्म मिसा मचाइत द्यःमें धया च्वंगु दु। जुजुपिनि आगं द्यःतः जुमाजु द्यः खः। जुजु पिंनि अभिलेखय् तःजु माजु द्यःयात इष्टदेवता स्वेष्ट देवता धयातःगु दु। लाय्कू याह्म द्यः मैंयात द्यः मयजु गुलिस्यां कुमारी धया च्वन। संस्कृत भाषं मिसा मचाइत कुमारी धाइगुलिं थन द्यः मैंयात कुमारी धा गु खः। द्यः मैंयात छेंया रूप यानाः ह्याउँगु जामा व पुतूलं फिकाः तइ। सिं खवाःया कल्लि न्ह्याकाः, पालि बापा बापा ह्याउँक अलः पाकाः समाः याकाः थसपः चिनाः कपाः छगलं ह्याउँक सिह्लः पाकाः मिखाय् अजः उइकाः खज्ग चवःया बाला मिखा थस्वकाः तिकाः बाँलाका तइ। द्यः मैंयात थसपः हिना तइगु गजूया रूप खः। आगं खलःत आगं छेंय् वयाः आग द्यःया पूजा यानाः द्यः मैंया पूजा याइ।

बुह्लि व भिगु ह्यागु ज्याखँय् पूजा जुइबलय् सुया पूजा जुइगु खः वइत पयतुकाः सुकुन्दाय् मत च्याकाः तइ । छँ धना च्वंगु खड्गया प्रतीकय् पाःचा लप्ते छपाः च्वय् स्वकाः बँय् लाई । भिगुज्याय् पूर्व बाय् पश्चिम स्वयेमाः । पूर्व बाय् पश्चिम स्वकाः पयतुइकाः वया न्ह्याःने पाःचा लप्ते लायेबलय् च्वय् स्वकेगु जुइ । पूर्व स्वकाः पय्तुइकल धाःसा लपतेयात खवय्, पश्चिम स्वकाः पयतुकल धाःसा जवय् स्वकेमाः । छाय्धाःसा उत्तर पाखे च्वय् व दक्षिण पाखे क्वय् खः । ध्वने बलय् नं छ्यँ च्वय् तुति क्वय् लाके मत्यः, ख्याकं त्यः वइ कवँचा वयाः तुति साःवइ धया च्वनी । ख्याकँ तुति ज्वनाः सालाः छ्यँ क्वय् तुति च्वय् याना थकल, ख्याकं त्यः वल धाइपिं मनूत दु । अथेहे धलि लायाः (धलि फाङ्गा यानाः) ध्वने मत्यःनं धायेगु याः । थथें धाइगु द्यंगू व द्यंनेगु मिले मजू धागु खः ।

अनंलि कुतः थिइकाः भाग्याकी । कुतलय् चन्द्र सूर्सया धौपति बाय् धौग्वः तया लुइका भाग्याकी । अले पूजा मसीधयेकं कुतः बँय् तइमखु । सुकुन्दाय् व पाःचालप्तेय् नी लखं लुयाः सुकुन्दाय् सिह्नः तिकाः पाःचा लप्तेय् छपताः स्वपताः बाय् न्यापताः सिह्न तिकाः आगंद्यःया पूजा याइ । अले पूजा याःह्यय्सित सिह्नः धौजाकि सिह्नः तिकाः छ्य्नय् स्वां छुकी । धुपाय् व इताः च्याकाः क्यनाः द्यःथाय् तइ । धौ जाकि सिह्नः व स्वां बियाः सुकुन्दाय् आगंद्यः व देगुद्यः पूज्याकाः गृहलक्ष्मी धयाः धलिमय् छेँयात पूज्याकी । द्यःया पूजा जुइबलय् जीवबलि भोग बी, मनूया पूजा जुइ बलय् जीवबलि भोगया प्रतीक ख्यें सगं बी । ख्यें सगं बिइत ख्यें बाता व अन्ति ज्वनाः नापा तयाः ह्लातं थिइकाः भाग्याकाः ओ, न्या, ला, ख्यें छकु छकु कया अन्तिइ क्वफानाः अय्लाखय् आत्मबिम्ब रूपया ख्वाः स्वकी । ख्यें बाता मेह्यय्सित ज्वंकाः ख्यें, न्या, ला, व ओ छकु छकु कयाः अय्लाखय् थुनाः द्यःतय्त छाइ । ख्यें सगं बियाः ख्यें बाता भाग्याका बंय् तइ । सगं बिइ मसिधयेकं ख्येंबाता बँय् तइ मखु । मेमेपिं फुक्कसित नं

धौजाकि सिह्नः तिकाः ख्यें सगं बी। थुकिया रूपय् द्यःथाय् जीवबलि भोग बिइत बाहाँयात मू हायेकी, अले ह्मय् तयाः घये सुइ लिउने निपाः तुति सेह्मय्सित ज्वंकाः गःकिइ, हि म्हुकाः लाछकू धेनाः द्यःथाय् छाइ अले दववले लिपा सीकाः भू याइ।

मनूतय् 'देखा कयाः गुरुं ब्युगु ध्यान व मुद्राया बिभिन्न रूप दुंपि द्यःया मूर्ति दयेकाः आगंद्यः धकाः आगं छेंय् स्थापना यानाः तइ। मूर्ति धयागु ला द्यःया आवरण जक खः। द्यःतय् ल्हातय् पात्र ख्वला फयेकाः मुद्रा ज्याका तइ। आजु अजिमा द्यःया मूलुखाय् व झ्याः झ्यालय् च्वय् खौपातय् देवी पुराणय् उल्लेख जुया च्वंह्म महिष र्मदिनी (महिषासुर स्याना च्वंह्म ञिच्यापा ल्हाः दुह्म भगवती) यात त्यंगः गने द्यःया मूलुखा च्वय् खौपातय् शिवपुराणयाह्म महाद्यःयात, ग्वलय् जयबागीश्वरी द्यःयात व थथेहे द्यः द्यःतय् ल्हातय् पात्र ख्वला फयेकाः मुद्रा ज्याकातःगु खनी। जय बागीश्वरी धयाह्म आखः सयेकीह्म अजिमा द्यः खः। मस्तय्त आखः स्यनेत "नमो बागीश्वराय" धकाः ग्वरलय् च्वयाः बागीश्वरी द्यः धकाः अजिमा द्यःयात नमस्कार धायेकाः ब्वंकाः आखःग्वः ह्मसीकाः मेमेगु आखःग्वः ह्मसीके बी। नेवाःतय् तान्त्रिक मतँ पात्र ख्वलाय् पंच मकार च्वनी।

जीब पंचतत्वया प्राणी खः। पृथ्वी, जल; वायु, आकाश व तेज थ्व न्यातायात पंचतत्व धाइगु खः। पंचतत्वया तःधंगु रूप पंचमहाभूत खः। जीब जीवित जुइत थ्वहे पंचतत्व माः द्यःयात जीबित यायेतनं पंचतत्व माः। द्यः प्याखँनय् द्यःम्वःतय्के आजु अजिमा द्यः दुंपिकी। द्यःत दुपिउँ बयाः जिगिजिगि खाइ। द्यःत प्याखँ हुइ, पूजा फयाः प्वःसः काइ। बुंगद्यःया बंशावलिइ यक्षराजया काय्या प्रतीकात्मक जीवित रूप भंबः यात कलशय् तया ह्याः बुंगद्यः स्थापना याःगु च्वयातःगु दु। तान्त्रिक बिधिया पूजा जुइबलय् पंचतत्वया प्रतीक सह्मय् ज्वलंया स्याबजि (बजिनापं), हाकुमुस्या,

पालु, संन्या (छ्वय्ला) व श्रय्ला: (श्रय्ला:या श्रङ्ग थ्वँ) न्याता बाय् ख्यें सगं ज्वलंया माय्श्रो, ख्यें, छ्वय्ला, कुंन्या (जवं चा:तुइका तह्य), व श्रय्ला: बाय् (थ्वँ) न्यातायात कया: थुकिया प्रतीकात्मक थापंयाना: द्य: यात थुपिंहे तया: पंचमकार पूजा याना वइच्वंगु दु ।

मनूत सह्मय् तया: द्य: द्य:थाय् पूजा याइ । गुथि न्यायेका: द्य: द्य: थाय् व देपूजा न्यायेका: ख्य: ख्यलय् वया: पंचतत्त्वया पंचमकारया थापिं, श्रन्ति, व कुलिचा बाय् धाला स्वना: द्य:या पूजा याना च्वनीगु खना च्वंगु खं ख: । मनूत गुंईमाजु (गुह्येश्वरी माजु) द्य:या गालय् ख्येंसगं क्वफाना: द्य: पूजा याइ ।

वंघलय् श्राजुद्य:या त्यप, पचली श्राजु द्य:या क्वं व द्य:तय् जाता, ब्वया तइपिं हाथु द्य:या त्यप व क्वंचाय् पंच मकारया श्रय्ला: थ्वँ थना: द्य:यात पूज्याना तइ । वंघलय् श्राजुद्य:यात श्राकाश भैरब, हाथु द्य: त्यप व क्वं चित स्वच्छन्द भैरब धाइपिं मनूत दु । श्राजु द्य:या त्यप हाथु द्य:या त्यप व क्वँचात प्वने मज्यू । गुइ माजु द्य:या गा:सुत धायेवँ मखु थे जुइ । छगू थ्यासफूतिइ च्वयात गु थथे दु--

"सं ८२८ जेष्ठ शुल्क: ।। बको देस, श्री ३ श्राकाश भैरबया म्हुतु नं दुहा वङ व कष्टि हानं हाप्व: दयेका व चोङ । नियन्हु तिलि व स्यमका व पिकया व कुन ध्योश्वरस निन्हु स्वन्हु च्वङा ।"[६] (मेदियाबल नेपाल भाग ४)

द्य:या मूर्ति पूज्याये बले पात्र ख्वलाय् पंच मकार थना: पूजा याइ । द्य:यात नं मचा बु ब्यंका: सिसा पालु नका: जंक्व, चुडाकर्म याना:इहि व बारा: तया: मनूतय्तथें कर्म खंकी । द्य: द्य:थाय् पात्र ख्वला तया: तइगु लिइ पंचमकार थना: पूज्याना तइ । मनूत द्य:थाय् वया: पात्र ख्वला थना: पूजा याइ । द्य:या पात्र ख्वला प्वंका: तये मज्यू धका: थना तइ ।

आगंमय् थापि स्वनाः हाकु सिह्नः फयाः चःह्रे पूजा था पूजा याइ। मनूतय् दिं मभिना च्वन धायेवं आगम्य् था पूजा याकी, आजु अजिमा द्यःथाय् पाथ याकी। थापं यायेगुयात मोहनि स्वनेगु व हाकु सिह्नः फयेगु-यात मोहनि फयेगु धाइ। थापं यानाः हाकु सिह्नः फयाः आगं द्यःया पूजा यायेगु यात मोहनि पूजा धायेगु खः। मोहनि पूजा याये बलय् हि खुइमाः कित चबाहाँ ख्यें छगः सां स्याये माः।१५ दँय् छकः आगंद्यःया तःजिगु मोहनि पूजा याइ। थुगु मोहनिया तःजिगु पूजा याये लच्छि न्ह्यः चथाः कुन्हु मोहनि पूजाया सुचं बीगुया ल्याखं वःह्नि आगं द्यःयात सह्मय् तयाः भ्वय् ब्व छायाः पूज्याइ, भ्वय् नइ। मनूत चथाः वलकि मोहनि त्यल, थनि लच्छि मानिका धाइ। चथाःयात च्ची धंगु मोहनि धायेगु याः। चथाः कुन्हु वा वलकि मोहनिइ नं वा वइ, मोहनि स्यनी, चथाः बाँलाक माने याये माः धाइ।

ततःजिगु पूजा यायेत छुं दिं न्ह्यः द्यःथाय् पूजा वनाः सुचं बीगु यानाः वइचवंगु दु। ग्वलदेशय् पाहाँचःह्रे या जात्रा न्ह्यन्हु न्ह्यः बछला माजु द्यःयात "चिपालु छायेगु पूजा", ख्वपय् जात्रा न्ह्यः भैलः द्यःया पूजा, थिमिइ बालकुमारी द्यःया न्ह्यन्हु न्ह्यः "नितं पूजा", पन्ज्रा, व सम्यक न्यायेकेत स्यंगुइ भगवान द्यःयात ग्वय् दां तयाः पूजा यानाः वइ चवंगु दु। थथें हे गुथि व दे पूजा न्यायेकेत प्यन्हुच्यान्हु न्ह्यः गुथि त्यल धकाः गुथिया मनूतय्त दे पूजा त्यल धकाः दे पूजा खलः तय्त छेंय् ब्वनाः सःलहः यानाः पूजा छगू छ्वयाः भ्वय् नकी बाय् चिपं थीकी।

मोहनि पूजा जुइ छन्हु न्ह्यः बःह्नि छेंय् फुक्क सिया छ्वय्लाभू याइ। छ्वय्लाभू याये धुन कि पूजा सिमधःतल्ले पिने छेंय् नइ मखु। उकिं मोहनि बलय् भौमस्त थः छेंय् च्वनी मखु। थापं कुन्हुं थापिलय् खड्ग च्वयाः खड्गया बालाच्वःयात न्हाय्, व प्वःयात म्हुतु यानाः निगः मिखा कंका मि ज्वालाया मिखा फुसि याइ। मिखाया दथुइ खड्गया बाला च्वः

पिकया: ज्वाला ज्वाला थिना च्वंगु याइ । द्य:लिधना च्वंगु अंगलय् थथेंहे यानाः खड्ग च्वयात:गु दइ । थापिंलय् पंच तत्वया अय्ला:, ह्याउँक थ्वँ व थ्वँ थना: द्यछा पातय् बाय् सलिखय् सह्मय् ज्वलं नापा ख्यें सगं तइ । भिंगु इलय् मूलुखा छ्वुवा:या छग: थापिं बाय् मूलुखा व निखेया निपाः तिकि इ्या: नापां मूलुखा स्वदुबाया स्वंग: थापिं बाय् मूलुखा मूलुखाया निखे तिकि इ्या: व निदुवाः लुखा नापां मूलुखा न्यादुवा:या न्याग: थापिं स्वना: खड्गया च्व: च्वय् पाखे व प्व: क्वय् पाखे स्वइगु याना: खड्गयात दक्षिण स्वका: लिधंकी । थापिं क्वसं धौपति बाय् सिद्ध: थना: चन्द्र खवला स्वनी । थापं यायेत नाग नागिनी यानाः केरा लपते लाइ बाय् नाग हिना च्वंगुया चखवया पेचा हिनाः तय्मा: । चखवयात कुशया त्वाय् धायेगु या: । सनुतय् थः थः लजगाया ज्याभ:, जुजुया कुथिइ ज्या याइपिंनि मसि थल, पंकलम, भ्वं व सफू स्वनी । जुजु जयस्थिति मल्लया पालय् लाय्कुलिइ भारदार पिंनि खड्ग स्वने ह:गु गोपालराज बंशाबलिइ उल्लेख यानाः त:गु थथें दु–

> "सं ५०२ अशुनिशुदि अष्टमीन श्री श्री
> जयस्थिति राज मल्ल देव प्रभु सन
> स्मस्त एकशर भोरो पिनि चोक दुवोङ
> खण्ड स्वेएका ... ..." [२]

खड्ग स्वना: चालं या:गु उल्लेख जुया च्वंगु थ्वा सफूत ऐतिहासिक प्रमाण त ख: ।[२०]

थापिंलय् ह्याउँ तुयुकापतं भुनाः आगंद्य:यात वसः पुंकी । थापिंलिसे खड्ग धंका तयेगु आगं द्य:यात ज्वाय् ज्वाय् किंकिपा छुकाः तिसा तिकेगु व थापिं क्वसं धौपति बाय् चन्द्र खवला स्वनेगु चन्द्र सूर्य लुकेइगु ख: । थुकथं आगं द्य:यात समा: ज्वलं तया: बाँलाका: तान्त्रिक बिधि थापिं

पूजा याइ । अले खड्गसिद्धिया मन्त्र साधन याना: खड्ग पूजा याना: धौपंतिइ पूजा याइ । सलि छग: कया: उकिइ नीलखं हा: याना: सिह्न: जाकि तिका: स्वां छाया: जजंका ववखायेका: आगं द्य:या शक्ति साधना याना: भाग्याना: मोहनि सिह्न: फया: पूजा याइ । मनूत मोहनि स्यंनिइ, मखुथे जुइ धका: त:सकं ग्या: । सुथय् सह्मय् नया: ब:ह्नि कुलया दाजु किजा खल:त फुक्क नापं मुना: कुल छि (कूछि) भ्वय् नइ ।

कह्नय् कुन्हु स्याकु त्याकु (बलि बिये) धका: आगंद्य:यात बलि पूजा याइ । बाहांयात पूजा याना: सह्मय् नका: अयला: व थ्वं त्वंकी । जाकिं, स्वां सिह्न: व नील कया: बाहाँया छ्यनय् हायेका: पशु जन्मं मुक्त कया: द्य: जुया: फुक्क सिगु भिं याइ धका: मन्त्र ब्वना: ह्लाय्पनय् स्वां पुइ । पूजाया सफुतिइ च्वयात:गु थथे दु-

"देवता बलि रूप स्त्वमेव त्वं प्राप्य हे पशो
बिपत्ति नाशय क्षिप्रं सिद्धि रष्टौ प्रयच्छ मे ।।"५

थ्वया अर्थ ख: बलि रूपय् वया: छ द्य: जुह्महे पशु बिपति नाश याना: अष्ट सिद्धि ब्यू । बाहाँ मू हाल कि भय्न फाला वना: फुक्कसिया भिं जुइमा धका: बाहांयात ग:किया: हि खुइ । मोहनि पूजा यायेगु थ्यासफु तिइ मोहनि पूजां त्रिलोकया प्राणीतय् भिं जुइगु धया त:गु दु । "कुमारी पूजा" धयागु छगु थ्या सफु तिइ पातालया प्राणीतय्त जल चरि धयात:गु दु । बाहाँया छ्यं द्य:थाय् स्वका: तया: द्य:या पूजा याइ । प्वांय् चिक्क इता: च्याका: बाहाँया छ्यंनय् तया: च्याकी । मतय् पूजा याना: सह्मये छाया: अय्ला: व थ्वं लुइ । सह्मय्लय् चिला धका: बाहाँया ग:प:या ला धेना: तया: छाइ ।

स्याकु त्याकु कुन्हु आगं द्य:यात भोग बिया धका: थ्यासफुतिइ थथे उल्लेख याना त:गु दु-

"सम्वत ७६४ आश्विन शुक्ल ।। प्रति पदा कुन्हु
नवरात्र स्वङा दिन ।। थ्वयानं खुन्हु यर राजाया
छय् सिङाव देव कोहा बिज्यातके मदया श्रो
श्री ३ तरेजुसकें तवदेव रसं बुगृह्ना १२६
स्याङा, त्रिशूल संमेशह्ना ४४ स्याक ..."[३]

मेगु छगू थ्यासफुतिइ थथे उल्लेख दु–

"सं. ७६७ आश्विन शुद्धि ।। पादु कुन्हु
नवरात्र स्वङा . ... अष्टमी कुन्हुया
रात्रिसं खड्ग स्थापन याङा जुरो ।।
अष्टमी अन्तर वनका नवमी सं
भोग बिया ......[३]" (मेदिया मल नेपाल ३ भाग)

आगंद्य:या कुमारी माजुया पूजा याइ । सुथय् सह्मय् ब्वय् चिला बाला: तया: स्याकु त्याकुया सह्मय्भू (सह्मय् नया:) याना: ब:ह्नि भ्वय् नइ । थ्व त: जिगु मोहनिया पूजाय् आगंमय् हिखूह्म बाहाँया छयँ द्य:थाय् चाइके मा: । छाय् धा:सा पूजा सीभध:निर्गुलि उकुन्हु आगंमय् हिखूह्म बाहाँया छयँया सीका:भू याइमखु । सुथय् बाहाँया चिला तया: सह्मय्भू यायेगु धयागु सीका:भूया अङ्ग ख: । उकिं सह्मय्भू याये बलय् बाहाँया चिला तयेमा:गु ख: ।

स्वन्हु कुन्हु आगंमय् पूजा याना: चालं (स्वांब्व काइ) याइ । मोहनि फयात:गु सिह्नलय् बाँलागु लक्षण ब्यनीगु मोहनि सिह्न: ग्यनीगु पूजा बाँलागु ख: । थकालि आगं द्य:या सिह्न: धौपतिया धौजाकि सिह्न: मोहनि फयात:गु हाकु सिह्न: तिना: वाहाँया हि सिह्न: तिइ, स्वांकया: ह्याउँक ब्वखा ब्वखाइ । बाहाँया छ्यँयात द्य: पुज्याइगुलि हिसिह्न: तीमा:गु ख: । मोहनिया सिह्न: तिना: मोहनि फयात:गु हाकुसिह्न: तिल धायेवं आगं द्य:या देवत्व प्राप्त जुया सिद्धि दइ । थकालि छसिकथं फुक्कसित मोहनिया

सिद्ध: तिका: स्वां बी। फुक्कसिनं थापं यानात:गु पंचमकारया ख्यें सगं काइ। अले थकालि आगंद्य:या खड्ग ज्वना: "खड्गसिद्धि रस्तु" (भिंजुइमा) धका: फुक्कसित खड्ग भाग्याकी। मिजंत फुक्कसिनं खड्ग ज्वना: पाया: वइ। लाय्कू छेंया आगं द्य: त:जु माजु द्य:या पाया: पिहाँवइ। द्य: छेंया पाया: पिहाँ वइबलय् मनूत आजु अजिमा द्य:तय् वसतं फिना: द्य: जुया: जिगिजिगि खाना: वया: थ: थ:गु लागाय् चा:हिला च्वंगु दु।

द्य: प्याखंनय् नास: द्य: थाय् थापिं स्वना: पूजा याना: मोहनि सिद्ध: फइ। "नृत्येश्वर" धयागु छगु पूजाध्या सफुतिइ "त्रिलोक मोहन" साधन यायेगु च्वयात:गु थथे ख:–

"यजमानस्य नृत्यसिद्धि फल लोकसं
मोहनी साधन त्रिपुरा सुन्दरी देवी
देव्यर्चन बिधौ तत्सर्वं विधि परिपूर्णमस्तु ॥"[५]

पचली आजु द्य:, लुमरि अजिमा द्य:, न्यतमरू अजिमा द्य: व मेमेपिं आजु अजिमा द्य:तय् प्याखँ पिदनेत द्य:तय्त नास:द्य:या मोहनि सिद्ध: तिका: पुज्याइ। द्य:तय्त खड्ग ल:ह्लाना: खड्गसिद्धि बीगु खड्ग ज्वना: द्य:त जिगिजिगि खाना: पिदनी। अथहे द्य:या जात्राय् द्य:ख: क्वबिया: जात्रा याना च्वंगु दु।

पाया: पिहाँ वइगु धयागु सामुहिक रूपय् खड्ग सिद्धि ब्यूवइगु ख:। छेंय् खड्ग सिद्धि कायेमखंपिं मनूत पाया: स्व:वया: पाया: द्य:या खड्ग भाग्याना: खड्ग सिद्धि काइ, थथे खड्ग सिद्धि कायेमा:। छ्यंगु लाकाँ न्ह्याना: पाया: द्य:यात थिइ मज्यू पाले य:। मोहनिया चालं याना: पाया: पिहाँ वया: धका: थ्यासफुतिइ उल्लेख याना त:गु थथे दु -

R.5
NEPAL
नेपाल
रु.५

विजया दशमी टीकाका दिन काठमाडौंमा निस्केको खड्ग [illegible]को एक दृश्य । तस्वीर: नातीकाजी महर्जन

"सम्वत ८०० आश्विन शुक्ल ।।   दशमी ....
चारण याङा जुरो
दिगपूर्व याङा, पायात थहावया जुरो ।।[१]
(मेडिया भल नेपाल ३ भाग)

मेगु छगू थ्यासफुतिइ थथे उल्लेख दु–
सं. ८२७ आश्विन शुक्लः ।। प्रतिपदास
नवरात्र स्वङा धनुलग्नस, तृतिया
वधि थ्वगुलि दस ।। सप्तमी घटि
२१ प्रअष्टि वय्काव कुंभलग्नस
खण्ड स्वाङा ।
देव कोहा बिज्याका ।। नवमी
धटि २९ वेतकाओ दशमी
वय्तुनं मीन लग्नस चारन
याङा देव थाहा बिज्यातका चन्हस .....[९]

मोहनि पूजा यायेगु थ्यासफुतिइ खड्गसिद्धि भय् नं फाला वनी, शत्रु नाश जुयाः भिं जुइ धया त.गु दु । द्यःया जात्रा जुया च्वनी बलय् स्वंगु लोकं द्यःत तवकं वयाः खड्गसिद्धि कयाः द्यःया जात्रा व प्याखँ स्वयाः मोह जुया च्वनीगु सिउँपिसं धया च्वंगु व उकिया दसित दु । गुं पुह्निया ज्यापु प्याखँनय् प्याखँ म्वःयात नासः द्यःया मोहनि सिह्नः तिकलं कि नासः द्यःया सिद्धि प्राप्त जुयाः (नासः द्यः दुपिउँ वयाः) नासलं ली । मनूत आकर्षण जुयाः प्याखँ हुइकिथाय् म्वः म्वः जुइक स्वयाः झुंमि यंकूपिं थें जुयाः च्वनी ।[२०]

बःह्निं भ्वय् नयाः (सीका भू) सी काइ । सीभाग नापं सीपुसा धकाः बाहाँया न्ह्यपु छकू छकू पासा तया बी । अले बाहाँया शेष बाकी दनीगु चिप क्वँय् मुनाः बाता छगलय् तयाः कलं छब्व तयाः कीगः कयाः

पूज्यानाः इता छ्वाँय् च्याकाः तयाः कलं गालय् कलं वाइ। कलं गालय् आजु अजिमा द्यः दइ। खिचातय्के आजु अजिमा द्यः दुपिनाः कलं वाये हःगु नः वइ। द्यःथाय् हि खुह्म बाहाँया छ्यँया सीकाभू यायेगु व कलं वायेगु धायेगु नेवाःतय् थः पहःगु तान्त्रिक मतं मांसाहुति महायज्ञ यायेगु छगूया मेगू अङ्ग खः। लागा लागाया कलं द्यः व लागाय् लागाय् भिं याना च्वनी।[२६]

पंचिमलः कुन्हु पचली आजु द्यःया गालय् पंच मकारया अयलाः व थ्वँ थनाः आजु द्यः थ्वँ थनाः पूजा याइ। थन थ्वःने त्वाःया थकू जुजु खलकं महायज्ञ याइ। महायज्ञय् दुगुचा स्यानाः हि खुयाः ला घ्यँ छ्यँ फुक्क ला दुयाः लिपा छ्यँ नापं दुयाः मांसाहुति माहायज्ञ याना च्वंगु दु। पाहाँचःह्रे कुन्हु कंगय् कंग अजिमा द्यः, लुमरिइ लुमरि अजिमा द्यःथाय् बाला चःह्रे कुन्हु लुतिइ लुँति अजिमा द्यःथाय् व मे मे थाय्या आजु अजिमा द्यःया पूजा यानाः म्यँ छ्यँ दुयाः मांसाहुति महायज्ञ याइ। थुमि त स्वह्म तःके धयाः जात्रा हे याना च्वंगु दु।

थथे त तः धंपि तान्त्रिकतसँय् थःगु जुनि दनि बलय् हे ततः धंगु पूजा यानाः तन्त्र मन्त्रया सिद्धि थःगु पंचतत्वया भौतिक शरीर त्वःताः बाय् मदयेका छ्वयाः सिद्ध वनाः द्यः जुयाः त्रिलोकया भिं याइ। वंघलय् आजु-द्यःयात ज्यापु तसँय् इमि आजु धयाः माने यानाः वया च्वंगु दु। इतिहास-कारतसँय् नं आजु द्यःयात जुजु यलम्बर धया च्वंगु दु। नरलय् महः बताः द्यःयात ज्यापु ज्यापुनी व इमि मचा द्यः जुयाः सिद्ध वंगु धाइ। पचली आजु द्यःयात मल्ल खलःतय् पूर्खाया आजु धका डा. कमल प्रकाश मल्लं च्वया दीगु दु। बन्धुदत्त आचार्य, जुजु नरेन्द्रदेव व ललित ज्यापुपिं थः थःगु मन्त्रसिद्धि बुँद्यःयाके दुबिना वंगू बुँद्यःया बंशावलिइ च्वया तःगु दु। बिज्यासः द्यःयात रुखं छ्यँय् द्यः बाज्या पिनि म्ह्याय् मचा धकाः हना च्वंगु दु। मनूत सभिं जुइन धकाः द्यः द्यःथाय् पूज्या वइ द्यःया

हिउ वइ, द्यः भाग्या वइ ।

स्वन्तिइ लक्ष्मि द्यः पूजा यायेगु धयागु मोहनि पूजाया अङ्ग खः। धुकुतिइ लक्ष्मिपाः तिकाः पूजा याइ। लक्ष्मि द्यः पाः छगू प्रकारया धकि खः। आगंमय् आगं द्य.या प्रतीक स्वरूपया धकि चवयाः अंगलय् तयातइ। लक्ष्मिपातय् कलशया काउलि तयाः लक्ष्मिद्यःयात ज्वला न्हाय्कं व सिन्हःमू ज्वंकाः भौमचा छ्यँ क्वछुनाः जुइगु शिरशोभा बाँलाःका च्वँथें यानाः चवयाः ख्याः, बेताः व कुबेरयात गण यानातइ। ज्वालान्हायकं व सिन्हःमू ज्वँसा याह्म लक्ष्मि द्यः गृहलक्ष्मि (आगं द्यः) खः।

स्वन्तिबले फुक्कसित ह्मः पूजा यानाः ख्यें सगं बिइमाः। मूलुखा, लुखा व झ्याः क्वय् मन्दः चवयाः पूज्याइ। आगंमय् आगंद्यःयात ह्म पूजा याइ। आगं खलःत आगंद्यःया द्यःमयजु (कुमारी) या म्हपूजा याःवइ। गृह लक्ष्मिया स्वरुप छें छखां पालचाय् मत तयाः ज्वाला ज्वाला थीक चयाकाः मोहनिबलय् आगं द्यः पूज्यानाः मोहनि बलय् हिखूम्ह बाहाँया ला तयाः पंचमकार स्वनाः लक्ष्मि द्य.या पूजा यानाः ह्मपूजा याइ, ख्यें सगं बिइ। फयां अले फक्व यक्व भ्वय्ज्वलंया घासाता, मरिता लाओ लाग्वः, ओ, न्या, ख्यें, छ्वय्ला, अय्ला व थ्वँ तयाः ब्व छाइ।

आगंद्यःयात ह्मपूजा मयायेकं सुयां ह्मपूजा याइ मखु। आगं द्य.या चापूजा जुइगु जुयाः बःह्नि ह्मपूजा यानाः जानये मज्यू धयाः फुक्कसिया भ्वय् नइ। मोहनिया स्वां बिइमानिपिं सुं दनिसा लक्ष्मिद्यःया स्वां नापा बिइ। मोहनिया स्वां स्वन्तितक बिइ ज्यू, कायेज्यू। मनूतय् स्वन्तिया नखत्या ब्बनाः म्ह्याय् मस्त, भिंना मस्त व जिलाजं पिन्त लक्ष्मि द्यःया स्वां मज्यू तल्ले मोहनि सीमधःनि धया चवनी।

मि ह्वाना ह्वाना छ्वयाः दना चवंगु बुट्टाया मूलुखा खड्गया रूपय् अजिमा द्यः तयातःगु द्यःया तोलं खः। मूलुखाय् अजिमा द्य. तयाः निखे

मिँ मलःयात नाग बिलि कया म्यँ चवाल्ल लुइकाः तइगु द्यःया मूलुखाय् लुखाय् व तिकि ह्याः ह्याःया च्वय् खौपा तयातइ। तोलँनय् स्वयाः द्यः ह्मसीकेगु खः। मिस्त सुथह्लापां दनाः छेँ छखां वसिबँ पुनाः मूलुखा क्वय् पुइ। मूलुखा क्वय् ह्याउँक सौचाँ बँ इलाः न्ह्यःने भ्यलु पाः द्यःथाय् इली। ख्वाः सिलाः सुनां मथीक लः कयाः वयाः मूलुखा फुसय् छ्वाकाः (द्यःयात ख्वाः सिकाः) दुहाँ वनी। पूजा तयाः ज्वनावयाः मूलुखाय् सिह्नः तिकाः पुजा यानाः न्ह्यःने भ्यलु पाः द्यःयात पुज्याइ। आगं द्यःयात पुमज्याक पिने गनं द्यःयाके वने मज्यु धाइ। आगं द्यः तःधंह्म द्यःखः फुक्कस्यां माने याइ।

जा बुकाः ह्लापालाक्क थकयाः आगंद्यःयात भौवालं पल्लिइ तइ। नखःचखलय् ज्वरे जुक्व घासा त थकयाः आगं ब्व तइ। आगं द्यःयात लाःलाःथे याये मज्यू, आगं द्यःनं ज्वनी। मनूतय् छुं नयेत आगं द्यःयात बँय् छाइ, लः जकं त्वनेत नं बँय् लः हायेकी। गुथि न्यायेकि बलय् नं छेँ ब्त व घः ब्व तइ। घलय् लः जायेकाः तयाः घःब्व न्ह्यः चयाकाः तइ। घः ब्व धकाः माय् केलीगु घःयात नं न्ह्य चत्राके गु याः। माय्केलीगु घःयात छेँया भुज्या नाग नागिनी भाः पियातःगु दु। बुं द्यःया घःमालय् हिति मंगः यानाः आजु द्यः पाः तयातइ। घःमा धयागु नाग यानाः द्यःयात बासा लाया तःगु खः।

निभाः बित कि भौवालं द्यःयात मत बियाः दलूचाय् तइ। मनूत द्यं वनेत, सुथय् लासां दनाः वयेत आगंद्यः देगुद्यः, गुंईमाजु द्यः, तःजु माजु द्यः, आजु अजिमा द्यःतय् नां कयाः बँय् थियाः भाग्याइ।

मूलुखाय् पुज्यायेगु छगु आगंद्यःया पुजा यायेगु खः। मनूतय् आगं छेँया मूलुखाय् आगं द्यःयात पूज्यानाः वंगु दु। अथे हे मनूत पिने गनं द्यःयके वनि बलय् द्यःया लुखा मचाःसा लुखाय्सं द्यःयात पुजा यानाः भाग्यानाः वनी। गुलि ला द्यःथाय् छेँ दुने दुहाँ मवँसे द्यःया

लुखाय् कोग: निगलं पूज्याना: भाग्याना: वनी । मनूत मूलुखा भाग्याना: दुहाँ पिहाँ जुइ। मूलुखा भाग्याना: जुइगुया अभिप्राय पिने छुं अप्रिय दुर्घटना मजुइमा धका: ख: । मूलुखा भाग्याना: जुइगु भिँ ।

देमिया छेँ

देधयागु देमि फुक्कसिया बास यायेगु छेँ ख: । नेपा:देया न्हूगु मू शहर कान्तिपुर महानगर ख: । बंशाबलिइ च्वयात:कथं जुजु गुणकाम देवं आगं द्य: मांलक्ष्मी अजिमा द्य: माने याना: नेपा: देशय् फुक्कसिया भिं जुइगु या लागि मां लक्ष्मी अजिमा द्य: या खड्ग आकार वयेका: कान्तिपुर महानगर नां छुना: येँ दे छ्यागु ख: । येँ दे यात खड्ग आकार वयेकेत थन पचली आजु द्य: यात जगे याना खड्गया निखे धारय् (बिस्तार रेखाय) पाक्व अजिमा, लुमरि अजिमा, फिब्व अजिमा, नै अजिमा, कंग अजिमा, लुति अजिमा, साह्मा अजिमा व चन्द्रलखु अजिमा द्य:त स्वंगु ख: ।[१८]

कान्तिपुर महानगर(खड्ग) नेपा: देशय् दक्षिण स्वका: छ्याना त:गु दु । कान्तिपुर महानगर येँ देया क्वय् (खड्गया प्व:दिना च्वंगु) पाखे क्व:ने व च्वय् (खड्गया च्व:) पाखे थ:ने धया च्वंग दु । आगंद्य: मां लक्ष्मी अजिमा द्य:या खड्ग ज्वाला ज्वाला थिनाच्वंगुया बंशाबलिइ आगं द्य:या लक्ष्मि अजिमा द्य:यात कान्तीश्वरी धका: येँ देया नां छुत । कान्तीश्वरी धा:गुया अर्थ मिया ज्वाला पिहाँ वया च्वंह्म अजिमा द्य: ख: ।

पचली आजुद्यःयात दथुइ लाकाः छखे पाखे नँ अजिमा व मेखे पाखे फिब्व अजिमा स्वना तःगु धायेगु पचली आजु द्यः मूलुखा व अले निखेया अजिमा द्यःत छपाः छपाःया निपाः तिकि ङ्याः जुया नेपाः दे स्वपाः ङ्याःया देमित बास याना च्वंगु छँ जुइ । अथे हे पचली आजु द्यःया हे आधार कयाः अनं चवय् स्वयाः वने बलय् दथुइ पचली आजु द्यः मांतिकि ङ्याः व निखेया तिकि ङ्याःत कंग (कंगमति) अजिमा व लुमरि अजिमा द्य : जुल । थनं च्वय् पचली आजु द्यःया हे आधार कयाः छखे स्वय् बलय् लुति अजिमा मेखे स्वय् बलय् पाःक्व (पासिक्व) अजिमा धायेगु पचली आजु द्यः स्वपाः बाय् न्यापाः ङ्याः ह्वनाःया छपाः सँ ङ्याः व अले निखेया अजिमा द्यःत छपाः छपाःया निपाः न्हाय्कं ङ्याः (याक. ङ्याः) जुयाः स्वपाः ङ्याः जुल । थथे हे थनं च्वय् पचली आजु द्यः यात कयाः निखे पाखे स्वये बलय् ल्यँ दनि पिं चन्द्र लखु अजिमा (राजदरबार दुने दुह्म) व साह्माः अजिमा (थबहि अजिमा) द्यःत बैगलय् छँ कव स्वकवः जुयाः नेपाः दे तान्त्रिकतां जाया च्वंगु देंमिया छँ न्यात जाःया भाव खः । आजु अजिमा द्यःया किपा मिं ह्वाना ह्वाना छ्वयाः दना च्वंगु फसँ छखे पुया च्वनी । थथे जुयाः कान्तिपुर महानगर नामं न्हूदे छ्यायेत च्याह्म अजिमा द्यःत स्वने माःगु खः । आजु अजिमा द्यःत खुसि सिथय् स्वनाः ख्याः, कवँः, बेताः व बँय्लुइह्म (नाग) गण याना तःगु दु । थुपिं च्याह्म अजिमा द्यःत तःकेहे खः ।

नेपाः कुमारीया दे खः । थुज्वःगु धापू न्यना तयागु दु, ह्वापा देशय् छुं सङ्कट जुल धाःसा आगंमय् कुमारी माजुयाके जुजुपिं सल्लाः याःवनी हँ । नेपाः कुमारीया राज्य जुयाः जुजु व प्रजापिसं आगं द्यःयात राज्येश्वरी "राजदेवी" व "मानेश्वरी" धया मानेयाना वइच्वंगु दु । "कुब्जिका देवी" धयागु पूजा थ्यासफुतिइ[५] आगं द्यःयात मानेश्वरी धया तःगु व मखंत्वालय् थकूलवःतय् आगं द्यः ताना बाहाःलय् लिच्छविकालया अभिलेखय् थथे उल्लेख जुया च्वँगु दुः—

१. ········ आषाढ कृष्ण सप्तम्याम् ···
२. राज परमेश्वर श्रीमान् देव राज्ये । ···
३. ···························
४. ··························· २४

लाय्कुलिइ मोहन चुकय् जुजु प्रताप मल्लजुया सुवर्ण पत्रया अभि-
लेखय् त:जुमाज् द्य:यात धया त:गु थथे दु:–

"ॐ स्वस्ति ।। राजराजेश्वरी देवता
श्री श्री श्री तलेजुस प्रसादन नेपाल
भूपाल चूडामणि रविकुल तिलक
महाराजधिराज श्री श्री जय प्रताप मल्ल
प्रभू········ समस्त यसफल राकजुरो ।।
श्रेयोऽस्तु सम्वत ७६९ फाल्गुण
वदि ७ ।। शुभ ।।[३]

देशं आगं द्य:यात मानेयाना: दँय्दसं थ: थ: आगं खल:या कुमारी माजुया जात्रा याना वइच्वंगु दु । थकूलव:तय् आगं तानाबाहा:द्य:छेंया कुमारी माजुयात पाहाँचऱ्हेया कन्हय् मल:जा नकी कुन्हु खतय् तया: क्वबिया वतु त्वालं यंका: दुगं बही, लाय्कूया लँजुया: चा:हिकीगु परंपरा दुगु तानाबाहा: द्य:या नित्य पूजा याना च्वनादीह्म बेखानारां श्रेष्ठ नापा खँल्हा बल्हा जूबलय् वय्कलं थ्व खँ कना दिल । तानाबाहा: द्य:यात लाय्कूया त:जु माजु या तता धाइ । आगं खल:त थ: थ:गु आगं छेंय् वना: कुमारी माजुया ह्लाःति सिह्ल: फइ । लाय्कूया कुमारी माजु यात राष्ट्रिय रूपय् माने याना: येंय् जात्रा याना: जुजुं कुमारी माजु यात लुँदां तया: सिह्ल: फइ । कुमारी माजुया ह्लातं सिह्ल: फयेमा: ।

प्रजातन्त्र वये न्ह्य: तवकं नानिचाया: कुन्हु थन कुमारी छेंक्वय् गद्दी बैथक न्ह्या.ने थिइ मज्यूगु दबुलिइ जुजुया सिंहासन तइगु परंपरा दूगु

खः। कुमारी माजुं सिह्न: मतिकीगु भिमजुइगु मनूतसँय् धया वइच्वंगु व स्यूगु खँ खः। कुमारी माजुं जुजु जय प्रकाश मल्ल जुया भोग फूगु बचं बिसेंलि कुमारी माजुयात खतय् तया: साला: जात्रा याये धका: क्षमायाचना या:गु जुया: मेगु झिनिदँ राज या:गु देवमाला वंशाबलिइ च्वया त:गु दु। जुजु जय प्रकाश मल्ल जुं आगंद्य: कुमारी माजुयात माने याना: ८७३ य् कुमारी माजुया नामं "श्री कुमारी" धका: व "श्री ३ तलेजु माजु श्रीश्रीश्री कुमारी माजु नेपालेस्वर धका: वहया दां पिका:गु "द कुमारी अफ काठमाण्डु" या सफुतिइ उल्लेख याना त:गु व उकिया फोटोत मल्ल क्वाइन्सया सफुतिइ छापय् जुया च्वंगु दु।[२५] छुंदँ न्ह्य: कुमारी माजुया हुलाक टिकट व खवना स्वपुया: हुलाक टिकट छापय् याना: प्रचलनय् हल।

छें दुने फुक्कसिगु सुरक्षा जुइ, धाइ नापां "मनूत पिनें ग्याना: छेंय् दुहाँवइ छेंनं ग्याना: गनवनी।" कान्तिपुर महानगरं (काठमाण्डु राजधानी) नेपा: देशय् च्वेंपि फुक्कसिगु सुरक्षा याना च्वनी। नेपा: देया सुरक्षाया लागि देया रूप मानेयाना वइच्वँह्य पचली आजुद्य: व देयारूप याना: स्वना त:पि, लुमरी अजिमाद्य: झिनिदँय् झिनिदँय् छक: छक: मोहनीया चालं कुन्हु द्य:गालं भोंछि द्य:त नापां दना: द्य:प्याखँ पिदना: खड्गसिद्धि ब्यूबइ। लाय्कूलि कुह्य:[२६] प्याखँ हुइका: न्ह्य: न्ह्य: तया: त:जु पाया: पिहाँ वया: जुजु मरूइ भुतिसलय् लाय्कू ध्वाखाया भैल:आजु द्य:थाय् पचली आजुद्य:, मखँत्वालय् सिंदुवालय् लुमरि अजिमाद्य: ध्वदुया: खड्ग हिलिइ। पचली आजु व लुमरी अजिमाद्य: नापा खड्ग हिलीगु प्यदँ प्यदँ पाइ। थथे जुजुं पचली आजुद्य: व लुमरि अजिमाद्य:या खड्ग नापा खड्ग हिला: खड्गसिद्धि कया: नेपा:देया सुरक्षा याना: फुक्कसिगु भिं व कल्याण याना च्वनी।

आजु अजिमा द्य:त देशय् चा:हिला: प्याखँ हुइ। आजु अजिमा द्य: व खड्ग हीका: प्याखँ हुया: दैत्य क्व: थला: त्रिभुवनय् फुक्कसिगु रक्षा यागु वयँनी।

दार्चुला
बैतडी
बझाङ
बाजुरा
अछाम
डोटी
कैलाली
हुम्ला
मुगु
जुम्ला
डोल्पा
कालिकोट
दैलेख
जाजरकोट
रुकुम
सुर्खेत
सल्यान
रोल्पा
प्युठान
बर्दिया
बाँके
दाङ
कपिलवस्तु
म्याग्दी
बागलुङ
कास्की
लमजुङ
गोर्खा
स्याङजा
तनहुँ
पाल्पा
नवलपरासी
चितवन
पर्सा
बारा
रसुवा
नुवाकोट
सिन्धुपाल्चोक
दोलखा
सिन्धुली
सर्लाही
सोलुखुम्बु
उदयपुर
सिराहा
सप्तरी
संखुवासभा
ताप्लेजुङ
सुनसरी
मोरङ
इलाम
पाकव अजिमा
लुमारि अजिमा
लुति
पचली आजु

श्री ५ बाट श्रीभद्रकालीसँग धार्मिक विधिपूर्वक खड्ग साटासाट गरिबक्सँदै ।

तस्वीर:गोरखापत्र

श्री ५ महाराजाधिराज सरकार पचली भैरवको खड्गसित मौसूफ सरकारको खड्ग साटिबक्सँदै।

तस्वीर - गोरखापत्र संस्थान

धर्मशास्त्र कथं द्यःत स्वर्गतय् बास याइ । धर्मात्मात सितकि स्वर्गतय् बास याइ, पापित सितकि नर्कय् वनी धाइ । धर्मात्मात स्वर्गतय् सुख भोगय् याना च्वंगु व पापितय्त नर्कय् यंकाः शासना याइगु पूजा पद्धतिइ च्वया व चित्रण यानाः केनातःगु दु । धात्थें धायेमाल धाःसा नेवाःतय् ह्लाइगु भाय् नेपाल भाषाय् "धर्म व पाप" धयागु खँग्वःहे मरु । थ्व खँग्वःला संस्कृत भाय् यागु खः । नेवाःतय् धयाच्वनी "मनूजन्म कयाः छेँ दनाः च्वनेमाः सी बलय् बास मदइ ।" मनूतय् छेँ द्दकूसां दनाः व कुल छेँ धकाः च्वनी । अथेहे न्ह्यगू धरातलच्वय् ब्रह्मलोक दु धाइ, द्यःत पलखं ब्रह्मलोकं पृथ्वीलोक व पृथ्वीलोकं ब्रह्मलोक जुइ धाइ । थुकिया ल्याः मनूतय् छेँय् न्हय् त्वाथःया तस्वाः स्वाहनय् छनाः थाहाँ कुहाँ जुइ ।

मचाबुकें निसें कयाः सिकेगु तकं थःगु छेँय् याइ । माः माः बलय् माः माःपि सः स्यूपि दिदि अजिपिं निसें कया सिकय् माःपिं ग्वंत, त्वाःजं तकं फुक्क थःगु छगूहे नेवाः जातय् दु । मां बौनं थः मचाखाचायात मखुगु मत्यःगु याके बिइमखु, भिंगु लँ क्यँना च्वनी । जःला खःला फुक्क थःहे भापिइ । मनूत थःगु छेँय् सीगु मतिइ तइ । थःगु छेँय् सीखनिगु तःधंगु भाग्य तायेकी । अन्त्य अवस्थाय् छेरिइ क्वत यंकीः, गुलिस्यां तलय् थतयंकाः बँगलय् तयाः सिकी । तलय् कुने न्ह्याथाय् सिकूसां थःगु छेँय् सिकेगु भिं, थ्वस्वयाः मेगु छुं मरु । घाटय् सिके माःपिनि जक फलचाय् च्वनाः आजु अजिमा द्यःथाय् खुसि सिथय् तयाः सिकी ।

सीह्मय्सिया छ्यँफुसय् व तुतिक्वय् सलिंचाय् मत च्याकाः तयाः सीह्मय् सिया अङ्ग यानाः क्यँना तइ । गुथिया आजु अजिमाद्यः पुज्याना तइगु तासया द्यवं सीह्मय्सित ज्वाला ज्वाला थीक फायेकी । ह्लापा लिपा सलिचाय् मत च्याकी मखु । छ्यँफुसय् व तुति क्वय् मत यानाः द्यँने मत्यः । छ्यँनं निसे तुति क्वय् थ्यंक गां त्वपुयाः द्यँन धायेवं सीह्मथे छु याना द्यंगु धाइ । स्वाहानय् न्हय् पौया न्हय् त्वाथःया कुताः दयेकाः सीह्मय्

सित तयाः गुथियार प्यह्य प्यखे च्वनाः क्वबियाः सीबाजँ थाक्वः सिथं यंकी। खुसि छिनाः पारिइ यंकाः दिपय् तयाः पूजाया बिधि जुइ। सीह्मय्सिया अङ्ग (तेज) यानाः च्याका तइगु मतं पाखाकुं थनातःगु मियागु मिं तयेकाः सी उनाः भौतिक शरीर मदयेका छ्वइ। सी उइगु धयागु मांसाहुति महायज्ञ खः। ग्वंतसय् महायज्ञ कुण्डं नौ मुनाः सिह्मय्सिगु ह्म ज्यानाः वयात दुःयाना इसि बिधि पुज्याक्वाः खुसिइ चुइके बी। ग्व धयापिं देवत्वया तान्त्रिकसिद्धि दुपिं संस्कारया महान् पुरोहित खः।

गुंपुह्लिया सायाः कुन्हु सा छ्वइपिनि सीपि मनूत साया ह्लिपं ज्वनाः वैतरिणी खुसि तरेजुया स्वर्ग वनीगु बिश्वास याना च्वनी। सा याना छ्वइ पिन्त देशय् चाःहीका ह्याः सीपिं वैतरिणी तरे जुयाः स्वर्गतय् वंगु भावं सायात तुति यानाः चिक्वाः छ्वइगु जनीया च्वः च्वः पिखालखुइ बाता छगलय् लः तयाः उकिइ थुनाः छेँय् दुकया च्वंगु दु।[१०]

मनूत सिनाः वँसा नं इपिं फुक्क नाया पारिवारिक जीवन हनातुं च्वनी। ख्वाः सिला सीपिनि नामं लः बी (ख्वाःसिकी) जा बुतकि आगं थकायेगु धकाः ह्लापालाक्क जाभाग थकयाः सीपिन्त तइ। नखः चखः बलय् ज्वरे जुक्क घासा त थकयाः आगं ब्व धकाः सीपिन्त भ्वय् भाग तइ। चच्छि चाइकाः त्वाःजँ यात बी। त्वाःजँ धइह्म त्वाःया जः आजु अजि खः। तान्त्रिकसिद्धि दुपिं त्वा जं संस्कारया महान् पुरोहित खः। सीपिन्त लाः लाःथे याये मज्यू। छुं जुलधायेवं क्यँ वं थाय् सीकं ज्वन भाग छभाग तया ब्यू धयाहइ।

थः थः आगं खलःत छगु हे ला हि खः। काल बिल यायेत छु आगं खलःया मनूत धकाः न्यनी। थः आगं खलकय् सत्तिक स्वानाच्वपिं लिसे काल बिल याये मज्यू, याइमखु। आगं द्यःया प्रतीक ख्यः ख्यलय् देगुद्यःया गंद्यःत दु। देगुद्यः धकाः गुलिस्यां किंकिपा गुलिस्यां गंद्यः थकालिया छेँय् तयाः ह्लि ह्लि पुज्याना तइ। जुजुपिनि देगुद्यः देगुतरे माजुद्यः खः।

सन्तान मन्त धायेवं कुल ह्लना: कीर्ति तनावनी धका: मनूत त:सकं
ग्या:. उकिं पुर्खाया आजु अजिमापिसं थ: थ:गु आगं खल:तय् कीर्तिया लागिं
आगंद्य: पुज्याना: देपूजा न्यायेका: नयेत गाक्क वा दुहाँ वइगु बुँ आगं द्य:या
नामय् गुथि तया: देगु द्य:या ख्य: ख्यलय् सत: दयेका: व नापं ल्वहंहिति, तुं
बाय् बुँगा: म्हुया: ल:या व्यवस्था याना त:गु दु । आगंछेँ, द्य:छेँ, सत:,
फल्चा, ल्वहंहिति, बुँगा व तुंया दंय्दंय् बुसाधं याइ । सन्तान मरुपिसं थ:
निमतिपू याग् व थ: मां, बौ आजु अजिमा पिनिगु नामं देपूजा याना: नयेत
छेँ, बुं, दुगु सम्पति आगंद्य:या नामं तया:, गुलिस्यां थ:पिनि मदये धुंकूपिं
सुयां नामं देपूजा याना: बिइत फु चा:गु द्व: बद्व: दाँ तया: कीर्ति तया:
ब्यूगु व तयाबिया चवनी ।

दंय्दसं आगं खल: (देपूजा खल:) तय् बुंगद्य: रथय् तइ कुन्हु निसें
सितिनख: छन्हु न्ह्य: तक्क लच्छिया दुने छक: देपूजा व मोहनि न्ह्य: छक:
नंछा देपूजा न्यायेका: देगुद्य:यात ख्यलय् यंका: थ: थ:गु देगुद्य:थाय् तया:
पुरोहित आचा:जु जोशी बाय् गुभा:जु तया: पुज्याकी, आचा:जु, जोशी व
गुभा:जुं थापं याना: धौपति स्वना: मोहनि सिह्न: फया: देपूजा खल:तय्
कुलय् सिनावंपिं मनूत फुक्कसिगु नां किया: देगु द्य:या पूजा याना: दुगु
स्याइ । आगं खल:तय् कुलय् सिनावंपिं मनूत यक्व दया: इमिगु पूजा
ताहाकइगु जुया: दंय् निक: देपूजा न्यायेका: छन्हु न्यान्हु पूजा याये
माला चवनी ।

देपूजा खल:तय् सुयां मस्तय् बुस्का यात, कय्ता बिल, बरेछुल बाय्
काय्यात ब्याहायात धा:सा मस्तय्त व न्हूम्ह भौंमचायात देगुलि दुकाये मा: ।
लसकुस याना: दुकया: काय्मस्तय्त किसलि व भौमचायात ह्वंकू बलय् आगं
द्य:यात ग्वय् भाग तयेकात:गु बिया: देगु द्य:यात छाका: भाग्याका: पूज्याका:
देगुली थ्याकी । देगुलि दुमकायेकं दाजुकिजापिंसं सिकय् वकये थ्याकी
मखु । फुक्कसित नापं तया देगुद्य:यात कोंग: तकी । यजमान फुक्कसित

द्य:या धौजाकि सिह्न: व मोहनि सिह्न: तिका: सन्तान बृद्धि जुया: कुलया कीर्ति तयेफयेक, भयनं फाला वना: भि जुइक धका: सुवा: ब्रिया: देगु द्य:या स्वां बो । "देपूजा बिधि" धयागु पूजा थ्यासफुतिइ[५] देपूजा यायेगु व देगुलि दुकायेगु बिधि च्वया त:गु दु । जयस्थिति मल्लया काय् युबराज धर्मदेवया ब्याहा याना: देगुलिइ दुका:गु गोपालराज वंशावलिइ च्वया त:गु थथे दु–

"संम्वत ५०३ ... ... समछल नवु व
चतलाथो व तिरा खचा श्री श्री
धर्म्मल देवसं विवाह ।।
गुन्हुलि व दे धुरि पूजाविज्याङ ।"[६]

थथे हे जुजु जय प्रकाश मल्लं ब्याहा याना: देगुलि दुका:गु थथे उल्लेख जुया च्वंगु थ्यासफु दु–

सं ८५३ फाल्गुन कृष्ण द्वितीया
कुन्हु जय प्रकाशया परत यिहियात
केयात विथिपूजा ... ... थर्नालि मूल
चुकस अग्नि स्थापनायात ... ...
पेन्हु कुन्हु होम वेला सोयं अलिङय्
यिनाय लिते ।। ।। षुन्हु कुन्हु
देगु तलि पूजा ।।"[२]

(पूर्णिमा ३ वर्ष, ४ अंक ३८–३९ पृ.)

सिक:मि नाय:, दकर्मि नाय:, अवा: नाय: व ज्यामि नाय:त आख: ब्वना: देश बिदेश वना: ज्यासयेका: सीका: वया च्वंपि मखु, थ: वौ बाज्यापिं नापा ज्याय् च्वना: सयेका: सीका: ज्या याना च्वँपिहे जक ख: । सिक:मि दाजुपिं सिंमुग: छग:, सिंत्वाक:, क:ति, बसिला, रण्डा, हं, चिंकथि

चिकः ज्याभःया भरे सिया ज्या याइ, गनं छथाय् छुं स्यं धयागु मरु। दकःमि दाजुपिं म्हासुचाय् मांचिकं अप्पा थुनाः अंगः दनी। चाभू सी मरु अंग दनाः काछपु छुनाः स्वयाः चुपिचां अपाय् त्वा त्वा दायाः गंचा घानाः स्वयाः छे दनी, गन अंगः ब्यवः गनं अप्पा छ्पाजक पिहाँ वः दुहाँ वँ धयागु मरु। अंगः दनातइगु यचुसे पिचूसे च्वनाः बाँलाः। अवाः दाजुपिसं ज्याभःहे स्वायेक पल्लि चो। पल्लि चोगु आंय्पा भू ङ्वः ङ्वः लानाः गन आंय्पा छपाः दुहाँ पिहाँ वयाः पौ ज्वः धयागु मरु। ज्यामि दाजुपिं कूछपु ज्वनाः चाय् पालाः संकाः न्हुतुन्हुयाः च्यो थें च्वंकाः न्हाइ। चा ग्वारा चिनाः अप्पा, चा, व सिं बोगु ज्या याइ। सिकःमि दाजु, दकःमि दाजु व अवाः दाजुपिनि ल्हाः दीमाः धयागु मरु, ज्या च्वः, ज्यामजु धयागु मरु।

नंया नाम नकिं छपुजक हे गनं मताःसे सिं, चा व अप्पां अपाय् अपाय् खागू छें दनी। छेंत तन्त्रयुक्त जुयाः तःसकं बः लाः बाँलाः जुगजुगं छुं मजु। चुक, बाहाः बहिलिइ लाछिइ लाछिइ चिकं अप्पां सिया तइ। मनूत बाहाः, बहिलिइ व चुकय् चुकय् निभाः पाः वइ, वा पाः वइ। मनूतय् छेंय् निभाःपं फय्पं, वर्षा छें क्वाः, चिकुलां ख्वाउँ धयागु मरु, लाकां न्ह्यानाः बेंय् पलातये म्वाः। मनूतय् छेंय् तुं दु, लागाय् लागाय् ल्वहं हिति व पुखुया व्यवस्था दु। ती निभालय् व निभाः बोगु ह्याउँ निभाःया इलय् सुँ पिहाँ वनी मखु। मनूत निभाः स्वयाः ई सीकी, पल्लिइ आँपाय् भू मन्त धाये वं जाथू वनेत्यल धाइ। चाह्लय् ग्वंगः हाःगु ई स्वयाः सुथय् जुल दनेत्यल धकाः लासां दना वइ।

अन्तर्राष्ट्रिय् ख्यलय् हे नेवाःतय् छेंया विशेषकथं महत्वपूर्णगु बस्तु जुया च्वंगु दु। भाषानिभाः स्व. प्रेमबहादुर कसाःजुं "जिमिगु नेपाया तान्त्रिक द्यः व तान्त्रिक पूजा" नांयागु सफुतिइ भूमिकाय् थथे च्वयादीगु दु– "पागोडा शैलीयागु देगः व सँझ्याः बुगु छेंयात कयाः बास्तुकलाया

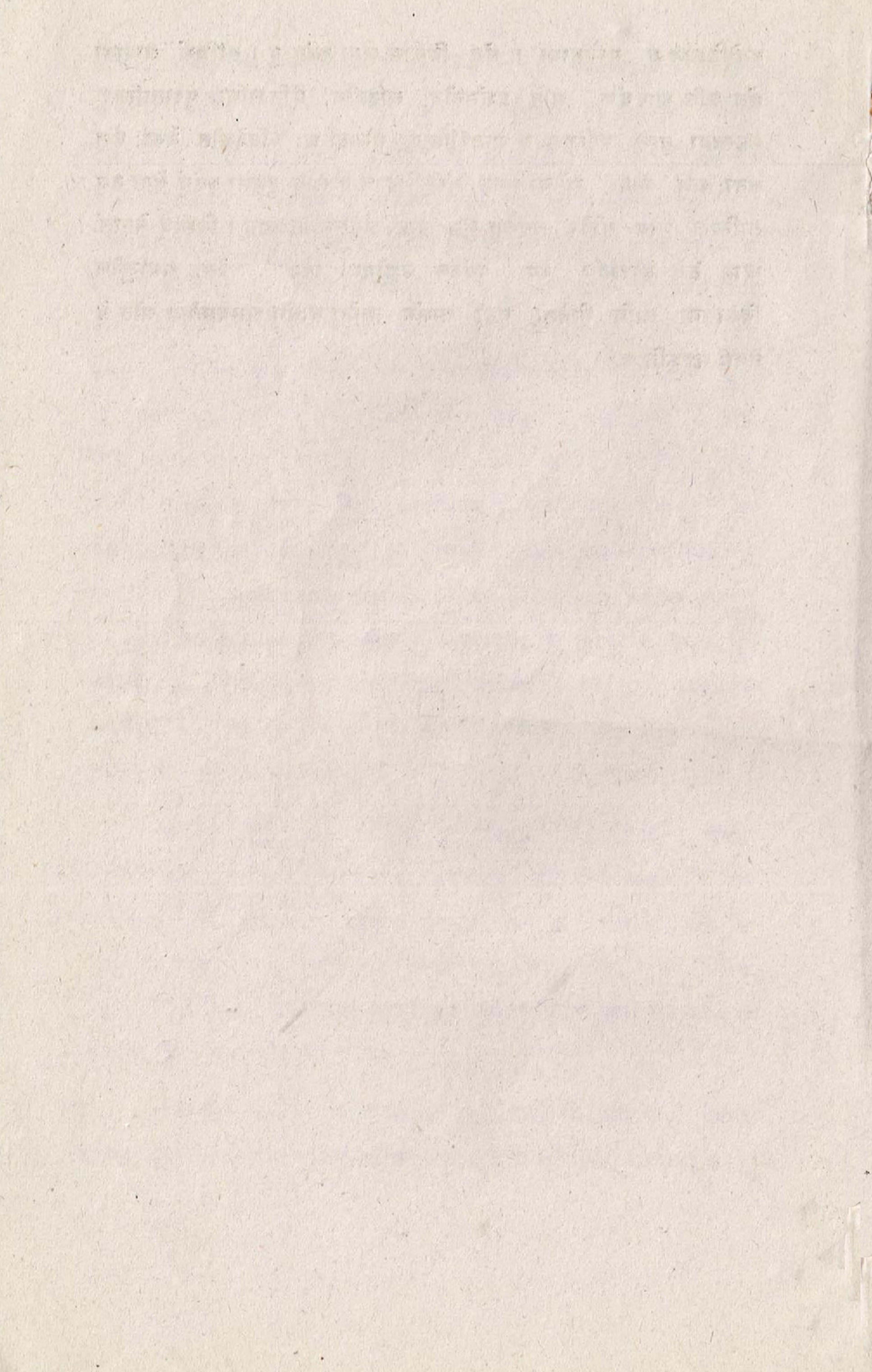
बिचार यानाः स्वत धाःसा नगुने सन् १९८३ या सितम्बर महिनाय् पश्चिम जर्मनीया म्यूनिक शहरया प्रदर्शनी जू बलय् नेपाया निम्ति थ्वहे पैगोडा शैली यागु छेँ निर्माण जुल। मेमेपिनिनं थः थःगु देया कक्षाया निम्ति थः थःपिनिगु पहयागु छेँ दयेकूसां प्रदर्शनी क्वचायेवं फुक्क थुना छ्वत। तर नेपाःयागु पैगोडा शैली यागु छेँ विशेष कलां जाःगु सुयागु नापा जोमलागु जूगुलिं वयात स्यंकाहे तयेगु खं अनयागु नगर सभासदं कोछित, प्रदर्शनीया आयोजक याके धेवा पुलाः न्यानाः उकिया संरक्षण यानातल। अथेहे स्वीजर लैण्डया जूरिचय् जूगु प्रदर्शनीइ नं "नेवारचोक" धकाः नेवाःतय्गु चुक थें दयेकाः ब्वया तःगु हे दकलय् आकर्षकगु बस्तु जुल। जापानय् थौंकन्हे गु गु "एक्स पो-८५" प्रदर्शन जुया च्वन अकि उकियागु नेपाल कक्ष दयेकेत व छायेपेत नेपालं निसे कालीगरत व कलाकारत वंगु दु। थ्व गुम्बापहः वइगुलिं मेमेगु देशय् यागु स्वयाः अवश्य पाइ धयागु विश्वास दु। थुकथं नेपाःयागु बास्तुकला खनीबलय् विदेशीतय्सं विशेष यानाः यूरोपी कलाविद्तय्सं न्हूगु संसारय् वयाच्वना थें तायेकल धाःसा छुं अद्भुत मखु। "थेहे जुयाः जुइमाः नेपाली पवा क्यंनेत श्री ५ या सरकारंनं न्हू छेँ दंयेके बलय् पौगोडा शैली वयेक पौ तयेमाः धकाः नियम दयेका ब्यूगु"।

थथे हे गुगुं नं बिश्वमेला व बिश्वप्रदर्शनीइ नेपालं नेवाः शैलीया कला प्रदर्शन याःगु कक्षाय् लखँ लख मनूखं अवलोकन याःगु पत्र पत्रिकाय् ब्वने दया च्वंगु, नेपाल रेडियोनं खबर ब्यूगु न्यने दया च्वंगु व नेपाल टि.भिइ फुक्कस्यां स्वये दया च्वंगु दु। लिपा लिपा जुइगु बिश्व मेला व प्रदर्शनिइ नं नेवाःतय्गु संस्कृति व कलाया बिशेष कथं स्थान दया च्वनीगु नेपाः देया गौरबया खँ ख।

नेवाःछेंत संस्कृति व कलां जायाः ततःसकं बांबालाः, देयात शोभा ब्यू। छेँ निर्माण यायेगु शैलिइ नेवाःतय् मे मेगू लिइ थे थःपहःगु हे

मनोविज्ञान व सभ्यताया तःधँगु बिकास जुया च्वंगु दु। मांचिकं अप्पाया छेँत अति आकर्षक, अति प्रशंसनीय, अद्वितीय, ऐतिहासिक पुरातात्विक महत्त्वया बस्तु राष्ट्रिय व अन्तर्राष्ट्रिय सम्पदा खः। बिदेशीत नेवाः छेँत खनाः अजु चायाः म्यें वा न्याइ, संस्कृतिइ व कलाय् दुसुला च्वंगु नेवाःतय् तान्त्रिक भाव सीकेत, थुइकेत कुतः याइ, अनुसन्धान याइ। बिश्वय् नेपालं न्हाय् तये दयाच्वंगु देया पर्यटन उद्योगया बिकास व देया सर्बाङ्गीण बिकासया लागि बिदेशी मुद्रा आर्जन यायेगु तःधंगु आम्दानीया श्रोत हे नेवाः संस्कृति खः।

तिबः सफू व च्वसुत

१) नेपाल भाषा साहित्यया जात:– कविवर चित्तधर "हृदय"

२) कान्तिपुर च्वसु:– कान्तिपुर, सुरेन्द्र मान श्रेष्ठ, बलदेव जुजु
मोहनिया कुह्म: प्याखँ – इनाप - दँ ७, ल्याः ३९
सुरेन्द्र मान श्रेष्ठ

नेपा:या सँस्कृतिइ कुमारी द्य: – विश्वभूमि, दँ ५, ल्या: १२९ –
बलदेव जुजु

३) हनुमान ढोका राज दरबार– गौतम बज्र बज्राचार्य

४) छेँय् मूलुखा छुइगुया सांस्कृतिक महत्व– विश्वभूमि, दँ ५,
ल्या: १२९ तँसापौ–सुरेन्द्र मान श्रेष्ठ

५) आसा सफूकुथि– कुंलाय् मरु त्वा:

६) तिकिञ्या:या सांस्कृतिक परिचय– विश्वभूमि, दँ ६, ल्या: १४०
तँसापौ– सुरेन्द्र मान श्रेष्ठ

७) झीगु संस्कृतिइ सह्मय्‌या महत्व– नेपा: या तान्त्रिक द्य: व
तान्त्रिक पूजा–बलदेव जुजु व सुरेन्द्र मान श्रेष्ठ

८) झीगु संस्कृतिइ सह्मय्‌या महत्व– नेपा: या तान्त्रिक द्य: व
तान्त्रिक पूजा– बलदेव जुजु व सुरेन्द्र मान श्रेष्ठ

९) ख्येँसगं– नेपा: या तान्त्रिक द्य: व तान्त्रिक पूजा– बलदेव जुजु व
सुरेन्द्र मान श्रेष्ठ
मिं मल– राजामति–दँ १०, ल्या: १३– सुरेन्द्र मान श्रेष्ठ
भिन्तुना– दँ ६, सुरेन्द्र मान श्रेष्ठ

१०) गुंपुह्नी– राजामति, दँ ९, सुरेन्द्र मान श्रेष्ठ

११) सँङ्या: या कलात्मक जक मखु तान्त्रिक ङ्याः नं ख:– विश्वभूमि, दँ ६, ल्या: २३९ तँसापौ– सुरेन्द्र मान श्रेष्ठ

१२) सिंदुवा-पलिस्था–ने. सं. १११३– सुरेन्द्र मान श्रेष्ठ

१३) हनुमान ढोका राज दरवार– गौतम बज्र बज्राचार्य

१४) गथां मुग:– कान्तिपुर– सुरेन्द्र मान श्रेष्ठ व बलदेव जुजु

१५) नास: द्य:– हनाबना– ल्या: १ सुरेन्द्र मान श्रेष्ठ
सक्व देया देवी प्याखं– बाल गोपाल श्रेष्ठ

१६) भिं द्य:– गुँच्व– द्यौराली बहुमुखी क्याम्पस– दँ १ ल्या: १
सुरेन्द्र मान श्रेष्ठ

१७) योमरि पुह्नि– इनाप– दँ ७, ल्या: ३३५– सुरेन्द्र मान श्रेष्ठ

१८) खड्ग सुरक्षाया प्रतीक नेपा: या तान्त्रिक द्य: व तान्त्रिक पूजा–
वलदेव जुजु, सुरेन्द्रमान श्रेष्ठ

१९) चवाहाँ– आखे– दँ ११११०

२०) चालन– दर्शको एक प्रमुख अंग– यति पत्रिका– धन वज्र वज्राचार्य

२१) सीका: भू– तान्त्रिक द्य: व तान्त्रिक पूजा– वलदेव जुजु व
सुरेन्द्र मान श्रैष्ठ

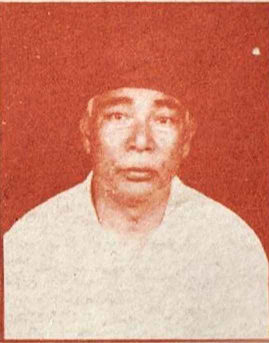
२२) पूर्वज लुमंका– डा. कमल प्रकाश मल्ल

२३) मनू द्य: विज्यासः द्य:– नेवा: संस्कृति व नेवा: दर्शन– वलदेव जुजु

२४) लिच्छविकालीन अभिलेख– स्व. धन वज्र वज्राचार्य

२५) कुमारी अफ काठमाडौं– डा० जगदीस चन्द्र रेग्मी
मल्ल वदाइन्स– डा० जगदीस चन्द्र रेग्मी

卐

नेवाः छेँ

नां - सुरेन्द्रमान श्रेष्ठ

थाय् - मरु प्याफः, यैँ

बुन्हिं - ने.सं. १०५९ योमरि पुन्हि

सफू पियना–पासा बलदेव जुजुलिसे जानाः निगू सफू "नेपाःया तान्त्रिक द्यः व तान्त्रिक पूजा" व "कान्तिपुर " पिब्व धुंकूगु

पिकाकया धापू

भाजु सुरेन्द्रमान श्रेष्ठ नेवाः सांस्कृतिक साहित्यया रचनाय् पलाःतयाः समाजया व्यवहारय् जुयाच्वंगु संस्कार परंपरा, दिगुपूजा, चथा, मोहनि, ''त्रन्ति, पहाँचह्रे, गुंपुन्हि, बाराः तयेगु, ब्याहा, जंको, सी.बू संस्कार इत्यादि विषय कःघाना न्ह्यज्पनादीम्ह छगूहे उद्देश्य घानाः वहेलँपुइ विकास या यां बस्तुकला व सांस्कृतिक अध्ययन कथं नेवाः छें दनाः न्ह्यने भ्काल ।

भाजु सुरेन्द्रमान श्रेष्ठं नेवाः संस्कृति यात स्वयेगु पहः गुगु समाजका संस्कारय् ल्यनाच्वंगु हे दनी, गनं थपथाप, गनं घटबढ ज्याच्वंगु दःसा स्वयेछिंगु माःसा वेनेयाये फैगु छगु न्हूगु लंपु बिइगु कुतलय् थःत अभ्यस्त यानादिइगु दु । वंगु दशक निसें थयागु लेख यानेयिने ब्वने खंबले न्ह्यलेला–ज्वलेला थें जुइगु यात थीथी सफू प्रकाशनं यच्चुक सीदया वयाच्वन संस्कृतिक सुरम्पन्न कुल परंपरा आजु अजिमाद्यः, पात्र ख्वला, जीबथनीगु नःखचःख म्वानाच्वंगु मौलिकत ा ।

छेँनंछुनं व्यवहार याइ व सामाजिक बिधिइ दुनेलाइ । छेँयाम्ह छम्हछम्ह मनूखं वनियम विनियम दुनेच्वना काःगु दैनिक जीबन न्ह्याका समाज बुलुहुं न्ह्याना च्वनीं । थुकिं सांस्कृतिक पदः म्वाकातइ । मनूयात छेँनं सुरक्षा बियाच्वनी । छेँधेगु कुलया बंशाबलीखः कुलछेँ आजु-अजिमा द्यःखः, माँ लक्ष्मी द्यः खः । छेँ, फलचा, सतः, चपाःयानं रखवाला खः । छेँ दयेवं तिनि त्वाः त्वाः दइ, समाज स्थायित्व दइ, शहर दइ, इतिहास दइ । थयागु परिवेशं त्रिलिबिल जागु नेवाः समाजया नेवाः लवलय् थुइकेगु कुतलय भाजु सुरेन्द्रमान श्रेष्ठया नेवाः छेँ, मूलुखाय् ह्विखुइगु तिकिभ्याः, सँभ्याः, दँचिंअप्पा, कुंपाः सिख्वाः छेँकवः ग्वयछासिंया धुरि, म्येथ, भौप्वा, भौवाः पल्लिचिगु बिधि, म्स्याय् मचा बीगु, भौ मचा दुकायेगु आदि बास्तुकला व सांस्कृतिक अध्ययनं न्ह्यथना छेरि, मातं, च्वत, बैगः थायमापा, गृहलक्ष्मी, देमिया छेँ आजु-अजिमा द्यःयारुपं मनू वा संस्कार नापं स्वापु दुगु मनू बस्पनिसें सीबलय तकः संस्कार वया समाजयात धयसुइमाःगु उल्लेख दु । मनूखँ छेँया मार्फत समाजया संरचनाय् थःत थायमाःगु जीवन पाना वयाच्वंगु थम्हं चायकं वा मचायकं वहे मूलधाराय वनाच्वंगु नेवाः समाज मूल केन्द्रीकृत छेँ खः । थयागु जीवन्त सांस्कृतिक धरोहर मौलिक बास्तुकला मौलिक चेतना स्म्ब्ि्व संरचना क्यनेगु अध्ययनं जायाच्वंगु नेवाः छेँ बास्तुकला सांस्कृतिक लंपु क्यनिगु ..ू .भ्वलय लावनगु रुपरेखा खनेदु । बस

रामभक्त भोमि